

**Gedragscode Flora- en Faunawet
gemeenten Dalfsen, Staphorst en
Zwartewaterland**

11 november 2010

**Gedragcode Flora- en Faunawet
gemeenten Dalfsen, Staphorst en
Zwartewaterland**

Verantwoording

| | |
|------------------------|--|
| Titel | Gedragscode Flora- en Faunawet gemeenten Dalfsen, Staphorst en Zwartewaterland |
| Opdrachtgever | Gemeenten Dalfsen, Staphorst en Zwartewaterland |
| Projectleider | Niels Jeurink |
| Auteur(s) | Bas Bakker en Minke Huurnink |
| Projectnummer | 4593348 |
| Aantal pagina's | 59 (exclusief bijlagen) |
| Datum | 11 november 2010 |
| Handtekening | Ontbreekt in verband met digitale versie. Dit rapport is aantoonbaar vrijgegeven. |

Colofon

Tauw bv
afdeling Water
Handelskade 11
Postbus 133
7400 AC Deventer
Telefoon (0570) 69 99 11
Fax (0570) 69 96 66

Dit document is eigendom van de opdrachtgever en mag door hem worden gebruikt voor het doel waarvoor het is vervaardigd met inachtneming van de rechten die voortvloeien uit de wetgeving op het gebied van het intellectuele eigendom. De auteursrechten van dit document blijven berusten bij Tauw. Kwaliteit en verbetering van product en proces hebben bij Tauw hoge prioriteit. Tauw hanteert daartoe een managementsysteem dat is gecertificeerd dan wel geaccrediteerd volgens:

- NEN-EN-ISO 9001.

Kenmerk R002-4593348BKR-mfv-V05-NL

Inhoud

| | |
|--|-----------|
| Verantwoording en colofon | 5 |
| 1 Inleiding..... | 11 |
| 1.1 Aanleiding..... | 11 |
| 1.2 Producten | 11 |
| 1.3 Leeswijzer | 11 |
| 2 De gedragscode..... | 13 |
| 2.1 Achtergronden | 13 |
| 2.2 Een gedragscode | 14 |
| 2.3 Plangebied | 15 |
| 3 Beschermd flora en fauna | 17 |
| 3.1 Vaatplanten | 17 |
| 3.2 Zoogdieren | 18 |
| 3.2.1 Vleermuizen | 18 |
| 3.2.2 Overige zoogdieren | 19 |
| 3.3 Vogels | 20 |
| 3.4 Vissen..... | 21 |
| 3.5 Reptielen en amfibieën..... | 21 |
| 3.6 Ongewervelden | 22 |
| 3.6.1 Vlinders | 22 |
| 3.6.2 Libellen | 22 |
| 3.6.3 Overige ongewervelden | 23 |
| 4 Algemene regels gedragscode | 25 |
| 4.1 Inventarisaties | 25 |
| 4.2 Zorgvuldig handelen | 26 |
| 4.3 Zorgplicht..... | 27 |
| 4.4 Handelen bij calamiteiten | 27 |
| 4.5 Toezicht en handhaving | 27 |
| 4.6 Onvoorzien natuurwaarden tijdens werkzaamheden | 28 |
| 4.7 Implementatie | 28 |
| 5 Ruimtelijke ontwikkelingen | 29 |
| 5.1 Definitie Ruimtelijke Ontwikkelingen | 29 |

| | | |
|----------|--|-----------|
| 5.2 | De juridische consequenties van de vrijstelling voor 'ruimtelijke ontwikkelingen' | 29 |
| 5.3 | De voorbereiding van ruimtelijke ontwikkelingen..... | 30 |
| 5.4 | De uitvoering van ruimtelijke ontwikkelingen..... | 31 |
| 5.4.1 | Algemene vereisten..... | 31 |
| 5.4.2 | Vaste verblijfplaatsen | 32 |
| 5.4.3 | Slootdemping, waterbodemsanering en herprofilering | 33 |
| 5.4.4 | Baggeren en verspreiding van baggerspecie..... | 34 |
| 5.4.5 | Opzetten depots en opslaan van grond | 36 |
| 5.4.6 | Sloop- en reconstructiewerkzaamheden | 36 |
| 5.4.7 | Bouwrijp maken van de grond..... | 37 |
| 5.4.8 | Vervangen en plaatsen van beschoeiingen of steigers..... | 38 |
| 5.4.9 | Omvorming beplantingen | 39 |
| 5.4.10 | Aanlegwerkzaamheden | 39 |
| 5.4.11 | Kappen en dunnen van beplantingen..... | 39 |
| 6 | Bestendig beheer en onderhoud | 43 |
| 6.1 | Definitie van 'bestendig beheer en –onderhoud' | 43 |
| 6.2 | De juridische consequenties van de vrijstelling voor 'bestendig beheer en onderhoud' | 43 |
| 6.3 | Voorbereiding van 'bestendig beheer en –onderhoud' | 44 |
| 6.4 | De uitvoering van beheer en onderhoud | 45 |
| 6.4.1 | Algemene vereisten..... | 45 |
| 6.4.2 | Maaiwerkzaamheden | 46 |
| 6.4.3 | Snoeiwerkzaamheden | 47 |
| 6.4.4 | Kappen en dunnen van beplantingen..... | 48 |
| 6.4.5 | Onderhoud oppervlaktewater | 49 |
| 6.4.6 | Wegwerkzaamheden..... | 50 |
| 6.4.7 | Onkruidbestrijding | 51 |
| 6.4.8 | Onderhoud bouwwerken | 52 |
| 7 | Bestendig gebruik | 53 |
| 7.1 | Definitie | 53 |
| 7.2 | De juridische consequenties van de vrijstelling voor 'bestendig gebruik' | 53 |
| 7.3 | Type bestendig gebruik | 54 |
| 7.3.1 | Gemeentelijke recreatiegebieden..... | 54 |
| 7.3.2 | Honden uitlaten op daarvoor bestemde terreinen | 54 |
| 8 | Nazorg | 55 |
| 8.1 | Actualisatie soortensamenstelling | 55 |

| | | |
|----------|---|-----------|
| 8.2 | Jaarlijkse toetsing van initiatieven | 56 |
| 8.3 | Actualisatie van beleid in de gedragscode | 56 |
| 8.4 | Cursus voor initiatiefnemers | 57 |
| 8.5 | Overleg met natuurverenigingen | 57 |
| 8.5.1 | Welke verenigingen zijn actief? | 57 |
| 9 | Literatuur..... | 59 |

Bijlage(n)

1. Artikelen Flora- en faunawet
2. Begrippenlijst
3. Soorten tabellen 1,2 en 3 (bron: ministerie LNV)
4. Methodes van inventariseren
5. Te verwachten beschermde soorten binnen de gemeenten
6. Afsprakenformulier

Kenmerk R002-4593348BKR-mfv-V05-NL

1 Inleiding

1.1 Aanleiding

Op 23 februari 2005 is de Flora- en faunawet veranderd. Nu kunnen initiatiefnemers van diverse werkzaamheden vrijgesteld worden van het aanvragen van een ontheffing van de wet voor een deel van de beschermde soorten. Voorwaarde hiervoor is dat de initiatiefnemer beschikt over een door de Minister van Economische Zaken, Landbouw en Innovatie (EL&I) goedgekeurde gedragscode. Uiteraard dient dan wel volgens de bepalingen van de gedragscode te worden gewerkt. Met een gedragscode voor 'ruimtelijke ontwikkelingen', 'bestendig beheer en onderhoud' en 'bestendig gebruik' hoeft (in de meeste gevallen) voor deze typen werkzaamheden niet langer een ontheffing van de Flora- en faunawet te worden aangevraagd waardoor de voorbereidingstijd van ontwikkelingsprojecten, beheer en onderhoud kan worden bekort. Daarnaast toont de aanwezigheid van een gedragscode aan dat een organisatie de kwaliteit van de natuur in haar werkgebied wil waarborgen. Daarmee heeft een gedragscode ook in de communicatie naar andere organisaties en naar de maatschappij voordelen. De gedragscode geeft aan hoe door de initiatiefnemer moet worden gehandeld om schade aan beschermde soorten te vermijden of in elk geval zo klein mogelijk te houden.

De voorliggende gedragscode heeft betrekking op de gemeenten Dalfsen, Staphorst en Zwartewaterland en werkzaamheden die in opdracht van deze gemeenten plaatsvinden. Het betreft een gedragscode voor die beschermde soorten en activiteiten die binnen deze gemeenten van toepassing zijn. De gedragscode is vijf jaar geldig en kan daarna eventueel worden verlengd.

1.2 Producten

Het resultaat van dit project is een gedragscode voor elke gemeente. Er wordt onderscheid gemaakt in een tweetal producten:

1. De gedragscode (dit is het voorliggende document)
2. Een gemeentespecifieke notitie met een samenvatting van de gedragscode

Voor de goedkeuring van de gedragscode door het ministerie van EL&I is enkel het eerst genoemde product van belang.

1.3 Leeswijzer

In hoofdstuk 2 leest u meer over het hoe en wat van een gedragscode. Hoofdstuk 3 geeft de beschermde flora en fauna in de gemeenten weer. De algemeen geldende regels bij het werken met de gedragscode vindt u in hoofdstuk 4. De hoofdstukken 5, 6 en 7 gaan in op de specifieke handswijzen bij respectievelijk 'ruimtelijke ontwikkelingen', 'bestendig beheer en -onderhoud', en 'bestendig gebruik'. Tot slot leest u in hoofdstuk 8 meer over de nazorg.

Kenmerk R002-4593348BKR-mfv-V05-NL

2 De gedragscode

2.1 Achtergronden

Op 23 februari 2005 is een wijziging en een nadere invulling van artikel 75 van de Flora- en faunawet van kracht geworden¹. Deze wet, die bescherming biedt aan veel van de in Nederland in het wild voorkomende planten en dieren, maakt sindsdien onderscheid tussen drie categorieën van beschermde soorten, die gepubliceerd zijn in drie 'tabellen'. De tabellen zijn hieronder kort toegelicht. De volledige tabellen zijn opgenomen in bijlage 3.

Tabel 2.1 Overzicht status flora en fauna van Nederland

| |
|--|
| • Niet beschermd |
| • Beschermd |
| Tabel 1: Algemene soorten (lichts beschermd) |
| Tabel 2: Overige soorten (zwaarder beschermde soorten) |
| Tabel 3: Specifieke soorten (zwaarst beschermd) |
| Vogels |

- Tabel 1-soorten. Deze soorten zijn weliswaar beschermd maar bij beïnvloeding door een ingreep is geen ontheffing van artikel 75 van de Flora- en faunawet noodzakelijk. Wel geldt de zorgplicht
- Tabel 2-soorten. Zwaarder beschermde soorten. Bij beïnvloeding van deze soorten door een ingreep is een ontheffing van de Flora- en faunawet noodzakelijk, *tenzij* de initiatiefnemer beschikt over een door de minister van EL&I goedgekeurde gedragscode, waarin deze ingreep is opgenomen. Deze beschrijft hoe de initiatiefnemer handelt in gevallen waarbij tabel 2-soorten worden beïnvloed.

Wanneer een gedragscode ontbreekt of wanneer deze niet wordt opgevolgd, geldt voor de ontheffingsaanvragen een 'lichte toetsing'. Dit houdt in dat het ministerie van EL&I nagaat of de initiatiefnemer ervoor zorgt dat *schade op populatieniveau* van de tabel 2-soorten wordt voorkomen, gemitigeerd of gecompenseerd. Met mitigatie wordt hier het treffen van brongerichte maatregelen bedoeld, die schade aan de soort voorkomen of beperken

¹ Het Besluit houdende wijziging van een aantal algemene maatregelen van bestuur in verband met wijziging van artikel 75 van de Flora- en faunawet en enkele andere wijzigingen

- Tabel 3-soorten. De zwaarst beschermde en in veel gevallen bedreigde soorten, waaronder de soorten die zijn vermeld in bijlage 4 van de Habitatrichtlijn (zogenaamde 'strikt beschermde' soorten). Voor ingrepen die gevolgen hebben voor de in tabel 3 vermelde soorten planten, dieren en vogels dient voor ruimtelijke ontwikkelingen een ontheffing van de Flora- en faunawet te worden aangevraagd. Voor werkzaamheden voor bestendig beheer, -onderhoud en -gebruik kan gebruik worden gemaakt van de gedragscode. Ontheffingsaanvragen voor deze soorten worden '*uitgebreid getoets*'². Dit houdt in dat nagegaan wordt of de initiatiefnemer ervoor zorgt dat schade aan de tabel 3-soorten en vogels wordt voorkomen, gemitigeerd of gecompenseerd. In zulke ontheffingsaanvragen moet verder worden aangegeven waarom de ingreep noodzakelijk is, waarom de ingreep juist op deze locatie noodzakelijk is en dergelijke
- Vogels. Voor ingrepen die gevolgen hebben voor broedende vogels of voor jaarrond beschermde nesten, dient voor ruimtelijke ontwikkelingen een ontheffing van de Flora- en faunawet te worden aangevraagd. Voor werkzaamheden voor bestendig beheer, -onderhoud en -gebruik kan gebruik worden gemaakt van de gedragscode. Ondanks dat vogels niet in de tabellen zijn opgenomen, is bij ontheffingsaanvragen een toets, vergelijkbaar met die voor soorten uit tabel 3, van toepassing

2.2 Een gedragscode

Dit document is een gedragscode als bedoeld in de, eind februari 2005 gepubliceerde, Algemene Maatregel van Bestuur. De gedragscode heeft betrekking op de soorten waarvoor, door een bepaalde werkwijze te hanteren, een vrijstelling van artikel 75 van de Flora- en faunawet kan worden verkregen, te weten:

- De tabel 2-soorten voor 'ruimtelijke ontwikkelingen', 'bestendig beheer en onderhoud' en 'bestendig gebruik'
- De tabel 3-soorten en vogels voor 'bestendig beheer en onderhoud' en 'bestendig gebruik'

De vrijstelling geldt alleen voor het aanvragen van ontheffingen van de artikelen 8 tot en met 12 van de Flora- en faunawet. Voor het verstoren/aantasten van tabel 3-soorten en vogels voor 'ruimtelijke ontwikkelingen' geldt een ontheffingsplicht (zie tabel 2.2). Hetzelfde geldt voor artikel 10 van de Flora- en faunawet bij bestendig gebruik. De precieze tekst van de artikelen is opgenomen in bijlage 1.

Voor de omgang met tabel 1-soorten en niet-beschermde soorten geldt een algemene zorgplicht (zie ook paragraaf 4.3). Deze soorten komen (vrij) algemeen voor. Hierdoor zijn effecten op populatieniveau door ruimtelijke ingrepen niet snel te verwachten.

Als een activiteit wordt uitgevoerd op een wijze die niet in overeenstemming is met de

² De vereisten voor een uitgebreide toets zijn onder andere te vinden op de website van het Ministerie van EL&I, www.hetInVloket.nl/florafauna

gedragscode dan vervalt de vrijstelling van het aanvragen van een ontheffing van de Flora- en faunawet. Voor die activiteiten dient in dat geval dus als vanouds een ontheffing te worden aangevraagd.

Tabel 2.2 Overzicht vrijstellingen in het kader Flora- en Faunawet

| Activiteit | Soort Tabel 1 | Soort Tabel 2 | Soort Tabel 3 (+vogels) |
|-------------------------------|---------------|---------------|-------------------------|
| Bestendig beheer en onderhoud | + | + G | + G |
| Bestendig gebruik | + | + G | + G |
| Ruimtelijke ontwikkelingen | + | + G | O |

+ = vrijstelling, algemene zorgplicht geldt

+ G = vrijstelling indien gedragscode aanwezig is

O = ontheffing aanvragen, ook als er een gedragscode aanwezig is

Wat betreft de geldigheid van deze gedragscode en alle hierin genoemde beschermde soorten sluit deze code aan bij het vigerend beleid van het ministerie van EL&I.

2.3 Plangebied

De gedragscode richt zich op het grondgebied van de gemeenten Dalfsen, Staphorst en Zwartewaterland. In figuur 2.1 is de ligging van deze gemeenten aangegeven. Bij de inventarisatie naar mogelijk voorkomende beschermde soorten is ook net buiten de gemeentegrenzen gekeken.



Figuur 2.1 Gemeentegrenzen Dalfsen, Staphorst en Zwartewaterland

3 Beschermde flora en fauna

Dit hoofdstuk geeft weer welke beschermde plant- en diersoorten uit tabel 2 en 3 recent op het grondgebied van de gemeenten Dalfsen, Staphorst en Zwartewaterland zijn waargenomen en welke soorten binnen deze gemeenten (op korte termijn) kunnen worden aangetroffen. Het voorkomen van soorten is gebaseerd op verspreidingsgegevens van landelijke verspreidingsatlassen. In bijlage 5 is per soort aangegeven in welke habitat deze mogelijk voorkomt. Als de betreffende soort is geplaatst op een Rode lijst is dat ook vermeld. De status die de soort heeft op een Rode lijst geeft een goede indicatie voor de zeldzaamheid of kwetsbaarheid van een soort. Dat is belangrijk om goed te kunnen schatten of 'wezenlijke invloed' op populatieniveau als gevolg van een activiteit kan worden verwacht.

3.1 Vaatplanten

Op basis van 'expert judgement' (de heer N. Jeurink³) geeft tabel 3.1 weer welke soorten zijn te verwachten binnen de gemeenten Dalfsen, Staphorst en Zwartewaterland.

Tabel 3.1 Vaatplanten in de gemeenten Dalfsen, Staphorst en Zwartewaterland

| Plantensoort | Status Rode lijst | Dalfsen | Staphorst | Zwartewaterland |
|----------------------------|-------------------|---------|-----------|-----------------|
| Beenbreek (tabel 2) | Bedreigd | x | | |
| Blaasvaren (tabel 2) | Bedreigd | | | x |
| Brede orchis (tabel 2) | Kwetsbaar | | x | x |
| Gevlekte orchis (tabel 2) | Kwetsbaar | | | x |
| Gele helmbloem (tabel 2) | | x | x | x |
| Groenknolorchis (tabel 3) | Bedreigd | | | x |
| Jeneverbes (tabel 2) | Gevoelig | x | x | |
| Kleine zonnedauw (tabel 2) | Gevoelig | | x | |

³ De heer Jeurink is een vegetatiekundige. Naast adviseur bij Tauw is hij voorzitter van Stichting Floristisch Onderzoek Nederland (FLORON) en coördinator van de plantenwerkgroep van Natuurvereniging IJsseldelta te Kampen

| Plantensoort | Status Rode lijst | Dalfsen | Staphorst | Zwartewaterland |
|-----------------------------------|-------------------|---------|-----------|-----------------|
| Klokjesgentiaan (tabel 2) | Gevoelig | X | X | X |
| Lange ereprijs (tabel 2) | | x | | x |
| Parnassia (tabel 2) | Kwetsbaar | | x | x |
| Rietorchis (tabel 2) | | | x | x |
| Ronde zonnedauw (tabel 2) | Gevoelig | x | x | x |
| Spaanse ruiter (tabel 2) | Kwetsbaar | | x | x |
| Steenanjer (tabel 2) | | x | x | |
| Vleeskleurige orchis (tabel 2) | Kwetsbaar | | x | x |
| Waterdrieblad (tabel 2) | Gevoelig | x | x | x |
| Welriekende nachtorchis (tabel 2) | Bedreigd | x | | x |
| Wilde gagel (tabel 2) | Gevoelig | x | x | x |
| Wilde kievitbloem (tabel 2) | Bedreigd | x | | x |
| Wilde marjolein (tabel 2) | | x | | |

3.2 Zoogdieren

3.2.1 Vleermuizen

De Flora- en Faunawet beschermt alle vleermuissoorten onder tabel 3. Verblijfplaatsen, foerageergebieden en vliegroutes zijn beschermd. Voor activiteiten die kunnen leiden tot een afname van de kolonieomvang is het aanvragen van een ontheffing verplicht. Voorbeelden hiervan zijn bebouwing in belangrijke foerageergebieden, doorsnijding van landschapselementen die als vliegroute dienen, sloop en renovatie. In tabel 3.2 zijn, op basis van de Atlas van de Nederlandse vleermuizen [Limpens et al, 1997; 5x5 km-hokken], de vleermuissoorten opgenomen die in de gemeenten kunnen worden verwacht of zijn waargenomen.

Kenmerk R002-4593348BKR-mfv-V05-NL

Tabel 3.2 Vleermuizen in de gemeenten Dalfsen, Staphorst en Zwartewaterland

| Vleermuissoort | Status Rode Lijst | Dalfsen | Staphorst | Zwartewaterland |
|--------------------------|-------------------|---------|-----------|-----------------|
| Franjestaart | | | x | |
| Gewone baardvleermuis | | x | x | x |
| Gewone Grootoorvleermuis | | x | x | x |
| Laatvlieger | Kwetsbaar | x | x | x |
| Meervleermuis | | x | x | x |
| Rosse vleermuis | Kwetsbaar | x | x | x |
| Ruige dwergvleermuis | | x | x | x |
| Watervleermuis | | x | x | x |
| Gewone dwergvleermuis | | x | x | x |

3.2.2 Overige zoogdieren

Op basis van gegevens van de Atlas van de Nederlandse zoogdieren [Broekhuizen et al., 1992] en gegevens van VZZ wordt verwacht dat de volgende overige beschermde zoogdieren voorkomen binnen de gemeenten.

Tabel 3.3 Overige zoogdieren in de gemeenten Dalfsen, Staphorst en Zwartewaterland

| Soort | Status RL | Dalfsen | Staphorst | Zwartewaterland |
|--------------------------|--------------------------------------|---------|-----------|-----------------|
| Steenmarter (tabel 2) | | x | x | |
| Eekhoorn (tabel 2) - | | x | x | |
| Das (tabel 3) | - | x | x | |
| Waterspitsmuis (tabel 3) | Kwetsbaar | x | x | X |
| Otter (tabel 3) | Verdwenen uit Nederland ⁴ | | x | X |

⁴ De otter heeft sinds juni deze status op de rode lijst. De otter is echter geherintroduceerd

3.3 Vogels

Alle broedende vogelsoorten zijn beschermd tijdens het broedseizoen. De indicatieve periode voor het broedseizoen is 15 maart tot 15 juli. Sommige vogelsoorten broeden echter ook buiten dit indicatieve broedseizoen. Ook voor deze soorten geldt dat ze in hun broedtijd beschermd zijn. Daarnaast zijn 'vaste verblijfplaatsen' van vogels jaarrond beschermd⁵.

Onderstaande tabel geeft alleen de vogelsoorten weer waarvan de 'vaste verblijfplaatsen' jaarrond beschermd zijn en die mogelijk in een of meer van de gemeenten voorkomen. Verspreiding en habitat in onderstaande tabel zijn bepaald op basis van de Atlas van de Nederlandse Broedvogels [Sovon Vogelonderzoek Nederland, 2002].

Tabel 3.4 Vogels met 'vaste verblijfplaatsen' in de gemeenten Dalfsen, Staphorst en Zwartewaterland

| Vogelsoort | Status Rode Lijst | Dalfsen | Staphorst | Zwartewaterland |
|-------------|-------------------|---------|-----------|-----------------|
| Boomvalk | Kwetsbaar | x | x | x |
| Buizerd | - | x | x | x |
| Havik | - | x | x | x |
| Huismus | - | x | x | x |
| Kerkuil | Kwetsbaar | x | x | x |
| Ransuil | Kwetsbaar | x | x | x |
| Sperwer | - | x | x | x |
| Steenuil | Kwetsbaar | x | x | x |
| Wespendief | - | x | x | x |
| Zwarte wouw | - | x | | |

⁵ Wat betreft de geldigheid van deze gedragscode en alle hierin genoemde beschermde soorten sluit deze code aan bij het vigerend beleid van het ministerie van EL&I

3.4 Vissen

In tabel 3.5 zijn de tabel 2- en 3-soorten vermeld die, op basis van verspreidingsgegevens van Ravon [1996-2002] en de 'Atlas van de Nederlandse Zoetwatervissen' [de Nie, 1996] voor kunnen komen in de wateren binnen de drie gemeenten.

Tabel 3.5 Vissen uit tabel 2 en 3 in de gemeenten Dalfsen, Staphorst en Zwartewaterland

| Vissoort | Status Rode Lijst | Dalfsen | Staphorst | Zwartewaterland |
|--------------------------------|-------------------|---------|-----------|-----------------|
| Kleine modderkruiper (tabel 2) | - | x | x | x |
| Rivierdonderpad (tabel 2) | - | x | | |
| Grote modderkruiper (tabel 3) | Kwetsbaar | x | x | x |
| Bermpje (tabel 2) | - | x | x | x |
| Bittervoorn (tabel 3) | Kwetsbaar | x | x | x |
| Rivierprik (tabel 3) | Kwetsbaar | x | | |

3.5 Reptielen en amfibieën

In onderstaande tabel zijn de tabel 2- en tabel 3-soorten amfibieën en reptielen weergegeven die op basis van verspreidingsgegevens van Ravon [1996-2002] kunnen voorkomen binnen de gemeenten.

Tabel 3.6 Reptielen en amfibieën uit tabel 2 en 3 in de gemeenten Dalfsen, Staphorst en Zwartewaterland

| Soort | Status Rode Lijst | Dalfsen | Staphorst | Zwartewaterland |
|-----------------------|-------------------|---------|-----------|-----------------|
| Rugstreepd (tabel 3) | Gevoelig | x | | x |
| Knoflookpad (tabel 3) | Bedreigd | x | | x |
| Heikikker (tabel 3) | | x | x | x |

| Soort | Status Rode Lijst | Dalfsen | Staphorst | Zwartewaterland |
|------------------------------------|-------------------|---------|-----------|-----------------|
| Ringslang (tabel 3) | Kwetsbaar | x | | x |
| Kamsalamander (tabel 3) | Kwetsbaar | x | | |
| Poelkikker (tabel 3) | | x | x | |
| Levendbarende hagedis (tabel 2) | Gevoelig | x | | |
| Hazelworm (tabel 3) | | x | | x |

3.6 Ongewervelden

3.6.1 Vlinders

Volgens verspreidingsgegevens uit 'De Dagvlinders van Nederland' [Bos et al, 2006] komen van de beschermde dagvlinders (de tabel 2- en tabel 3-soorten) alleen het Heideblauwtje en de Grote vuurvlinder nog voor in de gemeenten.

Tabel 3.7 Vlinders uit tabel 2 en 3 in de gemeenten Dalfsen, Staphorst en Zwartewaterland

| Soort | Status Rode Lijst | Dalfsen | Staphorst | Zwartewaterland |
|--------------------------------|-------------------|---------|-----------|-----------------|
| Heideblauwtje (tabel 3) | Gevoelig | x | x | |
| Grote vuurvlinder (tabel 3) | Ernstig bedreigd | | | x |

3.6.2 Libellen

Van de libellen kunnen de Gevlekte witsnuitlibel en de Groene glazenmaker momenteel alleen in de gemeente Zwartewaterland voor (www.soortenbank.nl).

Tabel 3.8 Libellen uit tabel 2 en 3 in de gemeenten Dalfsen, Staphorst en Zwartewaterland

| Soort | Status Rode Lijst | Dalfsen | Staphorst | Zwartewaterland |
|-------------------------------------|-------------------|---------|-----------|-----------------|
| Gevlekte witsnuitlibel (tabel 3) | Bedreigd | | | x |
| Groene glazenmaker (tabel 3) | Bedreigd | | | x |

3.6.3 Overige ongewervelden

Van de overige ongewervelden kan alleen de Gestreepte waterroofkever voorkomen⁶.

Tabel 3.9 Overige ongewervelden uit tabel 2 en 3 in de gemeenten Dalfsen, Staphorst en Zwartewaterland

| Soort | Status Rode Lijst | Dalfsen | Staphorst | Zwartewaterland |
|-------------------------------------|-------------------|---------|-----------|-----------------|
| Gestreepte waterroofkever (tabel 3) | | | | x |

⁶ Hans Huijbregts. Beschermd kevers in Nederland (Coleoptera), 2003

Kenmerk R002-4593348BKR-mfv-V05-NL

4 Algemene regels gedragscode

In dit hoofdstuk komt een aantal algemene regels naar voren die gelden voor alle in deze gedragscode beschreven werkzaamheden. Paragraaf 4.4 beschrijft hoe men bij calamiteiten moet handelen.

4.1 Inventarisaties

Voorafgaand aan werkzaamheden moet een inventarisatie van beschermde soorten worden uitgevoerd. Deze inventarisatie vindt maximaal drie jaar voor de start van de werkzaamheden / ontwikkeling plaats en moet uitgevoerd worden in het geschikte inventarisatie seizoen (zie bijlage 4). De inventarisatie bestaat uit een inschatting van de aanwezigheid van tabel 2- en 3-soorten en alle vogelsoorten. Hierbij worden voor alle beschermde soorten belangrijke habitats, die geschaad kunnen worden, bekeken. Wanneer men een gebied inventariseert, legt men de waarnemingen vast in een quick-scan. Bijzondere waarnemingen worden op een kaart genoteerd. Met bijzondere waarnemingen wordt bedoeld:

- Regionaal of landelijk (zeer) zeldzame soorten
- Soorten die zijn opgenomen in de Rode lijst (bedreigde soorten) [LNV, 2009]

Bij een quick-scan is de kans groot dat naar voren komt dat nader onderzoek noodzakelijk is. In verband met de kans op het moeten doen van nader onderzoek en op het moeten aanvragen van een ontheffing van de Flora- en faunawet is het belangrijk dat de inventarisatie op tijd wordt uitgevoerd. Als uit de quick-scan blijkt dat het voorkomen van de beschermde soorten niet aannemelijk is hoeft er geen uitgebreide inventarisatie plaats te vinden.

De inventarisatie bestaat uit een oriënterend veldbezoek (in de planfase, maximaal drie jaar voor de start van de werkzaamheden), aangevuld met specifieke veldonderzoeken naar specifieke soortgroepen, wanneer uit oriënterend veldonderzoek en/of literatuurstudie blijkt dat tabel 2- en 3-soorten en/of jaarrond beschermde vogelsoorten kunnen worden verwacht. Literatuurbronnen zijn voldoende actueel wanneer gegevens niet ouder zijn dan vijf jaar, afhankelijk van de soort. Het is mogelijk dat binnen vijf jaar het voorkomen van een soort noemenswaardig is veranderd. Verspreidingsinformatie kan immers gemakkelijk verouderen, vooral bij soorten waarvan de mate van voorkomen regionaal/ landelijk snel verandert.

In bijlage 4 is aangegeven hoe de (eventuele) veldonderzoeken naar specifieke soortgroepen plaats moeten vinden. De per diergroep of vaatplanten aanbevolen inventarisatiemethoden komen overeen met de methoden die worden gebruikt door de PGO's, (Particuliere Gegevensverzamelende en -beherende Organisaties).

Hiervan (bijvoorbeeld frequentie en intensiteit van veldbezoeken) kan overigens beargumenteerd worden afgeweken, zolang althans aan de randvoorwaarden wordt voldaan dat voldoende inzicht

bestaat in de soorten die daar een activiteit zouden kunnen worden geschaad. De inventarisatie wordt uitgevoerd door één of meer ecologen of andere terzakekundigen⁷ die (gezamenlijk) over de noodzakelijke kennis beschikken van alle te onderzoeken soortgroepen (zie paragraaf 3.1). Inventarisaties dienen volgens vastgestelde protocollen uitgevoerd te worden. Veelgebruikte protocollen zijn die van het Netwerk Groene Bureaus, maar ook andere protocollen kunnen gebruikt worden. Een richtlijn voor de inventarisaties is te vinden in bijlage 4.

4.2 Zorgvuldig handelen

Zorgvuldig handelen houdt onder andere in dat er geen “wezenlijke invloed” is op soorten en dat schade aan soorten zo veel mogelijk wordt voorkomen. Van wezenlijke invloed is sprake wanneer de gunstige staat van instandhouding van een soort wordt aangetast. Deze aantasting moet per soort worden beoordeeld. Het begrip ‘zorgvuldig handelen’ betekent dat de initiatiefnemer van een plan of project actief op moet treden om alle mogelijke schade aan de soort te voorkomen. Wat dat in de praktijk betekent verschilt uiteraard van geval tot geval.

Wezenlijke invloed op een soort zal eerder optreden bij zeldzame soorten dan bij algemenere. De meeste zeldzame soorten zijn immers in meer of mindere mate bedreigd en daarom opgenomen in de ‘Rode lijst’⁸. De gedragscode geldt voor alle soorten in gelijke mate, ongeacht de mate van bedreiging van de soort. Per project moet worden gekeken naar:

- Het schaalniveau van de voorgenomen activiteiten
- Of er voldoende geschikte uitwijkmogelijkheden zijn
- Of er sprake is van permanente of tijdelijke effecten en
- Wat de omvang van de te beperken schade is aan populaties van beschermde soorten

Op basis van deze gegevens wordt door een terzakekundige beoordeeld of er sprake is van een wezenlijk negatief effect op beschermde soorten. Indien er sprake is van een wezenlijk negatieve invloed dienen er maatregelen te worden genomen om dit te voorkomen. Indien wezenlijke negatieve invloed niet voorkomen kan worden, moet een ontheffing worden aangevraagd. Het oordeel van de terzakekundige wordt vastgelegd in het afsprakenformulier. Deze wordt gearhiveerd en twee jaar bewaard.

⁷ Voor de definitie van een terzakekundige, zoals het ministerie van EL&I deze hanteert, zie de begrippenlijst in bijlage 2

⁸ sommige rode lijst soorten zijn niet opgenomen in de tabellen met beschermde soorten. Deze soorten hebben dan ook geen juridisch beschermde status en vallen in principe buiten de gedragscode. Voor deze soorten geldt alleen de zorgplicht

4.3 Zorgplicht

Naast 'zorgvuldig handelen' moet in het kader van de zorgplicht (artikel 2 Flora- en faunawet), 'voldoende zorg' in acht worden genomen voor in het wild levende dieren en planten, evenals hun leefomgeving. Dit houdt in dat je als je weet of redelijkerwijs kan vermoeden dat de voorgenomen activiteit nadelige gevolgen voor flora en fauna kan veroorzaken, je deze activiteit niet mag uitvoeren, voor zover dat in redelijkheid kan worden geveegd. Of je moet alle maatregelen nemen die redelijkerwijs kunnen worden geveegd om de nadelige gevolgen te voorkomen. Als de gevolgen niet kunnen worden voorkomen, moet je deze zoveel mogelijk beperken of ongedaan maken. De zorgplicht heeft zowel betrekking op beschermde als op niet beschermde dier- en plantensoorten en hun leefomgeving.

4.4 Handelen bij calamiteiten

Bij calamiteiten, zoals brand, overstroming, of stormschade, is het niet altijd mogelijk om (geheel) volgens de regels van de gedragscode te werken. In dit soort omstandigheden worden strikt noodzakelijke werkzaamheden uitgevoerd. In dit soort gevallen is een goede documentatie van de omstandigheden en werkzaamheden belangrijk. Op basis van deze gegevens wordt door een terzakekundige beoordeeld of er sprake is van een wezenlijk negatief effect op beschermde soorten. Indien er sprake is van een wezenlijk negatieve invloed dienen er maatregelen te worden genomen om dit te voorkomen. Het oordeel van de terzakekundige wordt vastgelegd in het afsprakenformulier. Deze wordt gearchiveerd en twee jaar bewaard.

Bij herstel van schade zal in het calamiteitenplan van de gemeente moeten worden opgenomen dat een terzakekundige dit begeleidt.

4.5 Toezicht en handhaving

De gemeenten zijn verantwoordelijk voor de navolging van de gedragscode binnen hun eigen gemeente. Dat wil zeggen dat de gemeenten verantwoordelijk zijn voor het op de hoogte stellen van hun werknemers / opdrachtnemers van de regels binnen de gedragscode.

Een belanghebbende kan een handhavingsverzoek doen, wanneer er een gegronde reden is om aan te nemen dat niet volgens de gedragscode wordt gewerkt. De Algemene Inspectiedienst (AID) van het Ministerie van EL&I moet op een dergelijk verzoek beslissen al dan niet handhavend op te treden.

De initiatiefnemer/opdrachtgever van een activiteit is ten allen tijden (eind)verantwoordelijk voor het volgen van de gedragscode, dus ook voor de kwaliteit van de uitgevoerde veldonderzoeken en voor de gevolgde procedure. In bestekken en contracten wordt opgenomen dat men conform de gedragscode handelt. Overtredingen of tekortkomingen hoeven overigens niet altijd opzettelijk ontstaan.

4.6 Onvoorziene natuurwaarden tijdens werkzaamheden

Soms komen er onverwacht tijdens de werkzaamheden toch beschermde soorten aan het licht.

Wat te doen als:

1. Onverwacht tabel 2- of 3-soorten of broedende/jaarrond beschermde verblijfplaatsen van vogels worden gevonden als de werkzaamheden al zijn begonnen?
2. Bovengenoemde soorten in andere delen van het plangebied voorkomen dan verwacht?

In deze gevallen zullen in de betreffende terreindelen geen werkzaamheden plaatsvinden voor zover de werkzaamheden zijn gepland binnen het voortplantingsseizoen van de aangetroffen soorten. Wanneer dit planningstechnisch niet mogelijk is zullen de betreffende soorten (voor zover het tabel 2 soorten betreft en geen broedgevallen of nesten met jongen et cetera) worden verplaatst naar geschikte biotopen die niet op korte termijn worden beïnvloed. De verplaatsing wordt begeleid door een terzakekundige met de noodzakelijke kennis van de in het geding zijnde diergroep (of vaatplanten). Wanneer de aanwijzingen van deze persoon nauwgezet worden gevolgd dan is hiervoor in de meeste gevallen geen ontheffing van de Flora- en faunawet noodzakelijk. Het kan echter noodzakelijk zijn om een aanvulling op een bestaande aanvraag in te dienen en deze met spoed te laten behandelen. De terzakekundige dient te beoordelen of dit noodzakelijk is.

Wanneer tabel 3-soorten en/of (broedende/jaarrond beschermde verblijfplaatsen van) vogels onverwacht worden aangetroffen en aantasting onvermijdelijk is, zal een ontheffing moeten worden verkregen van de Flora- en faunawet. Om deze ontheffing zo spoedig mogelijk te verkrijgen (om verdere vertraging van de ruimtelijke ontwikkelingen te voorkomen), dient contact te worden opgenomen met het Ministerie van EL&I. De biotopen worden tot die tijd gemarkeerd, zodat ze niet worden aangetast.

4.7 Implementatie

Omwille van de vrijstelling moet de Gedragscode bij elke hierin vermelde ruimtelijke ontwikkeling, bestendig beheer en onderhoud en bestendig gebruik worden gevolgd. Ook door de projectontwikkelaars en aannemers, die in opdracht van of in samenwerking met de gemeente de activiteiten uitvoeren. Daartoe moet er dus voor worden gezorgd dat de gedragscode bekend is bij alle werknemers die met dergelijke activiteiten te maken hebben. Hiervoor is een afsprakenformulier ontwikkeld voor aannemers of uitvoerders. In dit afsprakenformulier legt de initiatiefnemer afspraken met de aannemer of uitvoerder met betrekking tot 'zorgvuldig werken' vast. Het afsprakenformulier is opgenomen in bijlage 5. Daarnaast moet de eis tot het volgen van de gedragscode opgenomen worden in bijvoorbeeld bestekken en opdrachtbrieven. Aangeraden wordt de code in de gemeentelijke procedures te verankeren.

5 Ruimtelijke ontwikkelingen

In dit hoofdstuk wordt door middel van een stappenplan weergegeven welke handelingen dienen te worden uitgevoerd om verstoring of aantasting van tabel 2-soorten als gevolg van *ruimtelijke ontwikkelingen* te voorkomen of te minimaliseren. Hoe om te gaan met ‘bestendig beheer en onderhoud’ wordt beschreven in hoofdstuk 6 van deze gedragscode. In hoofdstuk 7 wordt beschreven hoe om te gaan met ‘bestendig gebruik’.

5.1 Definitie Ruimtelijke Ontwikkelingen

Ruimtelijke ontwikkelingen zijn een breed scala van grootschalige of kleinschalige activiteiten. Het gaat hierbij doorgaans om ingrijpende veranderingen die leiden tot een functieverandering voor de soort of uiterlijke verandering van het gebied.

5.2 De juridische consequenties van de vrijstelling voor ‘ruimtelijke ontwikkelingen’

De vrijstelling voor werkzaamheden die verband houden met ‘ruimtelijke ontwikkelingen’ geldt voor:

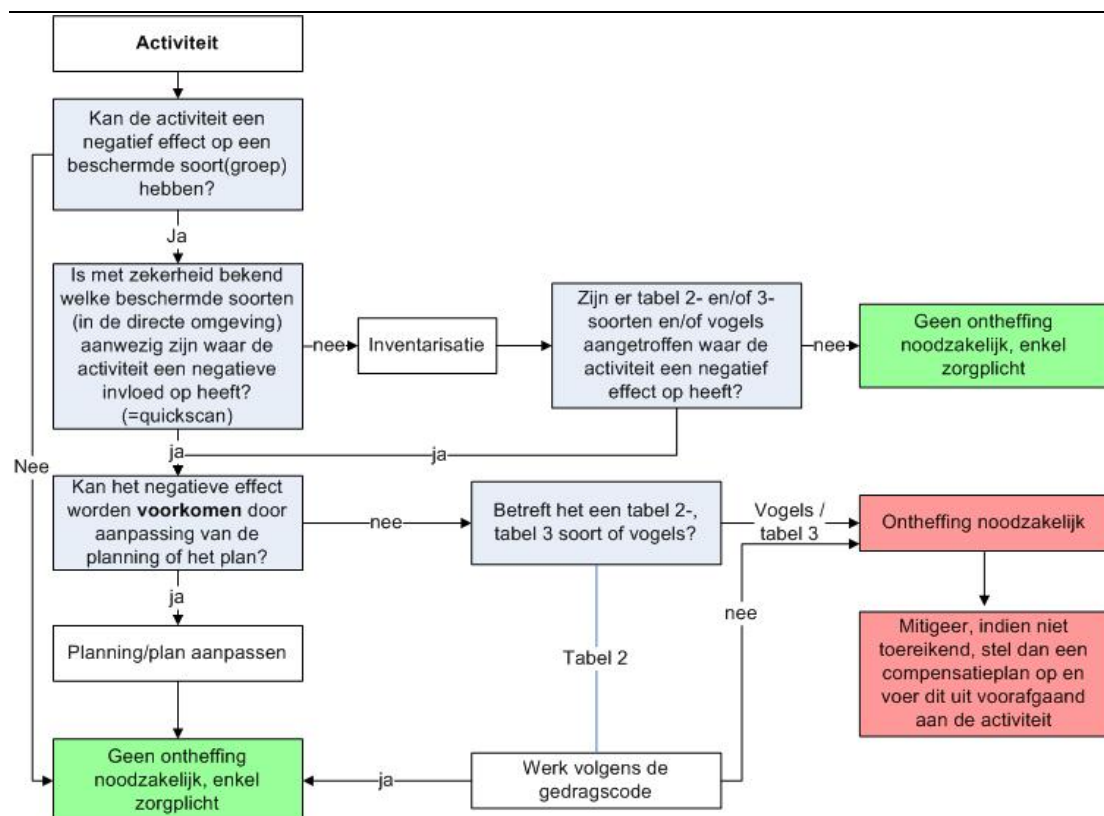
- Artikel 8 tot en met 12 van de Flora- en faunawet voor de soorten die genoemd worden in tabel 2. De tekst van deze artikelen is te vinden in bijlage 1. In hoofdstuk 3 is uitgewerkt welke tabel 2- soorten binnen de gemeenten bekend zijn of worden verwacht
- De vrijstelling voor artikel 10 geldt **niet** voor de soorten uit tabel 3 en **niet** voor vogels

Bij het uitvoeren van werkzaamheden ten behoeve van ‘ruimtelijke ontwikkelingen’ dient ‘zorgvuldig te worden gehandeld’ en dient de zorgplicht te worden gerespecteerd (zie paragraaf 4.2 en 4.3).

Binnen de uitvoering van ruimtelijke ontwikkelingen zijn twee fasen te herkennen: de voorbereidingsfase en de uitvoering (aanleg). Tijdens elk van deze fasen kan rekening worden gehouden met verstoring of aantasting van beschermde soorten; de fasen worden daarom apart behandeld.

5.3 De voorbereiding van ruimtelijke ontwikkelingen

In figuur 5.1 wordt samengevat welke stappen doorlopen moeten worden bij de voorbereiding van een ruimtelijke ontwikkeling wanneer men beschikt over een goedgekeurde gedragscode.



Figuur 5.1 Stappenplan gedragscode ruimtelijke ontwikkeling

Uitgangspunt is dat vóórdat de ruimtelijke ontwikkeling wordt gestart, er een goedgekeurd bestemmingsplan moet zijn. Voordat werkzaamheden worden gestart is bekend in hoeverre er sprake is van de aanwezigheid van één of meerdere beschermde soorten, zoals genoemd in hoofdstuk 3. Indien de beschikbare gegevens ouder zijn dan drie jaar zal een nieuwe inventarisatie moeten worden uitgevoerd om de natuurwaarden inzichtelijk te maken (zie figuur 5.1). Voor het aantasten van tabel 2-soorten geldt een vrijstelling voor ruimtelijke ontwikkelingen wanneer geheel wordt gewerkt volgens de gedragscode. Wanneer tabel 3-soorten of vogels worden aangetast moet een ontheffing van de Flora- en faunawet te worden aangevraagd.

In de voorbereidende fase wordt bepaald welke uitvoeringsperiode voor de ruimtelijke ontwikkelingen het meest geschikt is vanuit ecologisch oogpunt. Vervolgens wordt per type handeling bekeken hoe tijdelijke en permanente schade aan beschermde soorten zo veel mogelijk kan worden voorkomen.

Voor aanvang van de werkzaamheden worden eventuele groeiplaatsen, nesten en/of vaste verblijfplaatsen van tabel 2- en 3-soorten en van vogels gemarkeerd door middel van een zichtbaar teken op de boom/struik door of onder begeleiding van een terzakekundige. De markering moet zo worden aangebracht dat deze niet bijdraagt aan de zichtbaarheid van de verblijfplaatsen voor predatoren. Ook wordt voordat de werkzaamheden starten een afsprakenformulier opgesteld (zie bijlage 6). Hierin staan:

- De tijdens de inventarisatie waargenomen soorten
- De voorbereiding, planning en uitvoering van de activiteiten
- De te nemen maatregelen om schade aan beschermde soorten te minimaliseren (mitigerende maatregelen)

De betreffende medewerkers die de werkzaamheden uitvoeren dienen zich te houden aan de te nemen mitigerende maatregelen zoals omschreven in het afsprakenformulier / gedragscode. Zij zullen persoonlijk op de hoogte gebracht worden van de te nemen maatregelen. Daarnaast zal het afsprakenformulier ter inzage liggen op de locatie waar de werkzaamheden worden uitgevoerd. In navolgende paragrafen is per handeling beschreven hoe schade aan beschermde soorten kan worden geminimaliseerd en op welke wijze de werkzaamheden plaats dienen te vinden.

5.4 De uitvoering van ruimtelijke ontwikkelingen

Voor het uitvoeren van ruimtelijke ontwikkelingen gelden de in dit hoofdstuk genoemde werkwijzen alleen als er daadwerkelijk soorten uit tabel 2 voorkomen. Als er soorten uit tabel 3 of vogels voorkomen dient een ontheffing te worden aangevraagd. Als er geen soorten uit tabel 2 of 3 of vogels voorkomen mogen de werkzaamheden volgens de gebruikelijke werkwijze worden uitgevoerd. Enkele werkwijzen gelden bij meerdere activiteiten. Deze zijn weergegeven in paragraaf 5.4.1.

Met vaste verblijfplaatsen wordt ongeacht de werkzaamheden op dezelfde wijze omgegaan, daarom wordt dit apart besproken in paragraaf 5.4.2.

5.4.1 Algemene vereisten

Deze paragraaf gaat in op enkele omstandigheden waaronder de verderop beschreven werkwijzen dienen te geschieden. Ze zijn puntsgewijs weergegeven:

- Het wordt aanbevolen een terzakekundige in te schakelen bij het minimaliseren van schade aan soorten. Dit betekent niet dat altijd een terzakekundige aanwezig dient te zijn. Deze kan ook vooraf om advies gevraagd worden. Belangrijk is dat met enige relevante kennis gehandeld wordt

- Verplaatsen van soorten:
 - Voor het vervoeren en/of verplaatsen van beschermde plant- of diersoorten is een ontheffing benodigd indien een soort niet in de directe omgeving wordt teruggeplaatst of indien deze in depot wordt geplaatst
 - Het verplaatsen, herplanten en/of vervoeren van soorten moet altijd gebeuren onder begeleiding van een terzakekundige
- Realiseren van alternatieve nestlocaties:
 - Het realiseren van alternatieve nest-, rust- en verblijfslocaties wordt tijdig en in overleg met een terzakekundige gedaan. Indien alternatieve nestlocaties worden aangeboden in de nabijheid van het plangebied, worden deze gerealiseerd voordat de ‘huidige’ nestlocaties verwijderd worden. Indien de nieuwbouw niet direct hetzelfde jaar wordt gerealiseerd, bepaalt een terzakekundige of er tijdelijke maatregelen nodig zijn, totdat de nieuwbouw met vervangende nest-, rust- of verblijfslocatie is gerealiseerd. De goedkeuring van dergelijke maatregelen valt buiten de reikwijdte van deze Gedragscode (ontheffing aanvragen)

5.4.2 Vaste verblijfplaatsen

Zogenaamde vaste verblijfplaatsen (nestlocaties) worden gehandhaafd wanneer uit veldonderzoek blijkt dat deze vermoedelijk of met zekerheid jaarlijks of het hele jaar worden bewoond. Bij werkzaamheden tijdens de voortplantingsperiode die kunnen leiden tot verstoring van een vaste verblijfplaats worden in een zone om deze vaste verblijfplaats geen werkzaamheden uitgevoerd. De omvang van deze zone is afhankelijk van de soort in relatie tot de aard van de werkzaamheden en wordt door of onder begeleiding van een terzakekundige bepaald. De locaties worden tijdens de voorbereidingsfase tijdig gemarkeerd in het veld door een terzakekundige.

Indien vaste verblijfplaatsen *buiten* de voortplantingsperiode worden aangetast dient door een terzakekundige te worden vastgesteld of in de omgeving voldoende nestgelegenheid aanwezig is en of de draagkracht van de functionele leefomgeving behouden blijft. Ook kan alternatieve nestgelegenheid aangeboden worden, bijvoorbeeld door gierzwaluw dakpannen en mussen/vogelvides. Hiervan moet duidelijk zijn dat ze (met een aan zekerheid grenzende waarschijnlijkheid) werken. Indien dit het geval is dan hoeft geen ontheffing van artikel 11 van de Flora- en faunawet te worden aangevraagd. Wel dient alternatieve nestgelegenheid aanwezig te zijn voordat de oorspronkelijke verblijfplaats wordt verwijderd. Als de functionaliteit van de alternatieve nestplaats niet te garanderen is, dient ontheffing te worden aangevraagd. Wanneer uit onderzoek door een terzakekundige blijkt dat er sprake is van aantasting van de functionele leefomgeving en dat alternatieve nestgelegenheid niet te realiseren is, dan dient een ontheffing van de Flora- en faunawet te worden aangevraagd en geldt de vrijstelling via de gedragscode dus niet.

Uitzondering vormen werkzaamheden die in het kader van het voorkomen van schade aan openbare voorzieningen worden uitgevoerd. In dit geval is aantasting van vaste verblijfplaatsen van vogels toegestaan *buiten* het broedseizoen. De werkzaamheden dienen wel onder toezicht van een terzakekundige op het gebied van vogels te worden uitgevoerd. In het geval van calamiteiten zie paragraaf 4.4.

5.4.3 Slootdemping, waterbodemsanering en herprofilering

Definitie

Onder slootdemping wordt verstaan het dichtstorten van een watergang, al dan niet door de watergang eerst droog te malen. Hierbij kan het leefgebied van diverse diersoorten worden aangetast. Onder een waterbodemsanering wordt verstaan: het verwijderen van verontreinigd slib van de waterbodem. Onder herprofilering wordt verstaan: het opnieuw vormgeven van het profiel van een watergang, waarbij het profiel afwijkt van het oorspronkelijke profiel.

Hoe kan schade aan beschermde soorten worden geminimaliseerd?

- De werkzaamheden worden uitgevoerd in de periode september - maart. Dit is buiten het voortplantingsseizoen van vissen, amfibieën en vogels. De voorkeur gaat uit naar het uitvoeren van de werkzaamheden in de maanden september – oktober, de minst kwetsbare periode voor waterorganismen. Werkzaamheden dienen plaats te vinden bij een watertemperatuur tussen 8°C en 20°C. Slootdempingen, herprofileren en waterbodemsaneringen worden buiten de periode september - maart niet uitgevoerd
- Er wordt een sparende techniek toegepast
- De werkrichting is in de richting van een watergang waarmee de watergang in verbinding staat, zodat achtergebleven vissen en andere fauna kunnen ontsnappen. Wel dient voorkomen te worden dat de nog te bewerken, tussen de werkzaamheden en open watergang, trajecten droogvallen door de werkzaamheden
- Bij slootdemping: Beschermde vissoorten worden weggevangen. Wegvangen van beschermde vissoorten vindt plaats door (achtereenvolgens) het aanbrengen van kleine dammetjes in de te dempen sloot, gevolgd door het leegpompen van een slootsegment tot een diepte van ongeveer 20 cm en ten slotte het wegvangen van de in de 20 cm diepe waterlaag aanwezige vissen en andere fauna onder terzakekundige begeleiding. Een alternatief voor het wegvangen van aanwezige (beschermde) fauna is om de watergang naast de dam plaatselijk te verdiepen (kuil), zodanig dat de fauna zich bij waterstandverlaging hierin kan verzamelen. De fauna wordt in een nabijgelegen sloot uitgezet of in een nieuw gegraven biotoop. Het nieuw gegraven biotoop dient kwalitatief en kwantitatief gelijk te zijn aan de te dempen sloot
- Bij slootdemping: mocht er onverhoopt nog fauna achterblijven na het droogmalen, dan worden deze teruggezet in veilig water

- Bij waterbodemsanering: de bagger dient op de kant te worden gebracht en gecontroleerd te worden op de aanwezigheid van beschermde diersoorten. Dit kan alleen wanneer de kwaliteit van het materiaal dat toelaat. De aangetroffen exemplaren dienen direct verplaatst te worden naar geschikt leefgebied in de omgeving van het ingreepgebied, maar buiten de (directe) invloedssfeer van de werkzaamheden. Indien de bagger matig vervuild is worden handschoenen gebruikt. Indien de bagger ernstig vervuild is wordt niet gekeken naar beschermde soorten in de bagger
- Maaien/rooien vindt niet plaats ten tijde van het groeiseizoen van de beschermde planten. Maaien vindt plaats nadat de zaadrijping voltooid is en in principe niet met een klepelmaaier. De slagingskans van het verplaatsen van populaties van beschermde soorten is nogal variabel. Succes is sterk afhankelijk van de omstandigheden (grondwater, voedselrijkdom, zuurgraad en beheer) op de 'ontvangende' locatie. Daarom wordt voor bedreigde plantensoorten (tabel 2-soorten) die als gevolg van de werkzaamheden verloren dreigen te gaan, een vervangend biotoop gecreëerd waar de soort wordt geïntroduceerd door verplanting, verspreiden van maaisel of inzaai (met zaad dat afkomstig is van de populatie die verloren dreigt te gaan)
- Let er op dat blauwe reigers en andere predatoren geen kans krijgen de soorten in het vervangende biotoop (bij slootdemping) alsnog weg te vangen. Vogelwerende voorzieningen kunnen getroffen worden door bijvoorbeeld grote takken over het nieuwe biotoop te plaatsen. Hiervoor kunnen takken worden gebruikt die afkomstig zijn van elders geveld beplanting. Het is dan ook verstandig in de planning de velling uit te voeren voorafgaand aan het dempen van sloten
- Indien waterspitsmuis aanwezig is worden geen werkzaamheden uitgevoerd in het voortplantingsseizoen van 1 maart tot 1 oktober. Indien de plek onderdeel is van een overwinteringsplaats wordt in overleg met een terzakekundige bepaald of en hoe de werkzaamheden kunnen worden uitgevoerd

5.4.4 Baggeren en verspreiding van baggerspecie

Definitie

Onder achterstallig onderhoud aan oppervlaktewateren (baggerwerkzaamheden en schonen van wateren) wordt het niet reguliere onderhoud aan oppervlaktewateren verstaan. De definitie van regulier onderhoud aan oppervlaktewateren is in paragraaf 6.4.5 weergegeven. Onder verspreiden baggerspecie wordt verstaan het verspreiden van baggerspecie binnen een perceel grenzend aan de watergang binnen hetzelfde werk. Wanneer dit wel of niet toegestaan is, kan worden afgeleid uit de Handreiking Besluit Bodemkwaliteit.

Hoe kan schade aan beschermde soorten worden geminimaliseerd?

- Werkzaamheden worden niet uitgevoerd tijdens het voortplantingsseizoen van beschermde vogel-, vis-, zoogdier- en amfibieënsoorten en het bloeiseizoen van planten, dit is de periode maart-augustus. De voorkeur gaat uit naar de minst kwetsbare periode voor deze groepen: september- oktober (bij zonnig weer). De meeste dieren kunnen dan beter vluchten en planten hebben hun zaad gezet
- Werkzaamheden worden uitgevoerd richting open water, zodat de aanwezige dieren voor de werkzaamheden uit kunnen vluchten. Mochten watergangen onderbroken zijn door dammen (al dan niet met duiker), dan dienen de baggerwerkzaamheden vanaf de dam tot de helft van het, tussen twee dammen liggende, traject te worden gebaggerd. Na (minimaal) een halve dag kan de andere helft van de watergang op dezelfde wijze worden gebaggerd (vanaf de dam richting het midden)
- Baggerwerkzaamheden worden alleen uitgevoerd bij een watertemperatuur tussen de 8°C en 20°C in het belang van de aanwezige vissoorten. Bij zowel hogere als lagere temperaturen daalt de activiteit van de aanwezige vissen, waardoor vluchten minder goed mogelijk wordt
- Bij baggerwerkzaamheden dient waar mogelijk gebruik te worden gemaakt van een zuiger in plaats van een kraan
- Bij het verspreiden van baggerspecie dient een terzakekundige aanwezig te zijn die mogelijk meegezogen dieren uit de verspreide baggerspecie kan halen. De aangetroffen exemplaren dienen direct verplaatst te worden naar geschikt leefgebied in de omgeving van het ingreepgebied, maar buiten de (directe) invloedssfeer van de werkzaamheden. Wanneer baggerspecie naar een depot (zie ook 5.4.5) wordt gebracht om tijdelijk op te slaan, dan dient een terzakekundige bij binnenkomst van de baggerspecie aanwezig te zijn om eventueel meegezogen dieren uit het baggerdepot te halen. Indien de bagger matig vervuild is worden handschoenen gebruikt. Indien de bagger ernstig vervuild is wordt niet gekeken naar beschermde soorten in de bagger
- Indien waterspitsmuis aanwezig is worden geen werkzaamheden uitgevoerd in het voortplantingsseizoen van 1 maart tot 1 oktober. Indien de plek onderdeel is van een overwinteringsplaats wordt in overleg met een terzakekundige bepaald of en hoe de werkzaamheden kunnen worden uitgevoerd

5.4.5 Opzetten depots en opslaan van grond

Definitie

Onder het opzetten van depots en opslaan van grond wordt verstaan het opzetten van een depot ten behoeve van opslag van grond en het tijdelijk opslaan van grond, zand of bagger in depots op landbodems gedurende maximaal drie jaar en het weer verwijderen van het depot.

Hoe kan schade aan beschermde soorten worden geminimaliseerd?

- Het depot dient opgezet te worden op een locatie waar geen beschermde soorten voorkomen
- Vestiging van broedende vogels (bijvoorbeeld Oeverwaluw en Kleine plevier) wordt voorkomen door het plaatsen van wapperende linten op geschikte broedlocaties en het afvlakken van steile wanden in depots. Vestiging van de Rugstreeppad wordt voorkomen door in het plangebied tijdens de werkzaamheden geen stilstaande plasjes te creëren. Eventueel kan ook een amfibiewerend scherm rond het terrein worden geplaatst of kan bewust elders een depot worden aangelegd dat dient als alternatieve nestlocatie
- Het opruimen van het depot gebeurt buiten het voortplantingsseizoen bij aanwezigheid van beschermde vogel-, zoogdier- en amfibie en reptielensoorten en het buiten bloeiseizoen van planten, dit is globaal de periode maart-augustus. De exacte kwetsbare periode voor de betreffende soorten wordt vastgesteld door een terzakekundige

5.4.6 Sloop- en reconstructiewerkzaamheden

Definitie

Onder sloop- en reconstructiewerkzaamheden wordt de sloop van bebouwing en het verwijderen van groen rondom de bebouwing verstaan.

Hoe kan schade aan beschermde soorten worden geminimaliseerd?

- Voorafgaand aan de werkzaamheden worden gebouwen door (of onder begeleiding van) een terzakekundige gecontroleerd op de aanwezigheid van gebouwbewonende vogelsoorten (zoals de Kerkuil en de Steenuil). Indien vaste verblijfplaatsen van deze vogels worden aangetroffen, dient met de werkzaamheden gewacht te worden totdat de vogels zijn uitgevlogen (zie ook paragraaf 5.4.2)
- Bij de sloop van gebouwen blijken deze soms, onverwacht, waarde te hebben voor bijvoorbeeld vleermuizen. In paragraaf 4.6 wordt hierop nader ingegaan. De vertraging die dit tot gevolg kan hebben (aanvraag ontheffing en compensatie) kan worden voorkomen door goed en tijdig onderzoek tijdens de voorbereidingsfase (zie hiervoor paragraaf 5.3)
- Gebouwen die dienen als winterverblijfplaats voor vleermuizen worden niet gesloopt in de periode november-maart

- Gebouwen die dienen als zomerverblijfplaats voor vleermuizen worden niet gesloopt in de periode april - oktober
- Er worden in de periode half maart tot en met half juli geen werkzaamheden uitgevoerd die leiden tot aantasting of verstoring van broedvogels wanneer in het te slopen gebouw of in het groen rond de bebouwing broedende vogels aanwezig zijn. Indien vaste verblijfplaatsen van vogels worden aangetast buiten het broedseizoen wordt in de nieuwbouw gezorgd voor vervangende nestlocaties. Het realiseren van alternatieve nestlocaties wordt tijdig en in overleg met een terzakekundige op het gebied van vogels gedaan. Indien er alternatieve nestlocaties worden aangeboden in de nabijheid van het plangebied, worden deze gerealiseerd voordat de 'huidige' nestlocaties verwijderd worden. Indien de nieuwbouw niet direct hetzelfde jaar wordt gerealiseerd, bepaalt een terzakekundige of er tijdelijke maatregelen nodig zijn, totdat de nieuwbouw met vervangende nestlocatie is gerealiseerd. De goedkeuring van dergelijke maatregelen valt buiten de reikwijdte van deze gedragscode. Hiervoor moet een ontheffing worden aangevraagd
- Er worden geen sloopwerkzaamheden uitgevoerd ten tijde van het voortplantingseizoen van de Steenmarter, van eind maart tot en met eind juni op locaties waar de soort is aangetroffen of als hier aanwijzingen voor zijn
- Bij aanwezigheid van de Steenmarter wordt, voordat de Steenmarter eventueel wordt verjaagd, gekeken naar de aanwezigheid van alternatieve locaties waar de Steenmarter heen kan om de gunstige staat van instandhouding van de Steenmarter te waarborgen. Deze toetsing naar alternatieve locaties wordt uitgevoerd door een terzakekundige. Indien geen alternatieve locaties aanwezig zijn dient in overleg met een terzakekundige worden gezocht naar een andere bevredigende oplossing. Het verjagen gebeurt enkele uren voorafgaand aan de sloop door luide muziek af te spelen

5.4.7 Bouwrijp maken van de grond

Definitie

Het opbrengen van zand en ook het zonodige verwijderen van de toplaag van de bodem en de aanwezige vegetatie, en het eventueel noodzakelijke bemalen van de locatie. Slootdemping wordt als een apart werk beschouwd (zie paragraaf 5.4.3).

Hoe kan schade aan beschermde soorten worden geminimaliseerd?

- Het bouwrijp maken wordt niet tijdens het broedseizoen opgestart, tenzij is vastgesteld dat broedende vogels afwezig zijn in het gebied dat bouwrijp wordt gemaakt
- Vestiging van broedende vogels wordt voorkomen (bijvoorbeeld Kleine plevier en Oeverwaluw) door het plaatsen van wapperende linten op geschikte broedlocaties en het afvlakken van steile wanden in zanddepots. Vestiging van de Rugstreepad wordt voorkomen door in het plangebied tijdens de werkzaamheden geen stilstaande plasjes te creëren.

Tevens wordt bij aanwezigheid van beschermde amfibieën in de nabije omgeving een amfibiewerend scherm rond het terrein geplaatst

- Groeiplaatsen van beschermde plantensoorten worden gespaard. Wanneer dat niet mogelijk is, worden de planten op de juiste wijze verplaatst onder leiding van een terzakekundige op het gebied van planten
- Zie onder paragraaf 5.4.3 (slootdemping) voor de handelwijze met betrekking tot het vangen en verplaatsen van beschermde vissoorten. Als andere diersoorten dienen te worden gevangen en verplaatst omdat schade anders niet te voorkomen is, wordt dit in overleg en onder leiding van een terzakekundige uitgevoerd
- Vervangende habitats maken deel uit van een aaneengesloten structuur, die verbonden is met ecologische structuren in het buitengebied
- Compensatie van schade als gevolg van individuele ruimtelijke ingrepen wordt gecombineerd, zodat een aaneengesloten 'compensatiegebied' ontstaat waar de schade van meerdere ingrepen wordt gecompenseerd. De planologische veiligstelling van een dergelijk 'compensatiegebied' moet in het bestemmingsplan zijn vastgelegd. Compensatie is nadrukkelijk een laatste redmiddel. Allereerst moet getracht worden schade te voorkomen. De goedkeuring van compenserende maatregelen valt buiten de reikwijdte van deze Gedragscode, hiervoor moet zonodig een ontheffing worden aangevraagd

5.4.8 Vervangen en plaatsen van beschoeiingen of steigers

Definitie

Het geheel vervangen en/of plaatsen beschoeiingen en steigers.

Hoe kan schade aan beschermde soorten worden geminimaliseerd?

- De verwijdering en aanleg van beschoeiing en steigers dient buiten het voortplantingsseizoen (maart - augustus) van vissen en amfibieën plaats te vinden. De voorkeur gaat hierbij uit naar de maanden september – oktober
- Bij het vervangen of aanbrengen van beschoeiing dienen de werkzaamheden in één richting uitgevoerd te worden zodat dieren kunnen vluchten
- Bij het vervangen of aanbrengen van beschoeiing dient tijdens en na het werk voor fauna de mogelijkheid aanwezig te zijn om in en uit het water te komen
- Groeiplaatsen van beschermde plantensoorten worden gespaard. Wanneer dat niet mogelijk is, worden de planten op de juiste wijze verplaatst

5.4.9 Omvorming beplantingen

Definitie

Het verharden van bermen en inritten en het wijzigen van de begroeiing, bijvoorbeeld van heestervak naar gazon. De aanleg van nieuwe wegen (inclusief wijzigen van bestemmingsplan) valt hier niet onder. Hiervoor dient een ontheffing te worden aangevraagd)

Hoe kan schade aan beschermde soorten worden geminimaliseerd?

- Het omvormen dient buiten het broed- en bloeiseizoen (maart- augustus) plaats te vinden
- Vaste verblijfplaatsen van vogels worden alleen aangetast buiten het broedseizoen
- Groeiplaatsen van beschermde plantensoorten worden gespaard. Wanneer dat niet mogelijk is, worden de planten op de juiste wijze verplaatst

5.4.10 Aanlegwerkzaamheden

Definitie

Onder aanlegwerkzaamheden wordt verstaan heiwerkzaamheden, bouwwerkzaamheden, de aanleg van toevoerwegen naar een bouwplaats en het verharden van onverharde wegen.

Hoe kan schade aan beschermde soorten worden geminimaliseerd?

- Bouwwerkzaamheden die kunnen leiden tot verstoring van broedvogels in en om het plangebied mogen niet ten tijde van het broedseizoen (half maart tot en met half juli) worden gestart. Buiten het broedseizoen zijn vaste verblijfplaatsen van diverse vogels ook beschermd en dient hier rekening mee gehouden te worden (zie ook 5.4.2)
- Heiwerkzaamheden kunnen een versturende werking hebben op dieren, vooral door geluid en/of trillingen. Wanneer alternatieve funderingsmethoden mogelijk zijn (bijvoorbeeld diepwanden of trillen van damwanden) dan dienen deze te worden toegepast
- Beschermde plantensoorten worden met voldoende bodemmateriaal verplaatst naar geschikte biotopen in de omgeving. Vestiging van broedende vogels kan worden voorkomen (bijvoorbeeld Kleine plevier en Oeverwaluw) door het plaatsen van wapperende linten op geschikte broedlocaties of het afvlakken van taluds van gronddepots
- De wijze waarop wordt omgegaan met niet eerder aangetroffen beschermde soorten die in deze fase voor het eerst worden opgemerkt is beschreven in paragraaf 4.6

5.4.11 Kappen en dunnen van beplantingen

Definitie

Het verwijderen van struiken, bomen en singels en het frezen van stobben in het kader van ruimtelijke ontwikkelingen of achterstallig onderhoud.

Hoe kan schade aan beschermde soorten worden geminimaliseerd?

- Bomen met bewoonde holten van vleermuizen worden niet gekapt op het moment dat vleermuizen deze bomen als verblijfplaats gebruiken. Dit speelt vooral in de zomer wanneer sommige soorten zomerkolonies vormen in bomen. Afhankelijk van de soort wordt binnen een door een terzakekundige te bepalen straal evenmin gekapt
- In de periode van 15 maart tot 15 juli worden geen beplantingen gekapt in verband met het broedseizoen van vogels, tenzij sprake is van tijdens het broedseizoen ontstane gevaarlijke situaties. Vogels die buiten dit seizoen om broeden zijn ook beschermd en hier geldt dus hetzelfde voor
- Bomen met broedende vogels worden niet gekapt. Zogenaamde vaste verblijfplaatsen (nestlocaties als spechtengaten en roofvogelhorsten) worden gehandhaafd wanneer uit veldonderzoek blijkt dat deze vermoedelijk of met zekerheid jaarlijks of het hele jaar worden bewoond. Bij werkzaamheden tijdens de broedperiode die kunnen leiden tot verstoring van vogels worden in een zone om de broedplaats geen werkzaamheden uitgevoerd. De omvang van deze zone is afhankelijk van de soort in relatie tot de aard van de werkzaamheden en wordt door of onder begeleiding van een terzakekundige bepaald. De locaties worden tijdens de voorbereidingsfase tijdig gemarkeerd in het veld door een terzakekundige
- Indien vaste verblijfplaatsen *buiten* de broedperiode worden aangetast dient door een terzakekundige te worden vastgesteld of in de omgeving voldoende nestgelegenheid aanwezig is en of de draagkracht van de functionele leefomgeving behouden blijft. Indien dit het geval is dan hoeft geen ontheffing van Artikel 11 van de Flora- en faunawet te worden aangevraagd. Wel dient alternatieve nestgelegenheid aanwezig te zijn voordat de oorspronkelijke verblijfplaats wordt verwijderd en dient de functionaliteit van de alternatieve nestgelegenheid gegarandeerd te kunnen worden. Als een van beiden niet realiseerbaar is dan dient een ontheffing te worden aangevraagd.
Wanneer uit onderzoek door een terzakekundige blijkt dat er sprake is van aantasting van de functionele leefomgeving en dat alternatieve nestgelegenheid niet te realiseren is, dan dient een ontheffing van de Flora- en faunawet te worden aangevraagd en geldt de vrijstelling via de gedragscode dus niet.
Uitzondering vormen werkzaamheden die in het kader van het voorkomen van schade aan (openbare) voorzieningen worden uitgevoerd. In dit geval is aantasting van vaste verblijfplaatsen van vogels toegestaan *buiten* het broedseizoen. De werkzaamheden dienen wel onder toezicht van een terzakekundige op het gebied van vogels te worden uitgevoerd
- Bij de uitvoering van de werkzaamheden en bij de afvoer van de gekapte beplantingen (wegslepen en dergelijke) wordt voorkomen dat bijzondere beschermde planten en diersoorten die zijn opgenomen in tabel 2 en 3 en vogels worden beschadigd of verstoord

Kenmerk R002-4593348BKR-mfv-V05-NL

- Bomen met in gebruik zijnde nesten van Eekhoorn worden in de voortplantingsperiode (1 februari – 30 augustus) ontzien; bij het vellen en verwijderen van materiaal worden oeverstroken langs water met Waterspitsmuis ontzien

Kenmerk R002-4593348BKR-mfv-V05-NL

6 Bestendig beheer en onderhoud

In dit hoofdstuk wordt door middel van een stappenplan weergegeven welke handelingen dienen te worden uitgevoerd om verstoring of aantasting van tabel 2- of tabel 3-soorten of vogels als gevolg van *bestendig beheer en onderhoud* zoveel mogelijk te voorkomen of te minimaliseren.

6.1 Definitie van ‘bestendig beheer en –onderhoud’

Onder bestendig beheer en onderhoud worden de volgende werkzaamheden (steeds gericht op behoud van de bestaande situatie of een geleidelijke ontwikkeling naar een gewenste situatie) verstaan:

- Werkzaamheden in en rond watergangen (watergangen, oevers en kunstwerken als duikers en stuwen)
- Werkzaamheden aan en rond infrastructuur (wegen, spoorwegen, (weg)bermen)
- Werkzaamheden in het kader van natuurbeheer en openbaar groen
- Werkzaamheden in het kader van landbouw of bosbouw

Wanneer de planlocatie als gevolg van de werkzaamheden verandert is niet langer sprake van bestendig beheer en onderhoud maar van een ‘ruimtelijke ontwikkeling’; zie voor die gevallen hoofdstuk 5. Voorbeelden zijn de toepassing van nieuwe technieken of machines (afhankelijk van de impact), het baggeren van dichtgegroeide wateren (achterstallig onderhoud) of het omvormen van grasland naar akkerland, voor zover dit leidt tot het opzettelijk verontrusten van tabel 2 en/of 3 soorten.

6.2 De juridische consequenties van de vrijstelling voor ‘bestendig beheer en onderhoud’

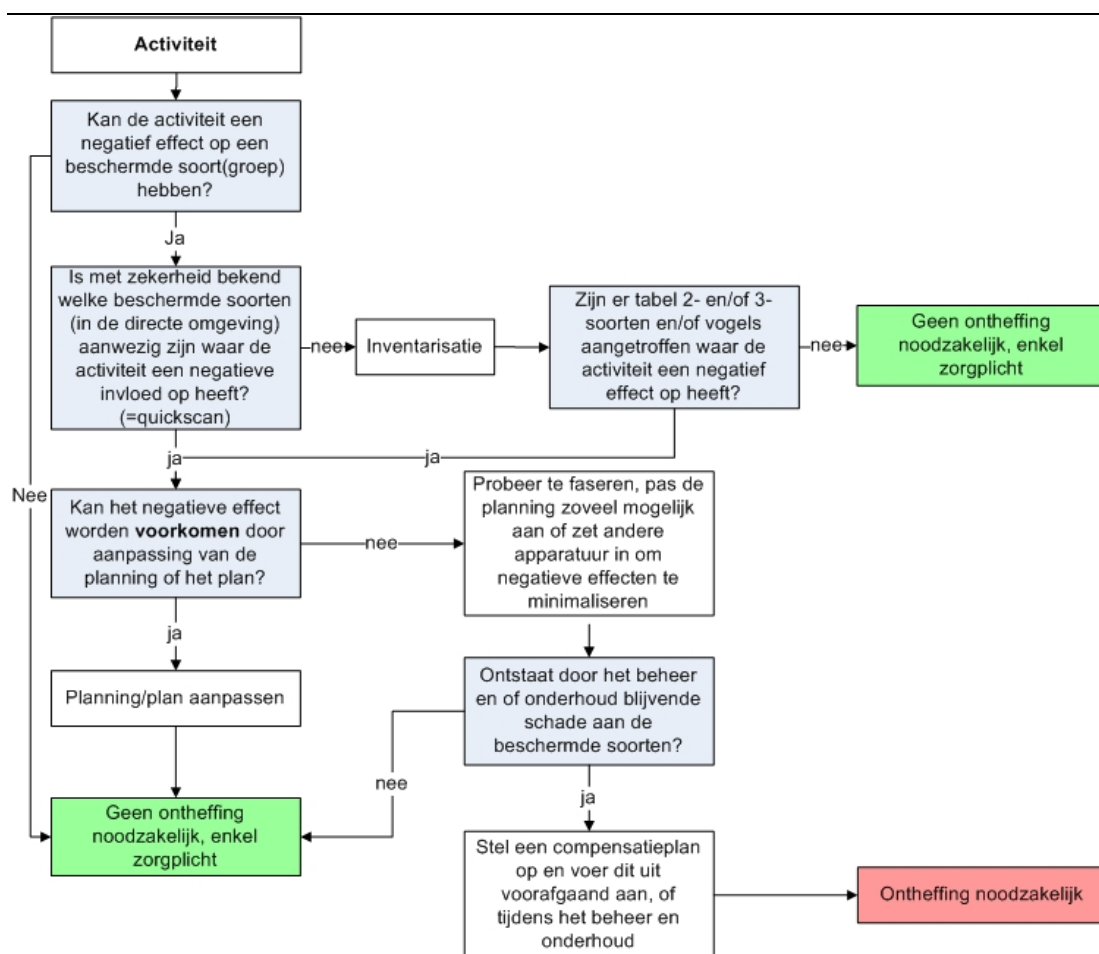
De vrijstelling voor werkzaamheden die verband houden met ‘bestendig beheer en onderhoud’ geldt voor:

- Artikel 8 tot en met 12 van de Flora- en faunawet voor de soorten die genoemd worden in tabel 2 en voor alle vogelsoorten. De tekst van deze artikelen is te vinden in bijlage 1. In hoofdstuk 3 is uitgewerkt welke tabel 2- en 3-soorten en welke bedreigde soorten broedvogels binnen de gemeenten bekend zijn of worden verwacht
- Artikel 8 tot en met 12 van de Flora- en faunawet voor de soorten die genoemd worden in tabel 3

Bij het uitvoeren van bestendig beheer en onderhoud dient ‘zorgvuldig te worden gehandeld’ en dient de zorgplicht te worden gerespecteerd (zie paragraaf 4.2 en 4.3).

6.3 Voorbereiding van 'bestendig beheer en –onderhoud'

In figuur 6.1 is samengevat welke stappen doorlopen moeten worden bij de voorbereiding van 'bestendig beheer en onderhoud' en 'bestendig gebruik' indien men gebruik maakt van een goedgekeurde gedragscode.



Figuur 6.1 Stappenplan gedragscode 'bestendig beheer en onderhoud' en 'bestendig gebruik'

Het stappenplan wordt doorlopen voordat de werkzaamheden daadwerkelijk worden gestart, dus in de plan- of besteksfase of bij de planning van de werkzaamheden.

Voordat de beheer- en onderhoudswerkzaamheden worden gestart is bekend in hoeverre er sprake is van de aanwezigheid van één of meerdere soorten genoemd in hoofdstuk 3. Indien dit nog niet voor aanvang van de werkzaamheden duidelijk is zal een inventarisatie worden

uitgevoerd om de natuurwaarden inzichtelijk te maken. De inventarisatie vindt plaats in het geschikte inventarisatie seizoen (zie bijlage 4).

Als vast is komen te staan dat er schade wordt toegebracht aan soorten uit tabel 2 of 3 dient men werkzaamheden uit te voeren volgens in paragraaf 6.4 beschreven protocollen.

Voor aanvang van de werkzaamheden worden eventuele groeiplaatsen, nesten en/of vaste verblijfplaatsen van tabel 2- en 3-soorten en van vogels gemarkeerd door middel van een zichtbaar teken op de boom/struik door of onder begeleiding van een terzakekundige. De markering moet zo worden aangebracht dat deze niet bijdraagt aan de zichtbaarheid van de verblijfplaatsen voor predatoren. Ook wordt voordat de werkzaamheden starten een afsprakenformulier opgesteld (zie bijlage 6). Hierin staan:

- De tijdens de inventarisatie waargenomen soorten
- De voorbereiding, planning en uitvoering van de activiteiten
- De te nemen maatregelen om schade aan beschermde soorten te minimaliseren (mitigerende maatregelen)

De betreffende medewerkers die de werkzaamheden uitvoeren dienen zich te houden aan de te nemen mitigerende maatregelen zoals omschreven in het afsprakenformulier / gedragscode. Zij zullen persoonlijk op de hoogte gebracht worden van de te nemen maatregelen. Daarnaast zal het afsprakenformulier ter inzage liggen op de locatie waar de werkzaamheden worden uitgevoerd. In navolgende paragrafen is per handeling beschreven hoe schade aan beschermde soorten kan worden geminimaliseerd en op welke wijze de werkzaamheden plaats dienen te vinden.

6.4 De uitvoering van beheer en onderhoud

Voor het uitvoeren van bestendig beheer en onderhoud gelden de in dit hoofdstuk genoemde werkwijzen alleen als er daadwerkelijk soorten uit tabel 2 of 3 of vogels voorkomen. Als er geen soorten uit tabel 2 of 3 of vogels voorkomen mogen de werkzaamheden volgens de gebruikelijke werkwijze worden uitgevoerd, met inachtneming van de zorgplicht. Enkele werkwijzen gelden bij meerdere activiteiten. Deze zijn weergegeven in paragraaf 6.4.1.

6.4.1 Algemene vereisten

Deze paragraaf gaat in op enkele omstandigheden waaronder de verderop beschreven werkwijzen dienen te geschieden. Ze zijn puntsgewijs weergegeven:

- Het wordt aanbevolen een terzakekundige in te schakelen bij het minimaliseren van schade aan soorten. Dit betekent niet dat altijd een terzakekundige aanwezig dient te zijn. Deze kan ook vooraf om advies gevraagd worden. Belangrijk is dat met enige relevante kennis gehandeld wordt

- Verplaatsen van soorten:
 - Voor het vervoeren en/of verplaatsen van beschermde plant- of diersoorten is een ontheffing benodigd indien een soort niet in de directe omgeving wordt teruggeplaatst of indien deze in depot wordt geplaatst
 - Het verplaatsen, herplanten en/of vervoeren van soorten moet altijd gebeuren onder begeleiding van een terzakekundige
- Realiseren van alternatieve nestlocaties:
 - Het realiseren van alternatieve nest-, rust- en verblijfslocaties wordt tijdig en in overleg met een terzakekundige gedaan. Indien alternatieve nestlocaties worden aangeboden in de nabijheid van het plangebied, worden deze gerealiseerd voordat de ‘huidige’ nestlocaties verwijderd worden. Indien de nieuwbouw niet direct hetzelfde jaar wordt gerealiseerd, bepaalt een terzakekundige of er tijdelijke maatregelen nodig zijn, totdat de nieuwbouw met vervangende nest-, rust- of verblijfslocatie is gerealiseerd. De goedkeuring van dergelijke maatregelen valt buiten de reikwijdte van deze Gedragscode (ontheffing aanvragen)

6.4.2 Maaiwerkzaamheden

Definitie

Het regelmatig maaien en al of niet afvoeren van maaisel in het kader van groenbeheer of in het kader van veiligheid. Onderscheid kan worden gemaakt tussen zeer frequent (circa 20-25 maal per jaar) gemaaide gedeelten (bijvoorbeeld gazons) en gedeelten met een veel lagere maai frequentie van één à tweemaal per jaar (bijvoorbeeld wegbermen en oevers van watergangen). In wegbermen, oevers en op taluds komen veelal de beschermde planten voor. Op gazons en plantsoenen zullen beschermde soorten veelal niet voorkomen. Indien dit toch het geval is wordt gehandeld conform paragraaf 4.6.

Hoe kan schade aan beschermde soorten worden geminimaliseerd?

- Sparen van groeiplaatsen van beschermde plantensoorten door deze alleen te maaien na zaadzetting
- Maaiwerkzaamheden zodanig uitvoeren dat dieren ontsnappingsmogelijkheden hebben
- Het gebruik van de klepelmaaier wordt achterwege gelaten. Klepelen is een minder dier- en plantvriendelijke maaimethode in verband met bodemverrijking
- Maaisel wordt afgevoerd (geldt voor alle ecologische stroken). Veel beschermde plantensoorten hebben een voorkeur voor relatief schrale standplaatsen met een betrekkelijk open vegetatie. Zulke plaatsen worden door het niet opruimen van maaisel bedreigd, omdat dit gelijk is aan een zekere organische bemesting door rottend maaisel. Hiervan profiteren soorten die gemakkelijk voedingsstoffen kunnen opnemen en snel kunnen groeien. Zulke plantensoorten zijn in Nederland doorgaans zeer algemeen en niet bedreigd

- Wegbermen en oevers worden gefaseerd gemaaid. Door gefaseerd te maaien blijven er steeds stukken ongemaaid habitat, die door beschermde diersoorten als toevluchtsoord gebruikt kunnen worden. Dit is mogelijk door beide kanten om het andere jaar te maaien (afhankelijk van het nagestreefde doel) of door kleine gedeelten (5-10 meter bijvoorbeeld, afhankelijk van de aangetroffen soorten) langs een oever of wegberm niet te maaien
- Extreem natte stukken worden niet of met een bosmaaier gemaaid
- Maaien geschiedt na de bloeitijd en zaadzetting van vaatplanten, dat is na \pm half augustus. Op locaties waar uit veiligheidsoverweging vaker moet worden gemaaid (smalle strook langs wegen van maximaal 2 meter, ter hoogte van onoverzichtelijke kruispunten) en op speelweiden wordt indien noodzakelijk wél tijdens de bloeitijd gemaaid
- Er wordt zoveel mogelijk gebruik gemaakt van apparatuur die ook geschikt is voor het verwijderen van maaisel
- Bodembeschadiging en verdichting als gevolg van gebruik door zware machines wordt voorkomen. Deze machines schaden het bodemleven, de doorwortelingsmogelijkheid en de infiltratiecapaciteit
- Oevers met Waterspitsmuis worden met de vingerbalk of handmatig gemaaid, gefaseerd maaien zodanig dat minimaal 50% aaneengesloten vegetatie blijft staan om dieren dekking te bieden

6.4.3 Snoeiwerkzaamheden

Definitie

Het verwijderen van takken of uitlopers van struiken (heesters) of bomen met als doel deze een volgend jaar beter te laten groeien, in een bepaalde vorm te behouden of om paden en wegen voor veiligheid van weggebruikers in voldoende mate vrij te houden.

Hoe kan schade aan beschermde soorten worden geminimaliseerd?

- Werkzaamheden worden niet uitgevoerd tijdens het voortplantingsseizoen, tenzij sprake is van tijdens het voortplantingsseizoen ontstane gevaarlijke situaties bijvoorbeeld overhangende beplanting over weg of trottoir
- Houtsnippers worden afgevoerd (en vervolgens gecomposteerd). Het versnipperen van snoeihout heeft als effect dat in eerste instantie ongewenste ondergroei wordt voorkomen door verstikking. Rotting van houtsnippers leidt echter ook tot een zekere organische bemesting, die kan leiden tot een sterke toename van stikstofminnende plantensoorten als Grote brandnetel, Ridderzuring en Fluitenkruid. Voor o.a. bolgewassen als Sneeuwkllokje, geelstersoorten en helmblomsoorten (Vingerhelmblom en Holwortel) is versnipperen van snoeihout funest

- Takken- of bladhopen, die ook kunnen dienen als overwinteringsplaats van bijvoorbeeld egels of als broedhoop van ringslangen, worden niet verwijderd
- Bomen met in gebruik zijnde nesten van Eekhoorn worden in de voortplantingsperiode (1 februari – 30 augustus) ontzien; bij het vellen en verwijderen van materiaal worden oeverstroken langs water met Waterspitsmuis ontzien

6.4.4 Kappen en dunnen van beplantingen

Definitie

Het verwijderen van struiken, bomen en singels en het frezen van stobben in het kader van groenbeheer of met als doel paden en wegen voor veiligheid van weggebruikers in voldoende mate vrij te houden of met als doel houtoogst.

Hoe kan schade aan beschermde soorten worden geminimaliseerd?

- Bomen met bewoonde holten van vleermuizen worden niet gekapt op het moment dat vleermuizen deze bomen als verblijfplaats gebruiken. Dit speelt vooral in de zomer wanneer sommige soorten zomerkolonies vormen in bomen. Afhankelijk van de soort wordt binnen een door een terzakekundige te bepalen straal evenmin gekapt
- In de periode van 15 maart tot 15 juli worden geen beplantingen gekapt in verband met het broedseizoen van vogels, tenzij sprake is van tijdens het broedseizoen ontstane gevaarlijke situaties. Vogels die buiten dit seizoen om broeden zijn ook beschermd en hier geldt dus hetzelfde voor
- Bomen met broedende vogels worden niet gekapt. Zogenaamde vaste verblijfplaatsen (nestlocaties als spechtengaten en roofvogelhorsten) worden gehandhaafd wanneer uit veldonderzoek blijkt dat deze vermoedelijk of met zekerheid jaarlijks of het hele jaar worden bewoond. Bij werkzaamheden tijdens de broedperiode die kunnen leiden tot verstoring van vogels worden in een zone om de broedplaats geen werkzaamheden uitgevoerd. De omvang van deze zone is afhankelijk van de soort in relatie tot de aard van de werkzaamheden en wordt door of onder begeleiding van een terzakekundige bepaald. De locaties worden tijdens de voorbereidingsfase tijdig gemarkeerd in het veld door een terzakekundige
- Indien vaste verblijfplaatsen *buiten* de broedperiode worden aangetast dient door een terzakekundige te worden vastgesteld of in de omgeving voldoende nestgelegenheid aanwezig is en of de draagkracht van de functionele leefomgeving behouden blijft. Indien dit het geval is dan hoeft geen ontheffing van Artikel 11 van de Flora- en faunawet te worden aangevraagd. Wel dient alternatieve nestgelegenheid aanwezig te zijn voordat de oorspronkelijke verblijfplaats wordt verwijderd en dient de functionaliteit van de alternatieve nestgelegenheid gegarandeerd te kunnen worden. Als een van beiden niet realiseerbaar is dan dient een ontheffing te worden aangevraagd

Wanneer uit onderzoek door een terzakekundige blijkt dat er sprake is van aantasting van de functionele leefomgeving en dat alternatieve nestgelegenheid niet te realiseren is, dan dient een ontheffing van de Flora- en faunawet te worden aangevraagd en geldt de vrijstelling via de gedragscode dus niet.

Uitzondering vormen werkzaamheden die in het kader van het voorkomen van schade aan (openbare) voorzieningen worden uitgevoerd. In dit geval is aantasting van vaste verblijfplaatsen van vogels toegestaan *buiten* het broedseizoen. De werkzaamheden dienen wel onder toezicht van een terzakekundige op het gebied van vogels te worden uitgevoerd:

- Bij de uitvoering van de werkzaamheden en bij de afvoer van de gekapte beplantingen (wegslepen en dergelijke) wordt voorkomen dat bijzondere beschermde planten en diersoorten die zijn opgenomen in tabel 2 en 3 en vogels worden beschadigd of verstoord
- Bomen met in gebruik zijnde nesten van Eekhoorn worden in de voortplantingsperiode (1 februari – 30 augustus) ontzien; bij het vellen en verwijderen van materiaal worden oeverstroken langs water met Waterspitsmuis ontzien

6.4.5 Onderhoud oppervlaktewater

Definitie

Het reguliere, vijf à tien jaarlijks onderhoud van watergangen in het kader van waterbeheer of veiligheid, waarbij nadrukkelijk *geen* sprake is van achterstallig onderhoud. Onder onderhoud van oppervlaktewateren vallen baggerwerkzaamheden en het schonen van sloten. Onder achterstallig onderhoud wordt verstaan wanneer sprake is van minimaal één van de volgende punten:

- De werkzaamheden niet plaatsvinden in een reguliere cyclus
- Het een relatief forse ingreep betreft met een duidelijk fysieke invloed op de omgeving
- Er sprake is van een substantiële wijziging in de omstandigheden waarbij de habitat verandert
- Functieverandering

Als voorbeelden van achterstallig onderhoud kan worden genoemd: herprofilering van kaden, sanering van een waterbodembodem of herprofilering van waterlopen. Er is dan sprake van ruimtelijke ontwikkeling. Deze werkzaamheden zijn terug te vinden in hoofdstuk 5.

Hoe kan schade aan beschermde soorten worden geminimaliseerd?

- Bij baggerwerkzaamheden dient waar mogelijk gebruik te worden gemaakt van een zuiger in plaats van een kraan
- Baggerwerkzaamheden worden gefaseerd uitgevoerd
- Bagger en schoonsel blijven minimaal 24 uur op de kant liggen zodat organismen (deels) terug naar de watergang kunnen. Dit kan alleen wanneer de kwaliteit van de bagger dat toelaat (zie Besluit Bodemkwaliteit). Binnen stedelijk gebied is het niet altijd gewenst/ mogelijk bagger langer dan 24 uur op de kant te laten liggen, bijvoorbeeld in verband met mogelijke

risico's van explosieven. Bagger en schoonsel wordt op ecologisch minder interessante delen gedeponeerd: indien mogelijk niet op het talud van de sloot. Als de bagger (ernstig) vervuild is zal deze direct worden afgevoerd

- Alle bagger en schoonsel worden gecontroleerd op de aanwezigheid van aanwezige (beschermd) vissen en ander fauna. Dit kan alleen wanneer de kwaliteit van het materiaal dat toelaat. Aanwezige beschermde soorten worden zo volledig mogelijk weggevangen en zo snel mogelijk (om predatie en sterfte te voorkomen) teruggezet in een watergang in de directe omgeving van het plangebied buiten de (directe) invloedssfeer van de werkzaamheden. De vissen worden binnen twee uur opgespoord en door, of onder leiding van, een terzakekundige in een geschikt habitat terug gezet. Bij matig vervuilde bagger worden handschoenen gebruikt. Bij ernstig vervuilde bagger wordt geen controle uitgevoerd. De kans dat daar beschermde soorten in zitten is ook klein
- Oever- en watervegetatie worden gefaseerd geschoond daar waar waarnemingen van bijzondere beschermde planten- en diersoorten bekend zijn. Als bijzondere vegetaties of bijzondere structuren aanwezig zijn dan wordt per schoning 50 % van de vegetaties of structuren gehandhaafd (voor zover dit in verband met de waterafvoer mogelijk is). Tussen de schoningen zit minimaal één jaar, bij kwetsbare vegetaties twee à drie jaar
- Groeiplaatsen van bijzondere beschermde plantensoorten welke opgenomen zijn in tabel 2 en 3 worden gespaard door deze alleen te schonen na zaadzetting (circa half augustus)
- Werkzaamheden worden uitgevoerd in één richting, in de richting van open water, zodat de aanwezige dieren voor de werkzaamheden uit kunnen vluchten
- Werkzaamheden worden alleen uitgevoerd bij een watertemperatuur tussen de 8°C en 20°C in het belang van de aanwezige vissoorten. Bij zowel hogere als lagere temperaturen daalt de activiteit van de aanwezige vissen, waardoor vluchten minder goed mogelijk wordt
- Werkzaamheden worden niet uitgevoerd tijdens het voortplantingsseizoen van beschermde vogel-, vis-, zoogdier- en amfibieënsoorten, dit is de periode maart-augustus. De voorkeur gaat uit naar de minst kwetsbare periode voor deze groepen: september- oktober (bij zonnig weer)

6.4.6 Wegwerkzaamheden

Definitie

Het vervangen van bestaande wegverharding en straatmeubilair in het kader van onderhoud of veiligheid. Het verwijderen en terugplaatsen van bestrating ten behoeve van graafwerkzaamheden voor onderhoud, en het opronden van zandwegen vallen ook onder deze werkzaamheden.

Hoe kan schade aan beschermde soorten worden geminimaliseerd?

- De werkzaamheden worden uitgevoerd buiten het broedseizoen van vogels en buiten het voortplantingsseizoen van amfibieën, reptielen en vissen (indien aanwezig binnen de invloedssfeer van de activiteit)
- Wanneer beschermde amfibieën en/of reptielen aanwezig zijn binnen of nabij het gebied, dan dient er om het betreffende werkgebied een amfibiescherm geplaatst te worden in overleg met een terzakekundige
- Gebruik de huidige weg zoveel mogelijk als rijbaan. Mocht de berm tijdelijk als rijbaan worden gebruikt, dan dienen beschermde planten en dieren verplaatst te worden door een terzakekundige. Let op: voor het vervoeren en uitzetten van beschermde soorten is een ontheffing van artikel 13 en 14 benodigd indien een soort niet in de directe omgeving wordt teruggeplaatst of als een soort in depot wordt geplaatst
- Bij opslag van materialen in de berm naast de rijbaan tijdens de wegwerkzaamheden, worden beschermde soorten ontzien
- Vervanging van straatverlichting mag niet zorgen voor een hogere intensiteit van de verlichting buiten de weg- en bijbehorende bermzone in verband met negatieve effecten op beschermde soorten, waaronder vleermuizen. Deze bermzone wordt benoemd in de NPR-13201-2

6.4.7 Onkruidbestrijding**Definitie**

De reguliere chemische en/of mechanische bestrijding en het al dan niet afvoeren van onkruid op zowel (semi)verharde als onverharde ondergrond en gevels in het kader van groenbeheer of veiligheid.

Hoe kan schade aan beschermde soorten worden geminimaliseerd?

- Onkruidbestrijding op verhardingen wordt selectief uitgevoerd met biologisch afbreekbare bestrijdingsmiddelen
- Onkruidbestrijding op onverharde ondergrond wordt door middel van schoffelen en wieden uitgevoerd
- De directe omgeving van groeiplaatsen van beschermde plantensoorten worden gespaard door het omringende onkruid alleen te bestrijden na zaadzetting van de beschermde soort. De directe omgeving wordt handmatig behandeld
- Onkruid en ruigtes die gebruikt worden als nestlocaties door vogels en overige beschermde soorten worden in het voortplantingsseizoen met rust gelaten

6.4.8 Onderhoud bouwwerken

Definitie

Het reguliere onderhoud aan en reparatie van gebouwen, kademuren, straatmeubilair, beschoeiingen en steigers in het kader van de verlenging van de levensduur of veiligheid, waarbij geen sprake is van achterstallig onderhoud.

Hoe kan schade aan beschermde soorten worden geminimaliseerd?

- Aan gebouwen met daarin broedende vogels wordt zoveel mogelijk buiten het broedseizoen (15 maart – 15 juli) onderhoud gepleegd, tenzij onderhoud direct noodzakelijk is in verband met de openbare veiligheid. Een terzakekundige beoordelen of de werkzaamheden invloed hebben op de broedende vogels
- Aan gebouwen met daarin een zomerverblijfplaats van vleermuizen, wordt alleen onderhoud gepleegd in de periode van de winterslaap van vleermuizen. Vleermuizen gebruiken spouwmuren vaak als zomerverblijfplaats. Deze periode is sterk weersafhankelijk. Uitgangspunt is november tot februari, maar de werkperiode wordt bepaald in overleg met een terzakekundige
- Locaties waar beschermde muurplanten groeien worden niet aangetast
- Werkzaamheden in het water worden alleen uitgevoerd bij een watertemperatuur tussen de 8°C en 20°C in het belang van de aanwezige vissoorten. Bij zowel hogere als lagere temperaturen daalt de activiteit van de aanwezige vissen. Hierdoor wordt vluchten minder goed mogelijk
- Werkzaamheden in het water worden niet uitgevoerd tijdens het voortplantingsseizoen van beschermde vogel-, vis-, zoogdier- en amfibieënsoorten, dit is de periode maart-augustus. De voorkeur gaat uit naar de minst kwetsbare periode voor deze groepen: september- oktober (bij zonnig weer)

7 Bestendig gebruik

In dit hoofdstuk wordt weergegeven welke handelingen dienen te worden uitgevoerd om versterking of aantasting van tabel 2- of tabel 3-soorten of vogels als gevolg van *bestendig gebruik* zoveel mogelijk te voorkomen of te minimaliseren.

7.1 Definitie

Onder 'bestendig gebruik' worden uiteenlopende, jaarlijks op dezelfde wijze en op dezelfde locatie terugkerende activiteiten verstaan die samenhangen met de landschappelijke kwaliteit van een gebied, en die daarin zijn ingepast (steeds gericht op behoud van de bestaande situatie). Soorten komen in dit geval ondanks of dankzij de terugkerende activiteit voor.

Wanneer de activiteiten veranderen, bijvoorbeeld in frequentie, in omvang of intensiteit, dan kan het zijn dat er niet langer sprake is van 'bestendig gebruik'. Essentieel is daarbij de mate waarin een bepaalde activiteit is toegelaten door het vigerende bestemmingsplan. Wanneer een zodanige wijziging van de activiteit plaatsvindt dat hiervoor een wijziging of een vrijstelling van het bestemmingsplan noodzakelijk is dan is niet langer sprake van 'bestendig gebruik'.

7.2 De juridische consequenties van de vrijstelling voor 'bestendig gebruik'

De vrijstelling voor werkzaamheden die verband houden met 'bestendig gebruik' geldt voor:

- Artikel 8 tot en met 12 van de Flora- en faunawet voor de soorten die genoemd worden in tabel 2 en voor alle vogelsoorten. De tekst van deze artikelen is te vinden in bijlage 4. In hoofdstuk 3 is uitgewerkt welke tabel 2-soorten en welke bedreigde soorten broedvogels in de gemeenten bekend zijn of worden verwacht
- Artikel 8, 9, 11 en 12 van de Flora- en faunawet voor de soorten die genoemd worden in tabel 3. De vrijstelling voor artikel 10 (dat artikel beschrijft het opzettelijk verontrusten van beschermde diersoorten) geldt voor deze soorten dus niet

Bij bestendig gebruik dient 'zorgvuldig te worden gehandeld' en dient de zorgplicht te worden gerespecteerd (zie paragraaf 4.2 en 4.3). Het wordt aanbevolen een terzakekundige in te schakelen bij het minimaliseren van schade aan soorten. Dit betekent niet dat altijd een terzakekundige aanwezig dient te zijn. Deze kan ook vooraf om advies gevraagd worden. Belangrijk is dat met enige relevante kennis gehandeld wordt.

7.3 Type bestendig gebruik

Voor bestendig gebruik gelden de in dit hoofdstuk genoemde werkwijzen alleen als er daadwerkelijk soorten uit tabel 2 of 3 voorkomen. Als er geen soorten uit tabel 2 of 3 mag het gebruik op gebruikelijke wijze doorgang vinden.

7.3.1 Gemeentelijke recreatiegebieden

Definitie

Onder recreatiegebieden worden verstaan: terreinen gericht op verblijfsrecreatie waaronder recreatieparken en campings.

Hoe schade door gebruik van bestaande gemeentelijke recreatiegebieden zoveel mogelijk kan worden verkleind of voorkomen:

- Afrastering wordt geplaatst en onderhouden ter plaatse van habitats van bijzondere beschermde soorten (tabel 2- en 3-soorten) in (de nabijheid van) recreatiegebieden
- Verlichting wordt niet uitgebreid. Daar waar verlichtingsbronnen aanwezig zijn nabij gebieden die belangrijk zijn voor vleermuizen: bestaande armaturen vervangen door naar beneden stralende verlichtingsbronnen
- Zoneren van recreatief gebruik door paden en routes nabij beschermde soorten te extensiveren of te sluiten
- Tijdens het broedseizoen worden de gedeeltes van het terrein met op de grond broedende vogels afgezet zodat de locaties niet toegankelijk zijn

7.3.2 Honden uitlaten op daarvoor bestemde terreinen

Definitie

Terreinen waar, conform het vigerende gemeentelijke beleid, het loslopen en uitlaten van honden toegestaan is.

Hoe schade zoveel mogelijk kan worden voorkomen

- Tijdens het broedseizoen worden de gedeeltes van het terrein met op de grond broedende vogels afgezet zodat de locaties niet toegankelijk zijn voor honden

8 Nazorg

Dit hoofdstuk gaat in op het belang van het actualiseren van inventarisatiegegevens. Daarnaast geeft het enkele suggesties om deze actualisatie en de implementatie vorm te geven. Hoe de gemeenten dit precies inrichten is aan henzelf.

8.1 Actualisatie soortensamenstelling

Waarom actualiseren?

De kennis van de verspreiding van planten- en diersoorten berust steeds op momentopnamen. Op een bepaald moment of in een bepaalde periode wordt onderzoek gedaan naar het voorkomen van (bijvoorbeeld beschermde of bedreigde) planten- en diersoorten. Het is niet mogelijk tijdens zulke onderzoeken ook echt te garanderen dat alle relevante soorten worden gevonden. Dat heeft bijvoorbeeld te maken met het feit dat niet elke soort even gemakkelijk kan worden gevonden tijdens veldonderzoek maar ook vanwege het feit dat niet elke soort elk jaar wordt aangetroffen.

Een derde factor die van belang is zijn de steeds optredende veranderingen in de verspreiding van planten- en diersoorten. Door allerlei oorzaken kan het verspreidingsgebied van soorten kleiner of juist groter worden; denk aan de gevolgen van klimaatverandering of aan grootschalige veranderingen in de waterkwaliteit of grondgebruik, zoals in het rivierengebied.

En ten slotte is de soortenlijst in deze gedragscode gebaseerd op de combinatie van gegevens uit diverse verspreidingsatlassen én de kennis van de habitats waarvoor de soorten een voorkeur hebben. Sommige soorten hebben de neiging te veranderen, waardoor ze bijvoorbeeld ook gebruik gaan maken van tot dan toe onbekende habitats. Dit kan het gevolg zijn van concurrentie met andere soorten, waardoor de soort uit zijn favoriete habitat wordt verdrongen naar een zogenaamd refugium of toevluchtsoord. Als de te nemen maatregelen hierdoor sterk afwijken van de maatregelen zoals beschreven in deze code, dienen deze ter goedkeuring worden voorgelegd aan Dienst Regelingen.

Gevolgen voor de gedragscode

In deze gedragscode worden de (in de tabellen 2 en 3 vermelde) beschermde soorten opgenoemd die op het grondgebied van de gemeenten Dalfsen, Staphorst en Zwartewaterland kunnen worden verwacht. Gezien de bovenstaande redenen wordt het aanbevolen de soortenlijst periodiek, bij voorkeur eens per drie jaar, te controleren en zondig aan te passen op basis van nieuwe verspreidingsgegevens. Verplicht is eens per 5 jaar de inventarisatie te actualiseren.

Indien uit de evaluatie of uit meldingen van gebruikers van de gedragscode blijkt dat de voorgeschreven mitigerende maatregelen niet voldoende zorgen voor het voorkomen of beperken van wezenlijke negatieve invloed op de beschermde soorten dan dient een verbeterprocedure te worden gestart.

8.2 Jaarlijkse toetsing van initiatieven

Het toepassen van de door het Ministerie van EL&I goedgekeurde gedragscode vrijwaart de gemeente voor de in deze code beschreven activiteiten van het aanvragen van een ontheffing van artikel 75 van de Flora- en faunawet voor tabel 2-soorten. Voor tabel 3-soorten en vogels zal ook met een goedgekeurde gedragscode een ontheffing aangevraagd moeten blijven worden voor de beschreven ruimtelijke ontwikkelingen.

Het is belangrijk regelmatig op handen zijnde activiteiten binnen de gemeente te toetsen aan de natuurwetgeving. Een werkwijze die in de praktijk goed blijkt te werken is een jaarlijkse inventarisatie door een terzakekundige medewerk(st)er van de gemeente van alle initiatieven die mogelijk of met zekerheid gevolgen kunnen hebben voor beschermde dier- en plantensoorten. De toetsing aan de natuurwetgeving kan vervolgens in zijn geheel worden uitbesteed of desgewenst intern worden uitgevoerd. Onderdeel daarvan kan een 'spreekuur' zijn, waarbij projectleiders van initiatieven in contact worden gebracht met een deskundige op het gebied van natuurwet- en regelgeving en door hem/haar op de hoogte worden gebracht van de consequenties van de regels voor het initiatief.

8.3 Actualisatie van beleid in de gedragscode

De bescherming van planten- en diersoorten en van natuurgebieden in Nederland wordt momenteel gekenmerkt door snelle veranderingen. Die veranderingen kunnen in bepaalde gevallen ook gevolgen hebben voor de gedragscode en de daarin beschreven handelingen ('zorgvuldig handelen') die ertoe leiden dat schade aan beschermde soorten minimaal blijft en/of elders wordt gecompenseerd. Zo wordt de lijst met jaarrond beschermde vogelsoorten bijvoorbeeld mogelijk uitgebreid. Het is daarom van groot belang dat steeds volgens de meest recente wet- en regelgeving wordt gewerkt, om zodoende niet te worden geconfronteerd met de gevolgen van recent beschermde soorten of aanscherpingen van regelgeving, bijvoorbeeld als gevolg van jurisprudentie.

Let op: Bij werken volgens de Gedragscode wordt er naar gestreefd schade te voorkomen of waar dat niet kan te verkleinen. Compensatie maakt geen deel uit van de goedkeuring van de Gedragscode. Dit houdt in dat alvorens tot compensatie wordt overgegaan, ontheffing van de Flora- en faunawet aangevraagd dient te worden.

Zolang de wet- en regelgeving nog zo snel verandert is het jaarlijks verifiëren en zonodig actualiseren van de gedragscode in onze ogen verstandig. Wanneer de gedragscode openbaar wordt gemaakt via internet en/of intranet van uw organisatie wordt ervoor gezorgd dat steeds de meest actuele versie van de gedragscode beschikbaar is.

8.4 Cursus voor initiatiefnemers

De vrijwaring geldt uiteraard alleen wanneer de organisatie waarvan de initiatiefnemer deel uitmaakt ook daadwerkelijk de gedragscode volgt. Daarvoor dient de organisatie dus op de hoogte te worden gebracht van de inhoud van de gedragscode en de (mogelijke) gevolgen daarvan voor de voorbereiding of uitvoering van activiteiten. Bovendien moet ervoor worden gezorgd dat veranderingen voor de dagelijkse praktijk, die het gevolg zijn van de snel veranderende wet- en regelgeving op het gebied van soorten- en gebiedsbescherming, ook bekend worden gemaakt binnen de organisatie van de initiatiefnemer.

Dit kan door organisatie van een cursus voor de gemeentelijke organisatie, waarin de essentie van de gedragscode en de consequenties ervan (veldinventarisatie, aanvragen ontheffing of juist niet, eventuele wijzigingen in regelgeving) uiteen worden gezet. Bij gebleken grote veranderingen in wet- en regelgeving met belangrijke implicaties voor de medewerkers van de organisatie waarvan de initiatiefnemer deel uitmaakt kan desgewenst een opfriscursus worden gevolgd. Ook kan een cursus georganiseerd worden voor het bijscholen van nieuwe mensen.

8.5 Overleg met natuurverenigingen

In deze paragraaf worden voorbeelden gegeven van verenigingen die kunnen worden ingeschakeld bij inventarisaties en die mogelijk terzakekundigen kunnen leveren.

8.5.1 Welke verenigingen zijn actief?

In veel gemeenten zijn natuurverenigingen actief. Voorbeelden daarvan zijn afdelingen van de Koninklijke Nederlandse Natuurhistorische Vereniging (KNNV), IVN (Instituut voor Natuur- en Milieueducatie) of lokale Natuur- en Vogelwachten. Voor jongeren zijn er eveneens enkele verenigingen, in het bijzonder de Nederlandse Jeugdbond voor Natuurstudie (NJN) en de Jeugdbond voor Natuurstudie en Milieubescherming (JNM). Voor al deze verenigingen geldt dat tenminste een deel van de leden over een vaak uitgebreide kennis van natuur beschikt. De kennis van de leden is vaak beperkt tot enkele taxonomische groepen (diergroepen of planten bijvoorbeeld). Slechts enkele verenigingen (en daarvan doorgaans niet alle afdelingen) beschikken over grondige kennis van het gehele spectrum, dat wil zeggen alle hier relevante diergroepen én (hogere) planten. De kans daarop is het grootst bij KNNV en NJN, maar ook in de andere organisaties is grondige kennis zeker niet zeldzaam. Overigens zijn de door deze organisaties verzamelde gegevens soms niet door deskundigen, zoals de PGO's (zie hieronder) gecontroleerd.

PGO's

Er zijn ook verenigingen die zich specifiek richten op een bepaalde diergroep of op hogere planten. Van deze 'Particuliere Gegevensverzamelende Organisaties' (PGO's) zijn de Vlinderstichting, SOVON Vogelonderzoek Nederland, RAVON en FLORON enkele voorbeelden. Tien PGO's hebben zich verenigd in de stichting Veldonderzoek Flora en Fauna (VOFF). Elke PGO organiseert jaarlijks excursies, weekenden, lezingen en dergelijke. Het accent verschilt enigszins per PGO en de diergroep (of planten) die door die PGO worden onderzocht. De PGO's hebben samen met het Ministerie van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit het Natuurloket opgezet, een internetsite waarop is te vinden door welke PGO welke gegevens (per vierkante kilometer) zijn verzameld en hoeveel beschermde of bedreigde soorten daarbij zijn gevonden. Meer gedetailleerde informatie is op aanvraag tegen vergoeding bij het Natuurloket verkrijgbaar. Het Natuurloket raadpleegt daartoe de aangesloten PGO's volgens een vast protocol. Het is ook mogelijk abonnementen af te sluiten op de door een PGO beheerde gegevens van een gebied, in dit geval een gemeente. De gemeente verzekert zich hierdoor van relatief recente en kwalitatief goede gegevens.

Terreinbeherende organisaties

Naast deze organisaties, waarin vaak tal van vrijwilligers actief zijn, zijn er ook terreinbeherende organisaties, zoals Staatsbosbeheer, Vereniging Natuurmonumenten en de Stichting Landschap Overijssel. Bij elk van deze organisaties worden de laatste jaren vele excursies en andere activiteiten georganiseerd, met als achterliggende doelen de waardering voor de door de organisatie beheerde natuur- en landschapswaarden (en daarmee impliciet het ledenbestand) te vergroten.

9 Literatuur

[Bergmans, W. en A. Zuiderwijk, 1986]

Atlas van de Nederlandse Amfibieën en Reptielen. Vijfde herpetogeografisch Verslag. Koninklijke Nederlandse Natuurhistorische Vereniging en Nederlandse Vereniging voor Herpetologie en Terrariumkunde "Lacerta". Uitgave Bibliotheek KNNV nr. 39. ISSN 0169-5355.

[Bos, F., M. Bosveld, D. Groenendijk, C. van Swaay., I. Wynhoff en De Vlinderstichting, 2006]

De dagvlinders van Nederland, verspreiding en bescherming (Lepidoptera: Hesperioidea, Papilionoidea). Nederlandse Fauna deel 7, Nationaal Natuurhistorisch Museum Naturalis, KNNV Uitgeverij en European Invertebrate Survey – Nederland, Leiden. ISBN 90-5011-227-7.

[Broekhuizen, S., B. Hoekstra, V. van Laar, C. Smeenk & J.B.M. Thissen, 1992]

Atlas van de Nederlandse zoogdieren. Stichting Uitgeverij van de Koninklijke Nederlandse Natuurhistorische Vereniging, Utrecht.

[de Nie, H.W., 1996].

Atlas van de Nederlandse Zoetwatervissen (2^e herziene druk 1997). Stichting Atlas Verspreiding Nederlandse Zoetwatervissen, Doetinchem

[Kalkman, V. & S. Wijdeven, 2003]

Vliegend hert in Gelderland – Resultaten 2003. Rapportnummer EIS2003-11. Stichting European Invertebrate Survey – Nederland, Alterra, Wageningen UR.

[Limpens, H., K. Mostert & W. Bongers, 1997]

Atlas van de Nederlandse vleermuizen (2^e druk). Stichting Uitgeverij van de Koninklijke Nederlandse Natuurhistorische Vereniging, Utrecht.

[Meijden, R. van der, 1999]

Heukels' Interactieve Flora van Nederland. Uitgave van Universiteit van Amsterdam, ETI Biodiversity Center en Rijksherbarium Leiden. Uitgegeven door Natuur & Techniek, Beek en Kosmos – Z&K Uitgevers Utrecht/ Antwerpen.

[Muskens, G.J.D.M., R.M.A. Wegman & C.J.F. ter Braak, 2003]

Boommarters en wegen. Een eerste analyse van de relatie 'wegbermen – verkeersslachtoffers'. Alterra-rapport 849. Alterra, Wageningen, 2003.

[Nederlandse Vereniging voor Libellenstudie, 2002]

De Nederlandse libellen (Odonata). Nederlandse Fauna 4. Nationaal Natuurhistorisch Museum Naturalis, KNNV uitgeverij & European Invertebrate Survey- Nederland, Leiden.

[Ravon, 1996-2002]

Verspreidingsgegevens van amfibieën en reptielen van de periode 1996-2002. Bron:
www.ravon.nl

[SOVON Vogelonderzoek Nederland, 2002]

Atlas van de Nederlandse Broedvogels 1998-2000. Nederlandse Fauna 5. Nationaal Natuurhistorisch Museum Naturalis, KNNV Uitgeverij & European Invertebrate Survey-Nederland, Leiden.

Bijlage

1

Artikelen Flora- en faunawet

In deze bijlage is de letterlijke tekst weergegeven van de voor de vrijstelling relevante artikelen van de Flora- en faunawet. Het betreft de artikelen 8 tot en met 12.

Artikel 8

Het is verboden planten, behorende tot een beschermde inheemse plantensoort, te plukken, te verzamelen, af te snijden, uit te steken, te vernielen, te beschadigen, te ontwortelen of op enigerlei andere wijze van hun groeiplaats te verwijderen.

Artikel 9

Het is verboden dieren, behorende tot een beschermde inheemse diersoort, te doden, te verwonden, te vangen, te bemachtigen of met het oog daarop op te sporen.

Artikel 10

Het is verboden dieren, behorende tot een beschermde inheemse diersoort, opzettelijk te verontrusten.

Artikel 11

Het is verboden nesten, holen of andere voortplantings- of vaste rust- of verblijfplaatsen van dieren, behorende tot een beschermde inheemse diersoort, te beschadigen, te vernielen, uit te halen, weg te nemen of te verstoren.

Artikel 12

Het is verboden eieren van dieren, behorende tot een beschermde inheemse diersoort, te zoeken, te rapen, uit het nest te nemen, te beschadigen of te vernielen.

Artikel 13

Het is verboden planten of producten van planten, of dieren dan wel eieren, nesten of producten van dieren, behorende tot een beschermde inheemse of beschermde uitheemse plantensoort onderscheidenlijk een beschermde inheemse of beschermde uitheemse diersoort te koop te vragen, te kopen of te verwerven, ten verkoop voorhanden of in voorraad te hebben, te verkopen of ten verkoop aan te bieden, te vervoeren, ten vervoer aan te bieden, af te leveren, te gebruiken voor commercieel gewin, te huren of te verhuren, te ruilen of in ruil aan te bieden, uit te wisselen of tentoon te stellen voor handelsdoeleinden, binnen of buiten het grondgebied van Nederland te brengen of onder zich te hebben.

Artikel 14

1. Het is verboden dieren of eieren van dieren in de vrije natuur uit te zetten.
2. Het is verboden planten behorende tot bij algemene maatregel van bestuur aangewezen soorten in de vrije natuur te planten of uit te zaaien.
3. Het is verboden planten of dieren, behorende tot bij algemene maatregel van bestuur aangewezen soorten, onder zich te hebben, binnen of buiten het grondgebied van Nederland te brengen, te koop te vragen, te kopen of te verwerven, ten verkoop voorradig of voorhanden te hebben, te verkopen of ten verkoop aan te bieden, te vervoeren, ten vervoer aan te bieden of af te leveren, te gebruiken voor commercieel gewin, te huren of te verhuren, te ruilen of in ruil aan te bieden.
4. Krachtens het tweede en derde lid kunnen slechts worden aangewezen soorten die een gevaar kunnen opleveren voor het voortbestaan van beschermde inheemse dier- of plantensoorten of die aanmerkelijke verslechtering kunnen veroorzaken van omstandigheden die voor het voortbestaan van die soorten noodzakelijk zijn.
5. Het verbod, bedoeld in het eerste lid, geldt niet voor het uitzetten van bij algemene maatregel van bestuur aangewezen vissoorten, waarop de Visserijwet 1963 van toepassing is.

Zorgplicht

Artikel 2 van de Flora- en faunawet luidt:

1. Een ieder neemt voldoende zorg in acht voor de in het wild levende dieren en planten, alsmede voor hun directe leefomgeving.
2. De zorg, bedoeld in het eerste lid, houdt in ieder geval in dat een ieder die weet of redelijkerwijs kan vermoeden dat door zijn handelen of nalaten nadelige gevolgen voor flora of fauna kunnen worden veroorzaakt, verplicht is dergelijk handelen achterwege te laten voor zover zulks in redelijkheid kan worden gevegd, dan wel alle maatregelen te nemen die redelijkerwijs van hem kunnen worden gevegd teneinde die gevolgen te voorkomen of, voor zover die gevolgen niet kunnen worden voorkomen, deze zoveel mogelijk te beperken of ongedaan te maken.

Bijlage

2

Begrippenlijst

In deze termenlijst worden de voor natuurbescherming belangrijkste begrippen toegelicht. Woorden die *cursief* zijn gedrukt worden elders in de termenlijst zelf uitgelegd.

| | |
|--------------------------------|---|
| AID | Algemene Inspectie Dienst van het <i>Ministerie van EL&I</i> . De AID controleert de naleving van de regels die door het <i>Ministerie van EL&I</i> zijn uitgewerkt. Dat zijn bijvoorbeeld de voor landbouw belangrijke regels (bijvoorbeeld mestwetgeving) en de natuurbeschermingswetgeving (<i>Flora- en faunawet</i> , <i>Natuurbeschermingswet</i>). Wanneer een overtreding van de Flora- en faunawet of andere wetten wordt vermoed kan een organisatie of een individu een zogenaamd 'verzoek tot handhaving' indienen bij de AID. De AID controleert ook op eigen initiatief |
| Algemene Maatregel van Bestuur | Nadere uitwerking van een wet(sartikel). Een belangrijke uitwerking van artikel 75 van de <i>Flora- en faunawet</i> is eind februari 2005 gepubliceerd. (het Besluit houdende wijziging van een aantal algemene maatregelen van bestuur in verband met wijziging van artikel 75 van de Flora- en faunawet en enkele andere wijzigingen) |
| AMvB | Zie Algemene Maatregel van Bestuur. |
| Beschermde natuurmonumenten | Belangrijk natuurgebied dat wordt beschermd door de <i>Natuurbeschermingswet</i> . In zulke gebieden mogen bijvoorbeeld geen activiteiten plaatsvinden die leiden tot een onomkeerbare beïnvloeding van de belangrijke natuur- én landschappelijke waarden. Wanneer zulke activiteiten worden voorbereid, bijvoorbeeld plaatsing van windmolens, dan is een vergunning als gevolg van de <i>Natuurbeschermingswet</i> noodzakelijk. |
| Bestendig beheer en onderhoud | Beheer en onderhoud dat gericht is op behoud van de bestaande situatie en de daaraan gekoppelde natuurwaarden. Voorbeelden zijn beheer en onderhoud van openbaar groen of het schonen van sloten. |
| Biogeografische populatie | Gebruikt voor vogels. De exemplaren van een soort die op een of andere wijze een relatie hebben met Nederland. Dat kan bijvoorbeeld zijn doordat de soort in Nederland overwintert, broedt of doortrekt. Wanneer gedurende in elk geval een gedeelte van het jaar in een reeks van jaren tenminste 1 % van de biogeografische populatie in een gebied voorkomt dan kan dat gebied aangewezen worden als <i>Speciale Beschermingszone</i> . |

| | |
|---|--|
| Compensatie(plan) | <p>Plan met uitwerking van zogenaamde compenserende maatregelen. Zulke maatregelen zijn noodzakelijk wanneer de initiatiefnemer er alles aan heeft gedaan om schade aan (door de <i>Flora- en faunawet</i>, <i>Natuurbeschermingswet</i> of elders binnen de <i>Ecologische Hoofdstructuur</i>) beschermde natuurwaarden te voorkomen en zo klein mogelijk te laten zijn en er toch schade aan beschermde natuurwaarden resteert. Compensatie heeft dan als doel de resterende schade in minimaal gelijke mate elders terug te laten komen. Compensatie is doorgaans aan speciale (provinciale) beleidsregels gebonden. Deze kunnen per provincie verschillen. De maatregelen worden vervat in een compensatieplan.</p> |
| Dienst Regelingen | <p>Dienst van het <i>Ministerie van EL&I</i> die is belast met de correcte uitvoering van ontheffingen (zoals van de <i>Flora- en faunawet</i>) en (subsidie)regelingen. Bestaat sinds 1 januari 2005 en is ontstaan door een fusie van de voormalige Dienst <i>Laser</i> met enkele andere, aanverwante diensten.</p> |
| Dwingende reden van groot openbaar belang | <p>Het begrip "dwingende reden van groot openbaar belang, met inbegrip van redenen van sociale of economische aard voor het milieu wezenlijk gunstige effecten" heeft betrekking op activiteiten die van algemeen, breed maatschappelijk belang zijn. Het gaat hier om openbare belangen. Daarnaast moet het openbare belang van "groter gewicht" zijn, wat meestal alleen het geval is bij een lange termijn belang.</p> |
| Ecologische Hoofdstructuur | <p>Netwerk van de belangrijkste natuurgebieden in Nederland, afgekort als <i>EHS</i>. Bestaat uit kerngebieden (met een hoge natuurwaarde) en natuurontwikkelingsgebieden (waar de natuurwaarde door gerichte maatregelen kan worden vergroot) die onderling worden verbonden door een netwerk van ecologische verbindingzones. De Ecologische Hoofdstructuur werd in Nederland voor het eerst door het <i>Ministerie van LNV</i> gepubliceerd in het Natuurbeleidsplan van 1990. De financiering en de ruimtelijke bescherming ervan werden in eerste instantie geregeld via het Structuurschema Groene Ruimte van 1992. Sindsdien is de <i>EHS</i>, toen nog alleen op hoofdlijnen uitgewerkt, op verzoek van het <i>Ministerie van LNV</i> begrensd door de provincies. De bescherming van de Ecologische Hoofdstructuur is geregeld via de Wet op de Ruimtelijke Ordening. Voorwaarde voor bescherming is dat de <i>EHS</i> is aangegeven in de provinciale streekplankaart.</p> |
| <i>EHS</i> | Zie Ecologische Hoofdstructuur. |
| <i>Flora- en faunawet</i> | De nationale wetgeving die de bescherming van dier- en plantensoorten regelt. |

| | |
|-----------------------------------|--|
| Gedragscode | Een handleiding voor een initiatiefnemer van een bepaalde activiteit, bijvoorbeeld een gemeente of een terreinbeheerder. De handleiding geeft aan hoe wordt omgegaan met (beschermd) natuurwaarden bij bestendig beheer en onderhoud, bestendig gebruik of wanneer ruimtelijke ontwikkelingen (bijvoorbeeld woningbouwlocaties, wegen of bedrijventerreinen) worden voorbereid. Wanneer de initiatiefnemer beschikt over een door het <i>Ministerie van EL&I</i> goedgekeurde Gedragscode dan geldt (meestal) een vrijstelling van het aanvragen van een ontheffing op grond van artikel 75 van de Flora- en faunawet. Voorwaarde daarvoor is natuurlijk dat men zich aan de eigen Gedragscode houdt. Als volgens een andere dan de eigen gedragscode wordt gewerkt, dit wel aantoonbaar conform die code moet zijn, De naleving kan worden gecontroleerd door de <i>AID</i> . |
| Gunstige staat van instandhouding | een gunstige staat van instandhouding van een soort of habitatype is als de biotische en abiotische omstandigheden waarin de soort of het habitatype voorkomt perspectief bieden op een duurzaam voortbestaan van die soort of dat habitatype. |
| Habitatrichtlijn | Europese richtlijn die zowel soorten als hun habitats beschermt. Vogels worden niet door deze richtlijn maar door de Vogelrichtlijn beschermd. Behalve de wetstekst bevat de Habitatrichtlijn een aantal bijlagen. Voor zogenaamde 'bijlage-2-soorten' moeten speciale beschermingszones worden aangewezen. 'Bijlage-4-soorten' moeten in de lidstaten strikt worden beschermd. Sommige van die soorten zijn in Nederland niet overal zeldzaam of bedreigd, bijvoorbeeld Kleine modderkruiper, Rugstreeppad of Gewone dwergvleermuis. |
| Habitatrichtlijngebied | Zie Speciale Beschermingszone. |
| Kwalificerend | Gebruikt voor zowel soorten als habitats. Soorten of habitats die aanleiding waren voor aanwijzing van een bepaalde <i>Speciale Beschermingszone</i> . Voor <i>vogelrichtlijngebieden</i> gaat het bijvoorbeeld om de gebieden waar tenminste 1 % van de <i>biogeografische</i> populatie van een soort wordt aangetroffen tijdens in elk geval een gedeelte van een jaar in een reeks van jaren. Vogelrichtlijngebieden kunnen daarnaast worden aangewezen omdat ze tot de vijf belangrijkste gebieden (in Nederland) voor een bepaalde soort horen. |
| Laser | Zie Dienst Regelingen. |

| | |
|-----------------------|--|
| Ministerie van LNV | Ministerie van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit. Departement dat verantwoordelijk is voor goede vertaling van alle Europese richtlijnen op het gebied van bijvoorbeeld natuur, landbouw en visserij. |
| Ministerie van EL&I | Ministerie van Economische Zaken, Landbouw en Innovatie. Sinds halverwege 2010 de nieuwe naam voor het <i>Ministerie van LNV</i> . |
| Natura 2000 | Europees netwerk van natuurgebieden, in feite de Europese Ecologische Hoofdstructuur. De bescherming ervan wordt veiliggesteld door middel van de <i>Vogel-</i> en de <i>Habitatrichtlijn</i> . |
| Natuurbeschermingswet | Wet die de bescherming regelt van gebieden in Nederland. Een belangrijke herziening van de wet is op 1 oktober 2005 in werking getreden. Gebieden kunnen vanwege bijzondere natuurwaarden als beschermd natuurgebied worden aangewezen. Categorieën van beschermde gebieden zijn <i>speciale beschermingszones</i> die zijn aangewezen in het kader van <i>Vogelrichtlijn</i> en/of <i>Habitatrichtlijn</i> , <i>Ramsar-wetlands</i> en <i>Beschermde natuurmonumenten</i> . |
| Natuurloket | Samenwerkingsverband van het <i>Ministerie van EL&I</i> en de VOFF, de <i>Vereniging Onderzoek Flora en Fauna</i> . Het Natuurloket beheert de gelijknamige website waar informatie is te krijgen over de beschikbaarheid van gegevens van beschermde planten en dieren. |
| Natuurwaarde | De waarde die een bepaald gebied heeft voor flora en fauna. In dit verband worden natuurwaarden gedefinieerd als 'de waarde die een gebied heeft voor beschermde of (ernstig) bedreigde soorten planten en dieren'. Onder beschermde soorten worden hier de soorten verstaan die zijn opgenomen in <i>de tabellen 2 of 3</i> . |
| Passende beoordeling | Toets waarin wordt vastgesteld of een bepaalde activiteit leidt tot significante gevolgen voor de belangrijkste (<i>kwalificerende</i>) waarden. Het gaat hier om een beoordeling in het kader van de Nb-wet. |
| PGO | Particuliere Gegevensverzamelende en -beherende Organisatie. Deze organisaties bestaan per diergroep en voor hogere planten. Voorbeelden zijn Sovon (voor vogels), Zoogdierenvereniging, Ravon (voor Reptielen, Amfibieën en Vissen) en Floron (voor hogere planten). 12 Van de PGO's hebben zich verenigd in de <i>Stichting Veld Onderzoek Flora en Fauna</i> , de VOFF. |

| | |
|---------------------------|---|
| Prioritair | <p>Begrip uit de Habitatrictlijn. Soorten of habitats die door de E.U. als prioritair zijn aangemerkt gelden als zeer bijzonder in Europees opzicht; voor zulke soorten en habitats geldt dat het natuurlijke verspreidingsgebied geheel of grotendeels tot de E.U.-landen is beperkt. Voor prioritaire habitats geldt daarnaast dat ze bedreigd zijn [Europese Gemeenschappen, 1992]. Voor deze soorten gelden aanvullende regels met betrekking tot activiteiten die leiden tot schade aan deze soorten. Het betreft altijd door de Flora- en faunawet strikt beschermde (tabel 3-) soorten. In totaal zijn 34 soorten die ook in Nederland in het wild voorkomen door de E.G. als prioritair aangemerkt (zogenaamde bijlage II-soorten). Hetzelfde geldt voor een 11-tal prioritaire habitats, de zogenaamde bijlage-I-habitats. Zie ook bijlage 5 van voorliggende gedragscode.</p> |
| Ramsar-wetlands | <p>Natte natuurgebieden die een bijzondere waarde hebben voor vogels en om die reden een beschermde status (kunnen) krijgen. De zogenaamde 'wetlandsconventie' dateert van 1971 en werd opgesteld in Ramsar, Iran; de conventie werd bekrachtigd door onder andere de Nederlandse Rijksoverheid. Gebieden kunnen de status van Ramsar-wetland krijgen wanneer ze gedurende een gedeelte van een jaar tijdens een reeks van jaren van belang zijn voor tenminste 1 % van de <i>biogeografische populatie</i> van een bepaalde vogelsoort. Dit criterium is gelijk aan een van de criteria voor aanwijzing van <i>Speciale Beschermingszones</i> in het kader van de <i>Vogelrichtlijn</i>. Veel Nederlandse <i>Vogelrichtlijngebieden</i> zijn ook aangewezen als Ramsar-wetland.</p> |
| Speciale Beschermingszone | <p>Gebied dat is aangewezen vanwege de bijzondere natuurwaarden voor 1 of meer kwalificerende soorten of habitats. Gebieden kunnen zowel worden aangewezen als speciale beschermingszone in het kader van de <i>Vogelrichtlijn</i> als in het kader van de <i>Habitatrictlijn</i>.</p> |

| | |
|--|---|
| Staatsnatuurmonument | Belangrijke natuurgebieden die op het moment van aanwijzing eigendom waren van de Staat der Nederlanden. Sinds 1 oktober 2005 kunnen staatsnatuurmonumenten niet meer als zodanig worden aangewezen; men spreekt tegenwoordig alleen nog van 'Beschermdenatuurmonumenten'. De aanwijzingsbesluiten van de staatsnatuurmonumenten blijft van kracht tot het moment waarop de 'rechtsoptvolgers', de Natura 2000 gebieden, definitief worden aangewezen. Zie verder 'Beschermdenatuurmonumenten'. |
| Stichting Veld Onderzoek Flora en Fauna. | Afgemerkot VOFF. Samenwerkingsverband van 12 zogenaamde PGO's, Particuliere Gegevensbeherende Organisaties. Per diergroep en voor planten is er een PGO. Voorbeelden van PGO's zijn de Vlinderstichting (voor dagvlinders en libellen), Ravon (voor amfibieën, reptielen en vissen), Sovon (voor vogels), Floron (voor hogere planten) of de Zoogdiervereniging (voor zoogdieren). |
| Tabel 1, 2 of 3 -soort | Geeft informatie over de mate waarin een soort in Nederland wordt beschermd door de Flora- en faunawet. Voor tabel 1-soorten geldt een algemene vrijstelling. Voor tabel 2- en 3-soorten is normaal gesproken een ontheffing van de Flora- en faunawet noodzakelijk. Voor bestendig beheer en onderhoud en bestendig gebruik kan een vrijstelling voor deze soorten gelden wanneer men beschikt over een door het Ministerie van EL&I goedgekeurde 'Gedragscode' en deze toepast. Voor ruimtelijke ontwikkelingen moet voor tabel 3-soorten en vogels, ook wanneer men beschikt over een goedgekeurde Gedragscode, een ontheffing worden aangevraagd voor deze soorten. |

Terzakekundige

Het Ministerie van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit verstaat onder een deskundige een persoon die voor de situatie en soorten ten aanzien waarvan hij of zij gevraagd is te adviseren en/of te begeleiden, aantoonbare ervaring en kennis heeft op het gebied van soortspecifieke ecologie. De ervaring en kennis dient te zijn opgedaan doordat de deskundige:

- op HBO-, dan wel universitair niveau een opleiding heeft genoten met als zwaartepunt (Nederlandse) ecologie; en/of
 - op MBO niveau een opleiding heeft afgerond met als zwaartepunt de Flora- en faunawet, soortenherkenning en zorgvuldig handelen ten opzichte van die soorten; en/of
 - als ecooloog werkzaam is voor een ecologisch adviesbureau, zoals bijvoorbeeld een bureau welke is aangesloten bij het Netwerk Groene Bureaus; en/of
 - zich aantoonbaar actief inzet op het gebied van de soortenbescherming en is aangesloten bij en werkzaam voor de daarvoor in Nederland bestaande organisaties (zoals bijvoorbeeld Zoogdierverseniging, RAVON, Stichting Das en Boom, Vogelbescherming Nederland, Vlinderstichting, Natuurhistorisch Genootschap, KNNV, NJN, IVN, EIS Nederland, FLORON, SOVON, STONE, Staatsbosbeheer, Natuurmonumenten, De Landschappen en Stichting Beheer Natuur en Landelijk gebied) en/of
 - zich aantoonbaar actief inzet op het gebied van de soortenmonitoring en/of -bescherming
-

| | |
|----------------------|---|
| Uitgebreide toets | <p>Toets waarbij de effecten van een bepaalde activiteit op een soort die is vermeld in <i>tabel 3</i> of op vogels worden bepaald. De activiteit moet aan drie voorwaarden voldoen:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Er is sprake van een zogenaamd '<i>belang zoals genoemd in de Habitatrichtlijn of Vogelrichtlijn</i>', voor in de Habitatrichtlijn als '<i>prioritair</i>' aangemerkte soorten (en habitats) worden overigens strengere regels gehanteerd • Er is geen alternatief (de activiteit is noodzakelijk en is ook noodzakelijk op deze locatie) • De activiteit doet geen afbreuk aan de 'gunstige staat van instandhouding van de soort'. Voor tabel 3-soorten en vogels geldt daarbij dat effecten op individuniveau moeten worden voorkomen. Deze toets is alleen noodzakelijk als de functionaliteit van de vaste rust- en verblijfplaats niet kan worden gegarandeerd |
| Uurhok | <p>Vierkant van vijf bij vijf vierkante kilometer. Vaak worden verspreidingskaarten van soorten gemaakt door per uurhok aan te geven of een soort daar wel/niet is aangetroffen. Voor begrenzing van uurhokken wordt gebruik gemaakt van topografische kaarten. De coördinaten die een uurhok begrenzen zijn steeds door vijf deelbaar.</p> |
| VOFF | <p>Zie Stichting Veld Onderzoek Flora en Fauna.</p> |
| Vogelrichtlijngebied | <p>Zie Speciale Beschermingszone.</p> |
| Wezenlijke invloed | <p>Met de term 'wezenlijke invloed' wordt bedoeld op wezenlijke negatieve invloed op de soort. Of sprake is van wezenlijk negatieve invloed op de soort hangt af van de lokale, regionale, landelijke en Europese stand van de soort.</p> |
| Zorgplicht | <p>Plicht die voortvloeit uit artikel 2 van de <i>Flora- en faunawet</i>. Een initiatiefnemer is verplicht bij zijn/haar werkzaamheden rekening te houden met de mogelijke gevolgen van de werkzaamheden voor al of niet beschermde soorten planten en dieren. Omdat werkzaamheden vooral gevolgen zullen kunnen voor de meer kwetsbare beschermde en/of bedreigde soorten ligt het voor de hand vooral de schade aan die soorten zo klein mogelijk te laten zijn. Formeel kent het zorgplichtbeginsel die inperking overigens niet, zodat formeel schade aan alle in het wild voorkomende soorten voorkomen moet worden (tenzij de schade door <i>compenserende maatregelen</i> wordt gecompenseerd).</p> |
| Zorgvuldig handelen | <p>Zodanig werken dat er geen wezenlijke invloed is op beschermde soorten en dat schade aan soorten zo veel mogelijk wordt voorkomen. Het begrip 'zorgvuldig handelen' betekent dat de aanvrager actief op moet treden om alle mogelijke schade aan beschermde soorten te voorkomen.</p> |

Bijlage

3

Soorten tabellen 1,2 en 3 (bron: ministerie LNV)

Tabellen soorten Flora- en faunawet

In onderstaande tabellen staan alle beschermde soorten van de Flora- en faunawet (Ffwet). De tabellen zijn aan de ene kant aan de orde bij ontheffingverlening voor artikel 75 en aan de andere kant bij vrijstellingen in het kader van het *Besluit houdende wijziging van een aantal algemene maatregelen van bestuur in verband met wijziging van artikel 75 van de Flora- en faunawet en enkele andere wijzigingen* (AMvB artikel 75).

Vogelsoorten zijn in deze tabellen niet apart opgenomen, omdat het een erg lange lijst is. Alle vogelsoorten in Nederland zijn beschermd (behalve exoten). In de toelichting bij de tabellen staat aangegeven welk regime toepasselijk is voor vogelsoorten.

Toelichting tabel 1

-Als iemand activiteiten onderneemt die zijn te kwalificeren als bestendig beheer en onderhoud of bestendig gebruik of ruimtelijke ontwikkelingen, geldt een vrijstelling voor de soorten in tabel 1 voor artikel 8 t/m 12 van de Ffwet. Aan deze vrijstelling zijn geen aanvullende eisen gesteld. Voor deze activiteiten hoeft geen ontheffing aangevraagd worden.

-Voor andere activiteiten dan hierboven genoemd is voor de soorten in tabel 1 een ontheffing nodig. Een ontheffingaanspraak voor deze soorten wordt getoetst aan het criterium 'doet geen afbreuk aan gunstige staat van instandhouding van de soort' (zgn. lichte toets).

| Tabel 1: Algemene soorten | |
|--------------------------------------|--------------------------------|
| R = soort van Rode lijst 2004 | |
| <u>Zoogdieren</u> | |
| aardmuis | <i>Microtus agrestis</i> |
| bosmuis | <i>Apodemus sylvaticus</i> |
| dwergmuis | <i>Micromys minutus</i> |
| bunzing | <i>Mustela putorius</i> |
| dwergpspitsmuis | <i>Sorex minutus</i> |
| egel | <i>Erinaceus europeus</i> |
| gewone bosspitsmuis | <i>Sorex araneus</i> |
| haas | <i>Lepus europeus</i> |
| hermelijn | <i>Mustela erminea</i> |
| huisspitsmuis | <i>Crocidura russula</i> |
| konijn | <i>Oryctolagus cuniculus</i> |
| mol | <i>Talpa europea</i> |
| ondergrondse woelmuis | <i>Pitymys subterraneus</i> |
| ree | <i>Capreolus capreolus</i> |
| rosse woelmuis | <i>Clethrionomys glareolus</i> |
| tweekleurige bosspitsmuis | <i>Sorex coronatus</i> |
| veldmuis | <i>Microtus arvalis</i> |
| vos | <i>Vulpes vulpes</i> |
| wezel | <i>Mustela nivalis</i> |
| woelrat | <i>Arvicola terrestris</i> |
| <u>Reptielen en amfibieën</u> | |
| bruine kikker | <i>Rana temporaria</i> |
| gewone pad | <i>Bufo bufo</i> |
| middelste groene kikker | <i>Rana esculenta</i> |
| kleine watersalamander | <i>Triturus vulgaris</i> |
| meerkikker | <i>Rana ridibunda</i> |
| <u>Mieren</u> | |
| behaarde rode bosmier | <i>Formica rufa</i> |
| kale rode bosmier | <i>Formica polyctena</i> |
| stronkmier | <i>Formica truncorum</i> |
| zwartrugbosmier | <i>Formica pratensis</i> |
| <u>Slakken</u> | |
| wijngaardslak | <i>Helix pomatia</i> |
| <u>Vaatplanten</u> | |
| aardaker | <i>Lathyrus tuberosus</i> |
| akkerklokje | <i>Campanula rapunculoides</i> |
| brede wespenorchis | <i>Epipactis helleborine</i> |
| breed klokje | <i>Campanula latifolia</i> |
| dotterbloem* | <i>Caltha palustris</i> |
| gewone vogelmelk | <i>Ornithogalum umbellatum</i> |
| grasklokje | <i>Campanula rotundifolia</i> |
| grote kaardenbol | <i>Dipsacus fullonum</i> |
| kleine maagdenpalm | <i>Vinca minor</i> |
| knikkende vogelmelk | <i>Ornithogalum nutans</i> |
| koningsvaren | <i>Osmunda regalis</i> |
| slanke sleutelbloem | <i>Primula elatior</i> |
| zwanebloem | <i>Butomus umbellatus</i> |
| *m.u.v. spindotterbloem ⁸ | |

Toelichting tabel 2

-Als iemand activiteiten onderneemt die zijn te kwalificeren als bestendig beheer en onderhoud of bestendig gebruik of ruimtelijke ontwikkelingen, geldt een vrijstelling voor de soorten in tabel 2 voor artikel 8 t/m 12 van de Ffwet, mits activiteiten worden uitgevoerd op basis van een door de minister van LNV goedgekeurde gedragscode. Hetzelfde geldt voor alle vogelsoorten. Een gedragscode moet door een sector of ondernemer zelf opgesteld worden en ingediend voor goedkeuring.

-Voor andere activiteiten dan hierboven genoemd is voor de soorten in tabel 2 een ontheffing nodig. Een ontheffingaanvraag voor deze soorten wordt getoetst aan het criterium 'doet geen afbreuk aan gunstige staat van instandhouding van de soort'. Dit is niet van toepassing op alle vogelsoorten (zie toelichting tabel 3)

| Tabel 2: overige soorten | |
|--------------------------------------|-------------------------------------|
| R = soort van Rode lijst 2004 | |
| <u>Zoogdieren</u> | |
| Damhart ^R | <i>Dama dama</i> |
| Edelhert | <i>Cervus elaphus</i> |
| Eekhoorn | <i>Sciurus vulgaris</i> |
| Grijze zeehond ^R | <i>Halichoerus grypus</i> |
| Grote bosmuis ^R | <i>Apodemus flavicollis</i> |
| Steenmarter | <i>Martes foina</i> |
| Wild zwijn | <i>Sus scrofa</i> |
| <u>Reptielen en amfibieën</u> | |
| Alpenwatersalamander | <i>Triturus alpestris</i> |
| Levendbarende hagedis | <i>Lacerta vivipara</i> |
| <u>Dagvlinders</u> | |
| Moerasparelmoervlinder ^R | <i>Euphydryas aurinia</i> |
| Vals heideblauwtje ^R | <i>Lycaeides idas</i> |
| <u>Vissen</u> | |
| Bermpje | <i>Noemacheilus barbatulus</i> |
| Kleine modderkruiper | <i>Cobitis taenia</i> |
| Meerval | <i>Silurus glanis</i> |
| Rivierdonderpad | <i>Cottus gobio</i> |
| <u>Vaatplanten</u> | |
| Aangebrande orchis ^R | <i>Orchis ustulata</i> |
| Aapjesorchis ^R | <i>Orchis simia</i> |
| Beenbreek ^R | <i>Narthecium ossifragum</i> |
| Bergklokje | <i>Campanula rhomboidalis</i> |
| Bergnachtorchis ^R | <i>Platanthera chlorantha</i> |
| Bijenorchis | <i>Ophrys apifera</i> |
| Blaasvaren ^R | <i>Cystopteris fragilis</i> |
| Blauwe zeedistel | <i>Eryngium maritimum</i> |
| Bleek bosvogeltje ^R | <i>Cephalanthera damasonium</i> |
| Bokkenorchis ^R | <i>Himantoglossum hircinum</i> |
| Brede orchis ^R | <i>Dactylorhiza majalis majalis</i> |
| Bruinrode wespenorchis ^R | <i>Epipactis atrorubens</i> |
| Daslook | <i>Allium ursinum</i> |
| Dennenorchis ^R | <i>Goodyera repens</i> |
| Duitse gentiaan ^R | <i>Gentianella germanica</i> |
| Franjgentiaan ^R | <i>Gentianella ciliata</i> |
| Geelgroene wespenorchis ^R | <i>Epipactis muelleri</i> |
| Gele helmblom | <i>Pseudofumaria lutea</i> |
| Gevlekte orchis ^R | <i>Dactylorhiza maculata</i> |
| Groene nachtorchis ^R | <i>Coeloglossum viride</i> |
| Groensteel ^R | <i>Asplenium viride</i> |
| Grote keverorchis ^R | <i>Listera ovata</i> |
| Grote muggenorchis ^R | <i>Gymnadenia conopsea</i> |
| Gulden sleutelbloem ^R | <i>Primula veris</i> |
| Harlekijn ^R | <i>Orchis morio</i> |
| Herfstschroeforchis ^R | <i>Spiranthes spiralis</i> |
| Hondskruid ^R | <i>Anacamptis pyramidalis</i> |
| Honingorchis ^R | <i>Herminium monorchis</i> |
| Jeneverbes ^R | <i>Juniperus communis</i> |
| Klein glaskruid | <i>Parietaria judaica</i> |
| kleine keverorchis ^R | <i>Listera cordata</i> |
| kleine zonnedauw ^R | <i>Drosera intermedia</i> |
| klokjesgentiaan ^R | <i>Gentiana pneumonanthe</i> |
| kluwenklokje ^R | <i>Campanula glomerata</i> |
| koraalwortel ^R | <i>Corallorhiza trifida</i> |
| kruisbladgentiaan ^R | <i>Gentiana cruciata</i> |
| lange ereprijs | <i>Veronica longifolia</i> |
| lange zonnedauw ^R | <i>Drosera anglica</i> |
| manneljesorchis ^R | <i>Orchis mascula</i> |
| maretak | <i>Viscum album</i> |
| moeraswespenorchis ^R | <i>Epipactis palustris</i> |

| Tabel 2: overige soorten | |
|---|--|
| muurbloem ^R | <i>Erysimum cheiri</i> |
| parnassia ^R | <i>Parnassia palustris</i> |
| pijlscheefkelk ^R | <i>Arabis hirsuto sagittata</i> |
| poppenorchis ^R | <i>Aceras anthropophorum</i> |
| prachtklokje | <i>Campanula persicifolia</i> |
| purperorchis ^R | <i>Orchis purpurea</i> |
| rapunzelklokje ^R | <i>Campanula rapunculus</i> |
| rechte driehoeksvaren ^R | <i>Gymnocarpium robertianum</i> |
| rietorchis | <i>Dactylorhiza majalis</i> <i>praetermissa</i> |
| ronde zonnedaauw ^R | <i>Drosera rotundifolia</i> |
| rood bosvogeltje ^R | <i>Cephalanthera rubra</i> |
| ruig klokje | <i>Campanula trachelium</i> |
| schubvaren ^R | <i>Ceterach officinarum</i> |
| slanke gentiaan ^R | <i>Gentianella amarella</i> |
| soldaatje ^R | <i>Orchis militaris</i> |
| spaanse ruiter ^R | <i>Cirsium dissectum</i> |
| steenanjer ^R | <i>Dianthus deltoides</i> |
| steenbreekvaren | <i>Asplenium trichomanes</i> |
| stengelloze sleutelbloem ^R | <i>Primula vulgaris</i> |
| stengelomvattend havikskruid ^R | <i>Hieracium amplexicaule</i> |
| stijf hardgras ^R | <i>Catapodium rigidum</i> |
| tongvaren | <i>Asplenium scolopendrium</i> |
| valkruid ^R | <i>Arnica montana</i> |
| veenmosorchis ^R | <i>Hammarbya paludosa</i> |
| veldgentiaan ^R | <i>Gentianella campestris</i> |
| veldsalie ^R | <i>Salvia pratensis</i> |
| vleeskleurige orchis ^R | <i>Dactylorhiza incarnata</i> |
| vliegenorchis ^R | <i>Ophrys insectifera</i> |
| vogelnestje ^R | <i>Neottia nidus-avis</i> |
| voorjaarsadonis | <i>Adonis vernalis</i> |
| wantsenorchis ^R | <i>Orchis coriophora</i> |
| waterdrieblad ^R | <i>Menyanthes trifoliata</i> |
| weideklokje ^R | <i>Campanula patula</i> |
| welriekende nachtorchis ^R | <i>Platanthera bifolia</i> |
| wilde gage ^R | <i>Myrica gale</i> |
| wilde herfsttijloos | <i>Colchicum autumnale</i> |
| wilde kievitsbloem ^R | <i>Fritillaria meleagris</i> |
| wilde marjolein | <i>Origanum vulgare</i> |
| wit bosvogeltje ^R | <i>Cephalanthera longifolia</i> |
| witte muggenorchis ^R | <i>Pseudorchis albida</i> |
| zinkviooltje ^R | <i>Viola lutea calaminaria</i> |
| zomerklokje ^R | <i>Leucojum aestivum</i> |
| zwartsteel | <i>Asplenium adiantum-nigrum</i> |
| <u>Kevers</u> | |
| vliegend hert | <i>Lucanus cervus</i> |
| <u>Kreeftachtigen</u> | |
| rivierkreeft | <i>Astacus astacus</i> |

Toelichting tabel 3

-Als iemand activiteiten onderneemt die zijn te kwalificeren als bestendig beheer en onderhoud of bestendig gebruik, geldt een vrijstelling voor de soorten in tabel 3 voor artikel 8 t/m 12 van de Ffwet, mits activiteiten worden uitgevoerd op basis van een door de minister van LNV goedgekeurde gedragscode. Deze vrijstelling is enigszins beperkt; voor activiteiten die zijn te kwalificeren als bestendig beheer en onderhoud in de landbouw en bosbouw en bestendig gebruik geldt geen vrijstelling voor artikel 10 van de Ffwet. Ook niet op basis van een gedragscode. Een gedragscode moet door een sector of ondernemer zelf opgesteld worden en ingediend worden voor goedkeuring.

-Als iemand activiteiten onderneemt die zijn te kwalificeren als ruimtelijke ontwikkeling, geldt voor soorten in tabel 3 geen vrijstelling. Ook niet op basis van een gedragscode. Hiervoor is een ontheffing nodig.

-Voor activiteiten in het kader van bestendig beheer en onderhoud in de landbouw en bosbouw en bestendig gebruik en voor activiteiten in het kader van ruimtelijke ontwikkeling is het niet mogelijk voor artikel 10 voor de soorten in tabel 3 een ontheffing te krijgen.

-Voor andere activiteiten dan hierboven genoemd is voor de soorten in tabel 3 een ontheffing nodig.

-Een ontheffingaanvraag voor de soorten van tabel 3 wordt getoetst aan drie criteria: 1) er is sprake van een in of bij de wet genoemd belang¹, 2) er is geen alternatief, 3) doet geen afbreuk aan gunstige staat van instandhouding van de soort. Deze drie criteria vormen de zgn. uitgebreide toets. De drie criteria staan naast elkaar en niet na elkaar (aan alle drie moet voldaan zijn).

-De uitgebreide toets voor ontheffingverlening geldt ook voor alle vogelsoorten.

| Tabel 3: soorten bijlage IV HR/bijlage 1 AMvB | |
|--|-------------------------------------|
| R = soort van Rode lijst 2004 | |
| <u>Bijlage 1 AMvB</u> | |
| <u>Zoogdieren</u> | |
| das | <i>Meles meles</i> |
| boomarter ^R | <i>Martes martes</i> |
| eikelmuis ^R | <i>Eliomys quercinus</i> |
| gewone zeehond ^R | <i>Phoca vitulina</i> |
| veldspitsmuis ^R | <i>Crocidura leucodon</i> |
| waterspitsmuis ^R | <i>Neomys fodiens</i> |
| <u>Reptielen en amfibieën</u> | |
| adder ^R | <i>Vipera berus</i> |
| hazelworm ^R | <i>Anguis fragilis</i> |
| ringslang ^R | <i>Natrix natrix</i> |
| vinpootsalamander ^R | <i>Triturus helveticus</i> |
| vuursalamander ^R | <i>Salamandra salamandra</i> |
| <u>Vissen</u> | |
| beekprik ^R | <i>Lampetra planeri</i> |
| bittervoorn ^R | <i>Rhodeus cericeus</i> |
| elrits ^R | <i>Phoxinus phoxinus</i> |
| gestippelde alver ^R | <i>Alburnoides bipunctatus</i> |
| grote modderkruiper ^R | <i>Misgurnus fossilis</i> |
| rivierprik | <i>Lampetra fluviatilis</i> |
| <u>Dagvlinders</u> | |
| bruin dikkopje ^R | <i>Erynnis tages</i> |
| dwergblauwtje ^R | <i>Cupido minimus</i> |
| dwergdikkopje ^R | <i>Thymelicus acteon</i> |
| groot geaderd witje ^R | <i>Aporia crataegi</i> |
| grote ijsvogelvlinder ^R | <i>Limenitis populi</i> |
| heideblauwtje ^R | <i>Plebejus argus</i> |
| iepepage ^R | <i>Strymonidia w-album</i> |
| kalkgraslanddikkopje ^R | <i>Spialia sertorius</i> |
| keizersmantel ^R | <i>Argynnis paphia</i> |
| klaverblauwtje ^R | <i>Cyaniris semiargus</i> |
| purperstreepparelmoervlinder ^R | <i>Brenthis ino</i> |
| rode vuurvlinder ^R | <i>Palaeochrysophanus hippothoe</i> |
| rouwmantel ^R | <i>Nymphalis antiopa</i> |
| tweekleurig hooibeestje ^R | <i>Coenonympha arcania</i> |
| veenbesparelmoervlinder ^R | <i>Bolaria aquilonais</i> |
| veenhooibeestje ^R | <i>Coenonympha tullia</i> |

¹ -onderzoek en onderwijs

-repopulatie en herintroductie

-bescherming van flora en fauna

-veiligheid van het luchtverkeer

-volksgezondheid of openbare veiligheid

-dwingende redenen van openbaar belang

-het voorkomen van ernstige schade aan vormen van eigendom

-belangrijke overlast veroorzaakt door dieren

-uitvoering van werkzaamheden in het kader van bestendig beheer en onderhoud in de landbouw en bosbouw

-bestendig gebruik

-uitvoering van werkzaamheden in het kader van ruimtelijke inrichting of ontwikkeling

| Tabel 3: soorten bijlage IV HR/bijlage 1 AMvB | |
|--|-----------------------------------|
| veldparelmoervlinder ^R | <i>Melitaea cinxia</i> |
| woudparelmoervlinder ^R | <i>Melitaea diamina</i> |
| zilvervlek ^R | <i>Clossiana euphrosyne</i> |
| <u>Vaatplanten</u> | |
| groot zee gras ^R | <i>Zostera marina</i> |
| <u>Bijlage IV HR</u> | |
| <u>Zoogdieren</u> | |
| baardvleermuis | <i>Myotis mystacinus</i> |
| bechstein's vleermuis ^R | <i>Myotis bechsteinii</i> |
| bever ^R | <i>Castor fiber</i> |
| bosvleermuis | <i>Nyctalus leisleri</i> |
| brandt's vleermuis ^R | <i>Myotis brandtii</i> |
| bruinvis ^R | <i>Phocoena phocoena</i> |
| euraziatische lynx | <i>Lynx lynx</i> |
| franjestaar ^R | <i>Myotis nattereri</i> |
| gewone dolfijn | <i>Delphinus delphis</i> |
| gewone dwergvleermuis | <i>Pipistrellus pipistrellus</i> |
| gewone grootoorvleermuis | <i>Plecotus auritus</i> |
| grijze grootoorvleermuis ^R | <i>Plecotus austriacus</i> |
| grote hoefijzerneus | <i>Rhinolophus ferrumequinum</i> |
| hamster ^R | <i>Cricetus cricetus</i> |
| hazelmuis ^R | <i>Muscardinus avellanarius</i> |
| ingekorven vleermuis ^R | <i>Myotis emarginatus</i> |
| kleine dwergvleermuis | <i>Pipistrellus pygmaeus</i> |
| kleine hoefijzerneus ^R | <i>Rhinolophus hipposideros</i> |
| laatvlieger | <i>Eptesicus serotinus</i> |
| meervleermuis | <i>Myotis dasycneme</i> |
| mopsvleermuis | <i>Barbastella barbastellus</i> |
| nathusius' dwergvleermuis | <i>Pipistrellus nathusii</i> |
| noordse woelmuis ^R | <i>Microtus oeconomus</i> |
| otter ^R | <i>Lutra lutra</i> |
| rosse vleermuis | <i>Nyctalus noctula</i> |
| tuimelaar ^R | <i>Tursiops truncatus</i> |
| tweekleurige vleermuis | <i>Vespertilio murinus</i> |
| vale vleermuis ^R | <i>Myotis myotis</i> |
| watervleermuis | <i>Myotis daubentonii</i> |
| wilde kat | <i>Felis silvestris</i> |
| witflankdolfijn | <i>Lagenorhynchus acutus</i> |
| witsnuitdolfijn | <i>Lagenorhynchus albirostris</i> |
| <u>Reptielen en amfibieën</u> | |
| boomkikker ^R | <i>Hyla arborea</i> |
| geelbuikvuurpad ^R | <i>Bombina variegata</i> |
| gladde slang ^R | <i>Coronella austriacus</i> |
| heikikker ^R | <i>Rana arvalis</i> |
| kamsalamander ^R | <i>Triturus cristatus</i> |
| knoflookpad ^R | <i>Pelobates fuscus</i> |
| muurhagedis ^R | <i>Podarcis muralis</i> |
| poelkikker ^R | <i>Rana lessonae</i> |
| rugstreeppad | <i>Bufo calamita</i> |
| vroedmeesterpad ^R | <i>Alytes obstetricans</i> |
| zandhagedis ^R | <i>Lacerta agilis</i> |
| <u>Dagvlinders</u> | |
| donker pimpernelblauwtje ^R | <i>Maculinea nausithous</i> |
| grote vuurvlinder ^R | <i>Lycaena dispar</i> |
| pimpernelblauwtje ^R | <i>Maculinea teleius</i> |
| tijmblauwtje ^R | <i>Maculinea arion</i> |
| zilverstreephooibeestje ^R | <i>Coenonympha hero</i> |
| <u>Libellen</u> | |
| bronslibel | <i>Oxygastra curtisii</i> |
| gaffellibel ^R | <i>Ophiogomphus cecilia</i> |
| gevlekte witsnuitlibel ^R | <i>Leucorrhinia pectoralis</i> |
| groene glazenmaker ^R | <i>Aeshna viridis</i> |
| noordse winterjuffer ^R | <i>Sympecma paedisca</i> |
| oostelijke witsnuitlibel ^R | <i>Leucorrhinia albifrons</i> |
| riwierrombout ^R | <i>Stylurus flavipes</i> |
| sierlijke witsnuitlibel ^R | <i>Leucorrhinia caudalis</i> |
| <u>Vissen</u> | |
| houting | <i>Conegonus oxyrrhynchus</i> |
| steur ^R | <i>Acipenser sturio</i> |

Tabel 3: soorten bijlage IV HR/bijlage 1 AMvB

| <u>Vaatplanten</u> | |
|--------------------------------------|-------------------------------|
| drijvende waterweegbree ^R | <i>Luronium natans</i> |
| groenknolorchis ^R | <i>Liparis loeselii</i> |
| kruipend moerasscherm ^R | <i>Apium repens</i> |
| zomerschroeforchis ^R | <i>Spiranthes aestivalis</i> |
| <u>Kevers</u> | |
| brede geelrandwaterroofkever | <i>Dytiscus latissimus</i> |
| gestreepte waterroofkever | <i>Graphoderus bilineatus</i> |
| heldenbok | <i>Cerambyx cerdo</i> |
| juchtleerkever | <i>Osmoderma eremita</i> |
| <u>Tweekleppigen</u> | |
| bataafse stroommossel ^R | <i>Unio crassus</i> |

Bijlage

4

Methoden van inventariseren

De in deze bijlage genoemde inventarisatiemethoden zijn gebaseerd op de standaard inventarisatiemethoden van PGO's (zoals SOVON, RAVON, VZZ, FLORON). Van deze inventarisatiemethoden kan gemotiveerd worden afgeweken. De soorten hoeven alleen te worden geïnterviewd als op basis van aanwezige biotopen in het plangebied het voorkomen van deze soorten kan worden verwacht.

Vogels

Voor het vaststellen van alle mogelijke in het broedseizoen voorkomende broedvogels en het vaststellen van meer bijzondere (Rode lijst) soorten worden vijf ochtendbezoeken (vanaf zonsopkomst) en één avond-/nachtbezoek gebracht in bos, moeras en kleinschalige gebieden. In meer intensieve graslandgebieden volstaan vier ochtendbezoeken en één avond-/nachtbezoek. De inventarisatie vindt plaats door het noteren van territoriumindicerend gedrag zoals zang, balts, alarmeren, aandragen nestmateriaal. Tijdens het avondbezoek worden vogels, voor zover noodzakelijk en zo min mogelijk, tot roepen aangezet door het afspelen van de roep met een cassette recorder. Daarbij wordt gehandeld in overeenstemming met de richtlijnen hiervoor als vermeld in de Sovon-handleiding voor broedvogelmonitoring [van Dijk et al, 2004]. De bezoeken vinden plaats in de periode maart-juli. Tussen de verschillende bezoeken zitten minimaal tien dagen.

Voor het in beeld brengen van vaste rust- en verblijfplaatsen, holen, nesten e.d. voldoet deze methodiek in grote lijnen. Per soort zal moeten worden overwogen of en welke aanpassingen aan de methode nodig zijn om voor het betreffende plangebied de aanwezige verblijfplaatsen adequaat in beeld te brengen. Zo kan het zijn dat de voor de Ff-wet geschikte periode van inventariseren een andere is dan de in de methodiek voorgeschreven periode. Ook kan het zijn dat het in beeld brengen of een nest bijvoorbeeld jaarrond of jaarlijks gebruikt wordt een andere inspanning vereist dan het eenmalig aantonen van een territorium.

Vleermuizen

In de gemeenten kunnen een aantal vleermuissoorten worden verwacht, waaronder ook minder algemeen voorkomende soorten. De wijze van inventariseren is afhankelijk van de ingreep en de voorkomende soorten. Voor het inventariseren is een protocol ontwikkeld door het Netwerk Groene Bureaus en de Zoogdierverseniging VZZ, in overleg met de Dienst Landelijk Gebied en de Gegevensautoriteit Natuur. Dit protocol is te downloaden via http://www.vleermuis.net/component/docman/cat_view/227-handleiding-vleermuisonderzoek Het is aanbevolen dit protocol te volgen.

Overige zoogdieren

Het voorkomen van de Steenmarter in een plangebied wordt vastgesteld door in het voorjaar te zoeken naar krabsporen, prooiresten en uitwerpselen. Indien nodig worden boomholtes met een boomcamera geïnspecteerd. Het voorkomen van de Waterspitsmuis is vast te stellen met de volgende methode: buisjes met lokvoer worden (buiten de winterperiode) in potentiële habitats geplaatst. Na circa twee weken wordt gezocht naar uitwerpselen in de buisjes. Deze worden onder een microscoop bekeken. De aanwezigheid van Waterspitsmuisuitwerpselen verraadt zich door de aanwezigheid van veel waterorganismen (waterkevertjes). Een indicatie voor de populatiegrootte kan met deze methode niet worden gegeven. Daarvoor moet een onderzoek met life-traps worden ingesteld. Om het voorkomen van de Das vast te stellen, wordt tijdens minimaal 2 bezoeken gezocht naar permanente burchten, vluchtburchten, wissels, mestputjes, haren, wroetsporen en knaagsporen (bijvoorbeeld aan maïs) buiten de overwinteringsperiode. De aanwezigheid Damhert wordt onderzocht door verspreid over het jaar meerdere keren gericht te zoeken naar sporen: wissels, uitwerpselen, wroetsporen, hoefafdrukken en knaagsporen.

De Eekhoorn wordt geïnventariseerd door in februari-begin maart te zoeken naar de typische bolvormige Eekhoornnesten. Daarnaast wordt gelet op individuen en wordt gezocht naar knaagsporen die de aanwezigheid van de Eekhoorn kunnen verraden.

Amfibieën

In de gemeenten Dalfsen, Staphorst, en Zwartewaterland zal het onderzoek zich alleen richten op de Kamsalamander, Rugstreppad, Poelkikker en Heikikker en Knoflookpad. Alle andere soorten die in deze gemeenten kunnen worden verwacht zijn geplaatst in tabel 1.

Kamsalamander:

- Avondtelling van volwassen dieren in het voortplantingswater (maart tot en met mei), met zaklamp
- Zoeken naar eieren (april tot en met mei), overdag
- Zoeken naar larven (juni tot en met augustus) en eventueel volwassen dieren met schepnet

Rugstreppad:

Tijdstip waarnemen roepende mannetjes afhankelijk van weersomstandigheden (warme zwoele avonden, beste bij 'onweersdreiging'). Beste periode half mei-eind juni. De Rugstreppad kan tot roepen worden aangezet door het afdraaien van de paarroep met cassette recorder. Tijdelijke wateren zijn geschikte voortplantingsbiotopen (bijvoorbeeld waterplassen, droogvallende greppels, in uiterwaarden). In juni-augustus kan naar larven of net gemetamorfoseerde padjes worden gezocht.

Poelkikker:

Roepende dieren (kooractiviteit) opsporen op warme avonden van begin mei tot begin juli, zoeken van eiklompjes (half mei tot en met half juni), larven opsporen van half juni tot half augustus, zoeken van pas gemetamorfoseerde kikkertjes in augustus.

Heikikker:

De Heikikker heeft een heel korte periode waarin kooractiviteiten plaatsvinden. Soms is dit maar 1 week in het vroege voorjaar (maart/begin april: het exacte tijdstip is weersafhankelijk). Na deze periode kan gezocht worden naar volwassen dieren in het voorjaar.

Knoflookpad

- Avondtellingen van kooractiviteit bij het voortplantingswater (april)
- Zoeken van eisnoeren (half april t/m half mei)
- Tellen van larven (juni)
- Zoeken van pas gemetamorfoseerde dieren (juli t/m augustus)

Gebaseerd op bovenstaande zijn maximaal vier veldbezoeken nodig.

Reptielen

Timing

De Zandhagedis en Adder kunnen soms in februari al gevonden worden (Adder bij de overwinteringsplaatsen), als de temperatuur al hoog genoeg is. Vanaf eind maart tot en met eind september kunnen alle soorten onderzocht worden, waarbij aan het einde van de zomer de trefkans wat groter wordt door de (nieuwe) aanwezigheid van jonge dieren.

Afhankelijk van de soort worden

- Zichtwaarnemingen verzameld op geschikte zoekplaatsen
- Sporenvondsten verzameld in de vorm van afgeworpen huiden (slangen) of huidflarden (hagedissen) waarop de rug- of flanktekening nog op soort herkenbaar is
- Eieren of uitgekomen eierschalen van Ringslang verzameld

Voorkeursmethode is het verzamelen van zichtwaarnemingen. De geschikte zoekplaatsen en aanvullende methoden worden in tabel B4.1 aangegeven.

Hazelworm en Levenbarende hagedis

De inventarisatiemethode voor deze soorten is gebaseerd op de methode die beschreven is in de Handleiding voor het monitoren van reptielen in Nederland (RAVON Werkgroep Monitoring, Amsterdam). Een kilometerhok wordt voor de meeste soorten maximaal drie maal bezocht (voor de Hazelworm is het streefgetal zeven maal, doch niet verplicht conform de genoemde handleiding).

Per bezoek aan een kilometerhok wordt maximaal 2,5 uur besteed, uiteraard afhankelijk van de omvang en toegankelijkheid van de geschikte gebiedsdelen. Het maximale aantal bezoeken kan hoger dan drie zijn indien de typische vindplaatsen (= geschikte zoekplaatsen) van de verschillende soorten niet met elkaar overeenkomen. Zie onderstaand overzicht van selectie geschikte gebiedsdelen. Geschikte gebiedsdelen worden rustig doorlopend onderzocht, waarbij ook gelet wordt op vervellingshuiden en waarbij stukken hout en dergelijke worden omgedraaid. Het streven is om het veldonderzoek (maximaal drie rondes per kilometerhok, voor Hazelworm eventueel meer) vóór 1 oktober) afgerond te hebben.

Ringslang

Ringslangen zijn het eenvoudigst waar te nemen vanaf half maart tot en met eind april, wanneer ze uit hun winterslaap ontwaken. Door de relatief lage omgevingstemperatuur zijn de dieren nog niet zo mobiel, waardoor de kans op het waarnemen van een Ringslang relatief groot is.

De aanwezigheid van Ringslangen wordt onderzocht conform de monitoringsystematiek van Ravon:

- Een inventarisatieronde duurt gemiddeld \pm twee uur (afhankelijk van de gebiedsgrootte en geschikte habitats)
- Er wordt een looproute door/langs alle geschikte habitats vastgesteld, waarbij aan weerszijde van de looproute een strook van circa 5 meter breed wordt onderzocht

Het traject wordt bij gunstige weersomstandigheden geteld, wat in het geval van de Ringslang betekent dat de veldbezoeken op zonnige dagen worden uitgevoerd. Als de zon schijnt zoeken Ringslangen open locaties op om zich aan de zon te warmen.

(Bron: Ravon, Richtlijnen verspreidingsonderzoek inhaalslag reptielen, 2005)

Tabel B4.1 Zoekplaatsen strikt beschermde reptielensoorten

| zoekplaats algemeen: plaatsen met dekkingsmogelijkheden (struweel, graspolen e.d.) in de omgeving | zand- hagedis | hazel- worm | adder | gladde slang | ring- slang |
|--|------------------|----------------|-------|-----------------|----------------|
| zonnige, droge plekken | • | | | | • |
| zonnige plekken in vochtige omgeving | | | • | | • |
| zonnige plekken op zandige bodem | • | | • | • | |
| zonnige plekken op venige bodem | | | • | • | • |
| zonnige plekken op zandige, lemige of lössbodem | • | • | | • | |
| niet te ruige vegetatie met open plekken (bijv. oude struikheivegetaties, combinatie duindoornstruweel met grazige vegetaties, jeneverbes-struweel, schraal grasland, bermen) | • | | | | |
| niet te ruige vegetatie met open plekken en reliëf, vaak in of nabij bos (bijv. oude heidevegetaties, vergraste heide, kapvlaktes, open bossen en struwelen | • | • | | • | |
| - ook in brede bermen, op houtstapels en plagselhopen | | • | | • | |
| - ook op dijkes en opgehoogde paden in hoogveengebieden | | • | | • | |
| niet te ruige vegetatie met open plekken (bijv. oude -vooral vochtige- heidevegetaties, vergraste heide, venoevers, kapvlaktes | | | • | | |
| relatief ruige locaties met open plekken, zo mogelijk (maar niet noodzakelijk) in de nabijheid van water (bijv. dijktaluds, volkstuinten, erven (broeihopen!), oude heidevegetaties, venoevers, laagveen, kapvlaktes | | | | | • |
| andere inventarisatie methode | | | | | |
| eieren, eierschalen in/bij broeihoop | | | | | ○ |
| eieren, eierschalen in zand | ○ | | | | |
| eieren, eierschalen in muurspletten | | | | | |
| complete vervelling (slangenhemd) of huidflard (hagedis) indien op soort herkenbaar | ○ | ○ | ○ | ○ | ○ |
| Doodvonsten / verkeersslachtoffers | ○ | ○ | ○ | ○ | ○ |
| Voorkeursmethode: kijken op geschikte vindplaatsen | • | | | | |
| Aanvullende methode | ○ | | | | |

Vissen

Een éénmalige uitgebreide bemonstering van watergangen in voorjaar en zomer waarin Berrmpje, Grote modderkruiper, Kleine modderkruiper, Bittervoorn, Rivierdonderpad of Rivierprik worden verwacht is voldoende. Gebruik wordt gemaakt van een steeknet wanneer de watergangen ondieper zijn dan ongeveer 0,5 meter en niet breder dan 5 meter. Wanneer de watergangen groter zijn, worden de watergangen elektrisch bevist. De zomer heeft de voorkeur omdat de kans op het aantreffen van vissen dan hoger is (veel jonge vis).

Dagvlinders

Het heideblauwtje komt voor op locaties waar vrij Struikhei, Dophei of bepaalde vlinderbloemigen als Rolklaver en Heidebrem voorkomen. De vliegtijd ligt tussen 26 juni en 5 augustus [Bos et al., 2006]. Onderzoek (minimaal twee bezoeken) dient plaats te vinden binnen deze periode. Hierbij wordt gebruik gemaakt van een insectennet.

Libellen

De Gevlekte witsnuitlibel vliegt van eind mei tot eind juni [Nederlandse Vereniging voor Libellenstudie, 2002]. In deze periode wordt een veldbezoek uitgevoerd. Hulpmiddelen zijn een libellennet en verrekijker.

Flora

In de periode juni-juli worden elementen uit het plangebied onderzocht die mogelijk van belang kunnen zijn voor beschermde soorten (zie paragraaf 2.7). Een eenmalig veldbezoek in deze periode is in de meeste gevallen voldoende om de aanwezigheid van deze soorten te kunnen vaststellen.

Bijlage

5

Te verwachten beschermde soorten binnen de gemeenten

In deze bijlage staat welke beschermde planten- en diersoorten uit tabel 2 en 3 recent op het grondgebied van de gemeenten Dalfsen, Staphorst en Zwartewaterland zijn waargenomen en welke soorten binnen deze gemeenten (op korte termijn) kunnen worden aangetroffen. Per soort is aangegeven in leefgebied deze mogelijk voor komt. Als de betreffende soort is geplaatst op de Rode lijst is dat ook vermeld. Wat betreft deze lijst wordt aangesloten bij het vigerend beleid van het ministerie van EL&I.

Vaatplanten

Tabel B5.1 Vaatplanten in de gemeenten Dalfsen, Staphorst en Zwartewaterland

| Plantensoort | Status Rode lijst | Standplaats | Dalfsen | Staphorst | Zwarte-waterland |
|---------------------------|-------------------|---|---------|-----------|------------------|
| Beenbreek (tabel 2) | Bedreigd | Zonnige plaatsen op natte, voedselarme, matig zure grond (veen en sterk humeus tot weinig zand en leem). Moerassige plaatsen in heide- en veengebieden, hoogvenen, gagelstruikgewas, venoevers en langs verlandende vennen. | x | | |
| Blaasvaren (tabel 2) | Bedreigd | Op vochtige, niet te voedselarme tot niet te voedselrijke, kalkrijke muren of rotsen (grachtmuren en kademuren), beschaduwde hellingen, rotsen, hellingbossen, hellingen langs holle wegen, op de voet van bomen en langs bosgreppels | | | x |
| Brede orchis (tabel 2) | Kwetsbaar | Moerassige graslanden en duinvalleien | | x | x |
| Duitse gentiaan (tabel 2) | Kwetsbaar | Zonnige plaatsen op matig droge tot vochtige, matig voedselarme, kalkrijke grond (mergel, leem en stenige plaatsen). Kalkgrasland, soms struikgewas en hooiland. | x | | |
| Gevlekte orchis (tabel 2) | Kwetsbaar | Vennetjes, zwak gebufferde systemen, slootjes in laagveen / randen van hoogveen | | | x |

| Plantensoort | Status Rode lijst | Standplaats | Dalfsen | Staphorst | Zwarte-waterland |
|------------------------------|--------------------------|--|----------------|------------------|-------------------------|
| Gele helmbloem (tabel 2) | | Zonnige tot vaak licht beschaduwde plaatsen op droge tot vochtige, matig voedselrijke, kalkrijke, stenige plaatsen (oude muren van gebouwen, tuinmuren, kerkhofmuren en langs beken, kasteelgrachten en kaden, in spleten van bestrating, spoorwegterreinen, rotswanden, puinhellingen, stadswallen en aan de voet van stalmuren | x | x | x |
| Groenknolorchis (tabel 3) | Bedreigd | Zonnige, soms licht beschaduwde, iets open plaatsen op vrij natte, voedselarme, zwak zure tot kalkhoudende grond (duinvalleien, trilvenen, kalkgroeven, zandgroeven, grindgroeven, veenmosrietland, langs rietland, heidemoerassen en beekdal-blauwgrasland) | | | x |
| Jeneverbes (tabel 2) | Gevoelig | Zonnige, open plekken op droge, voedselarme, zwak zure tot zure grond. Stuifzand, duinen, open naaldbossen, tussen struikgewas, heide, rotsige hellingen en open plekken in loofbossen. | x | x | |
| Kleine zonedauw (tabel 2) | Gevoelig | Zonnige, open plaatsen op zuur, voedselarm en nat veen, zand of leem. Heide (langs paden, in wagensporen en op afgeplagde plekken), hoogveen, zandafgravingen, droogvallende vennen, greppels, bermen en spoorbermen. | | x | |
| Klokjesgentiaan (tabel 2) | Gevoelig | Op natte, zure grond in heiden, lage graslanden en in blauwgraslanden, ook in bermen in heideontginningen | x | x | x |
| Lange ereprijs (tabel 2) | | Zonnige plaatsen op vochtige tot natte, matig voedselrijke, humeuze, neutrale tot zwak zure zandgrond in oevers (rivieren, greppels, beken, kanalen en sloten), ruig grasland, bermen en spoorbermen | x | | x |
| Parnassia (tabel 2) | Kwetsbaar | Hooilanden, natte maar gebufferde graslanden | | x | x |
| Rietorchis (tabel 2) | | Natte, matig voedselrijke grond in slootkanten, graslanden, zandplaten en oppespoten terreinen | | x | x |

| Plantensoort | Status Rode lijst | Standplaats | Dalfsen | Staphorst | Zwarte-waterland |
|------------------------------------|--------------------------|---|----------------|------------------|-------------------------|
| Ronde zonnedauw (tabel 2) | Gevoelig | Op open, natte, zure heidegrond en tussen het veenmos in hoogveen en veenmosrietland | x | x | x |
| Spaanse ruiter (tabel 2) | Kwetsbaar | Op natte, matig voedselarme grond in blauwgraslanden, duinvalleien en op heide- en veengrond | | x | x |
| Steenanjer (tabel 2) | | Zonnige plaatsen op droge, matig voedselarme, kalkarme, zwak zure zandgrond. Grasland met een kort, gesloten vegetatiedek, weiden langs kleine rivieren, bermen, kanaaldijken, wallen, duinen en stenige hellingen | x | x | |
| Vleeskleurige orchis (tabel 2) | Kwetsbaar | Zonnige, soms licht beschaduwde plaatsen op vochtige tot natte, voedselarme, zwak zure tot kalkhoudende grond. (jonge duinvalleien, beekdalblauwgrasland, ontziltend grasland op kleihoudend zand, trilveen, moerassen, brakwaterveen, drooggevalen zandplaten in afgedamde zeearmen, opgespoten zandvlakten, overgangen van kraggen naar vaster vaak enigszins kleihoudend veen en klei-afgravingen) | | x | x |
| Waterdrieblad (tabel 2) | Gevoelig | In ondiep water in veenmoerassen, vennen en duinvalleien, soms in moerasbos; zoutmijdend | x | x | x |
| Welriekende nacht orchis (tabel 2) | Bedreigd | Hooilanden, natte maar gebufferde graslanden | x | | x |
| Wilde gagel (tabel 2) | Gevoelig | Op natte, zure, venige grond in heiden, langs moerasbossen, in laagveenmoerassen, ook in duinen | x | x | x |
| Wilde kievitsbloem (tabel 2) | Bedreigd | Zonnige, soms licht beschaduwde plaatsen op vochtige tot natte, matig voedselrijke grond (uiterwaarden, grasland, lichte bossen en struikgewas) | x | | x |

| Plantensoort | Status Rode lijst | Standplaats | Dalfsen | Staphorst | Zwarte-waterland |
|---------------------------|-------------------|---|---------|-----------|------------------|
| Wilde marjolein (tabel 2) | | Zonnige tot half beschaduwde plaatsen op vrij droge, matig voedselrijke, meestal kalkhoudende grond. Dijken, hellingen, bermen, kalkgrasland, ruig grasland, holle wegen, struikgewas, heggen, bosranden, stadswallen, spoorbermen, wanden van afgravingen en duinen. | x | | |

Zoogdieren

Vleermuizen

De Flora- en Faunawet beschermt alle vleermuissoorten. Verblijfplaatsen, foerageergebieden en vliegroutes zijn beschermd. Voor activiteiten die kunnen leiden tot een afname van de kolonieomvang is het aanvragen van een ontheffing verplicht. Voorbeelden hiervan zijn bebouwing in belangrijke foerageergebieden, doorsnijding van landschapselementen die als vliegroute dienen, sloop en renovatie. In onderstaande tabel zijn, de vleermuissoorten opgenomen die in de gemeenten kunnen worden verwacht of zijn waargenomen.

Tabel B5.2 Vleermuizen in de gemeenten Dalfsen, Staphorst en Zwartewaterland

| Vleermuissoort | Status Rode lijst | Habitatieisen | Dalfsen | Staphorst | Zwarte-Water-Land | |
|-----------------------|-------------------|---|--|--|--|-------|
| | | <i>Foerageerplaatsen</i> | <i>Zomerkolonies</i> | <i>Winterverblijfplaatsen</i> | <i>Structuren die ter oriëntatie tijdens vliegen worden gebruikt</i> | |
| Franjestaart* | | Bomenlanen, tussen boomkronen van bos met open structuur en boven jong opslag. Veelal in waterrijk gebied | Holtes in loofbossen, beekbegeleiden de bossen en landgoedbossen | Grotten, kelders en groeven | Bosranden, houtwallen en lanen | X |
| Gewone baardvleermuis | | Boven paden en langs randen in bosachtige landschappen, soms boven water | In holle bomen of achter loshangende schors, of in nauwe ruimten en zolders van gebouwen | Grotten, groeven, forten, ondergrondse kelders en bunkers, rel. koude plaatsen | - | x X X |

| Vleermuissoort | Status Rode lijst | Habitatieisen | | | Dalfsen | Stap- horst | Zwarte- Water- Land |
|--------------------------|----------------------|---|---|---|--|----------------|---------------------------|
| | | <i>Foerageerplaatsen</i> | <i>Zomerkolonies</i> | <i>Winterverblijfplaatsen</i> | <i>Structuren die ter oriëntatie tijdens vliegen worden gebruikt</i> | | |
| | | <i>Foerageerplaatsen</i> | <i>Zomerkolonies</i> | <i>Winterverblijfplaatsen</i> | <i>Structuren die ter oriëntatie tijdens vliegen worden gebruikt</i> | | |
| Gewone dwergvleermuis* | | In onder andere tuinen, bossen, boven water en rond lantaarnpalen; ook in grote steden; mijden grote, open gebieden | Meestal in nauwe ruimten in gebouwen, soms in vleermuiskasten, bij uitzondering in holle bomen | Waarschijnlijk vaak in spouwmuren, soms in groeven en grotten | Vaak langs een vaste route, bij voorkeur langs bomenrijen en bosranden | x | x |
| Gewone Grootoorvleermuis | | Uiteenlopende biotopen als steden, bossen en waterrijke gebieden; duidelijke voorkeur voor bos en boomrijke terreinen | Uiteenlopend van (kerk-) zolders en kelders tot vleermuiskasten en holle bomen; bij voorkeur lommerrijk | Diverse, vaak ondergrondse ruimten (keldertjes, bunkers en grotten) | Onbekend | x | x |

| Vleermuissoort | Status Rode lijst | Habitatereisen | | | | Dalfsen | Stap- horst | Zwarte- Water- Land |
|-----------------------|-------------------|--|---|---|--|---------|----------------|---------------------------|
| | | <i>Foerageerplaatsen</i> | <i>Zomerkolonies</i> | <i>Winterverblijfplaatsen</i> | <i>Structuren die ter oriëntatie tijdens vliegen worden gebruikt</i> | | | |
| Laatvlieger* | kwetsbaar | Vaak rond lantaarnpalen in en buiten dorpen en steden, ook boven water, langs bosranden en boven bospaden | Vooraf nauwe ruimten in gebouwen, soms ook zolders; zelden in vleermuiskasten | Relatief droge plaatsen zoals zolders, soms in oude kelders of grotten, in ingang | Rechte vlucht op een hoogte van 10 tot 20 meter | x | x | |
| Meervleermuis | | In waterrijk laagland; jaagt boven open water (kanalen, vaarten, plassen en meren); mijdt besloten water | In gebouwen (kerkzolders, spouwmuren, onder dakpannen), bij uitzondering in vleermuiskasten en holle bomen | Groeven, grotten en kelders, waarschijnlijk ook in gebouwen | Houtwallen, bomenrijen en waterwegen; volgt nadrukkelijk het profiel van het landschap | x | x | |
| Rosse vleermuis* | kwetsbaar | Bij voorkeur insectenrijk, open terrein, boven groot open water, langs bosranden en rond lantaarnpalen (ook grote verkeerspleinen) | Voornamelijk in holle bomen, soms in gebouwen (waar onder hoge schoorstenen), onder bruggen en in vleermuiskasten | In dikke, holle bomen, soms in gebouwen of rotsspleten, temp. tot -6° C. | Snelle, rechte vlucht op 20 tot 100 m hoogte | x | x | |
| Ruige dwergvleermuis* | | In onder andere bossen, waterrijke gebieden en steden, vooral in de nabijheid van bomen; mijdt geheel besloten plaatsen | In holle en gespleten bomen, ook in vleermuiskasten en soms in huizen. In Nederland geen kraamkolonies | Waarschijnlijk vooral in holle bomen, houtstapels en gebouwen | Als Gewone dwergvleermuis | x | x | |

| Vleermuissoort | Status Rode lijst | Habitat-eisen | Dalfsen | Staphorst | Zwartewaterland | |
|----------------|-------------------|--|---|--|---|--------|
| | | <i>Foerageerplaatsen</i> <i>Zomerkolonies</i> <i>Winterverblijfplaatsen</i> <i>Structuren die ter oriëntatie tijdens vliegen worden gebruikt</i> | | | | |
| Watervleermuis | | Boven water (beken, plassen, kanalen), voorkeur voor beschut water zonder drijvende/ uitstekende waterplanten | Holle bomen, ook geregeld in oude forten, op kerkzolders en onder bruggen | Grotten, groeven, forten, kelders, waarschijnlijk ook in holle bomen | Bomenrijen, holle wegen en lijnvormige elementen; mijdt drukke wegen en verlichting | x x |

Overige zoogdieren

Op basis van gegevens van de Atlas van de Nederlandse zoogdieren [Broekhuizen et al, 1992] en gegevens van VZZ wordt verwacht dat de volgende overige beschermde zoogdieren voorkomen binnen de gemeenten.

Tabel B5.2 Overige zoogdieren in de gemeenten Dalfsen, Staphorst en Zwartewaterland

| Soort | Status Rode Lijst | Habitat-eisen | Dalfsen | Staphorst | Zwartewaterland |
|-----------------------|-------------------|--|---------|-----------|-----------------|
| Steenmarter (tabel 2) | | Steenmarters leven voornamelijk in loofwoud, bosranden en op open rotsheuvels. De steenmarter leeft vaak vlakbij de mens en neemt vaak zijn intrek in huizen, op de zolder of in een spouwmuur, of in auto's, onder de motorkap. | x | x | |
| Damhert (tabel 2) | | Het damhert komt van nature voor in volwassen loofbossen en gemengde bossen, zelden in naaldbossen. Hij heeft een voorkeur voor bossen met een dichte onderbegroeiing, in de buurt van open parkachtig bosgebied en landbouwgronden. | x | x | |
| Eekhoorn (tabel 2) | | Bosrijke ((vooral naaldbos) gebieden | x | x | |

| Soort | Status Rode Lijst | Habitat-eisen | Dalfsen | Staphorst | Zwartewaterland |
|--------------------------|-------------------------|--|---------|-----------|-----------------|
| Das (tabel 3) | | Het biotoop van de das bestaat uit een combinatie van bos (huisvesting) en agrarisch gebied (voedsel). Dassen verplaatsen zich het liefst onder dekking van heggen, houtwallen en bosranden. Een groot deel van hun voedsel halen ze uit het boerenland; kleinschalig gevarieerd landschap met graslanden, akkers en bosjes. | x | x | |
| Waterspitsmuis (tabel 3) | Kwetsbaar | Op plaatsen waar de samenstelling van de vegetatie op mesotrofe omstandigheden wijst, zoals het rietverbond, het moeraspireaverbond en overgangen tussen deze vegetaties en die uit het elzenverbond en het elzen-vogelkersverbond | x | x | x |
| Otter (tabel 3) | Verdwenen uit Nederland | Komt voor rondom, petgaten, plassen en meren, afwateringskanalen, oude rivierarmen en beeksystemen met dichtbegroeide oevers. Van belang is aanwezigheid van niet te ondiep, visrijk water met voldoende dekking langs de oevers | | x | x |

Vogels

Alle broedende vogelsoorten zijn beschermd tijdens het broedseizoen. De indicatieve periode voor het broedseizoen is 15 maart tot 15 juli. Sommige vogelsoorten broeden echter ook buiten dit indicatieve broedseizoen. Ook voor deze soorten geldt dat ze in hun broedtijd beschermd zijn. Daarnaast zijn 'vaste verblijfplaatsen' van vogels jaarrond beschermd.

Onderstaande tabel geeft alleen de vogelsoorten weer waarvan de 'vaste verblijfplaatsen' jaarrond beschermd zijn. Belangrijk hierbij is dat de gedragscode van toepassing is op alle in het plangebied aanwezige broedvogels. Verspreiding en habitat in onderstaande tabel zijn bepaald op basis van de Atlas van de Nederlandse Broedvogels [Sovon, 2002].

Tabel B5.4 Vogels met 'vaste verblijfplaatsen' in de gemeenten Dalfsen, Staphorst en Zwartewaterland

| Vogelsoort | Status Rode Lijst | Habitat nestlocatie | Dalfsen | Staphorst | Zwartewaterland |
|------------|-------------------|--|---------|-----------|-----------------|
| Boomvalk | Kwetsbaar | Op oude kraaiennesten, in hoogspanningsmasten en onder andere populieren. In de Flora- en faunawet wor het nest van deze soort gezien als vaste verblijfplaats | x | x | x |

| Vogelsoort | Status Rode Lijst | Habitat nestlocatie | Dalfsen | Staphorst | Zwartewaterland |
|-------------|-------------------|--|---------|-----------|-----------------|
| Buizerd | - | Nemen genoeg met vrijwel elk landschapstype, vooropgesteld dat er enkele bomen staan om in te roesten en nestelen | x | x | x |
| Havik | - | Uitgesproken bosvogel maar handhaaft zich steeds vaker in minder bosrijk gebied. Nesten veelal hoog in bomen | x | x | x |
| Huismus | - | PM | x | x | x |
| Kerkuil | Kwetsbaar | Nestlocaties in schuren en boerderijen in kleinschalig agrarisch gebied; vaak in nestkasten. De Kerkuil is een soort die jaarrond gebruik maakt van eenzelfde locatie (vaste verblijfplaats) | x | x | x |
| Ransuil | Kwetsbaar | Op oude nesten kraaiachtigen. Roestbomen vaak in coniferen. In de Flora- en faunawet worden zowel de roestbomen als de nesten van de Ransuil als vaste verblijfplaats gezien. Soort komt ook voor in de bebouwde kom | x | x | x |
| Sperwer | - | In homogene bosaanplant van 20-35 jaar oud, vooral naaldbomen. In natuurlijker bos zijn plekken met stagnerende boomgroei of een florerende struiketage kenmerkende nestplaatsen | x | x | x |
| Steenuil | Kwetsbaar | Kleinschalig cultuurlandschap, in nestkasten, knotwilgen, hoogstamboomgaarden. Hokenbroeder. De Steenuil is een soort die jaarrond gebruik maakt van eenzelfde locatie (vaste verblijfplaats) | x | x | x |
| Wespendief | - | Voorkeur voor loof- en gemengde bossen | x | x | x |
| Zwarte wouw | - | De Zwarte wouw komt in Nederland voor als doortrekker | x | | |

Vissen

In onderstaande tabel zijn de tabel 2- en 3-soorten vermeld die, op basis van verspreidingsgegevens van Ravon [Ravon, 1996-2002] en de 'Atlas van de Nederlandse Zoetwatervissen' [de Nie, 1996] voor kunnen komen in de wateren binnen de drie gemeenten.

Tabel B5.5 Vissen uit tabel 2 en 3 in de gemeenten Dalfsen, Staphorst en Zwartewaterland

| Vissoort | Status Rode Lijst | Habitat en paaiplaats [van Emmerik, 2007] | Dalfsen | Staphorst | Zwartewaterland |
|--------------------------------|-------------------|---|---------|-----------|-----------------|
| Kleine modderkruiper (tabel 2) | - | Begroeide kleine slotjes, greppels, beken en kanalen en oeverzone van meren en plassen met zand/slibbodem. | x | x | x |
| Rivierdonderpad (tabel 2) | - | Wateren met grindbodems, maar ook op zandig substraat, stenen, takken, boomwortels en holle oevers. Komt veelal voor in stromende wateren | x | | |
| Grote modderkruiper (tabel 3) | Kwetsbaar | Stilstaand en langzaam stromend ondiep water met rijke begroeiing en voorkeur voor modderige bodem. | x | x | x |
| Bermpje (tabel 2) | - | Helder stromend water met schuilmogelijkheden. Paaieren veelal nabij vlakke oeverzones in de stilstaande delen van de waterloop | x | x | x |
| Bittervoorn (tabel 3) | Kwetsbaar | Stilstaand en langzaam stromend helder water (poldersloten, -vaarten, rivieren en meren) met rijke begroeiingen aanwezigheid van zoetwatermossels | x | x | x |
| Rivierprik (tabel 3) | Kwetsbaar | Paaieren in midden- en bovenlopen van rivieren met een bodemsubstraat van zand of kiezel. De larven hebben slibrijke beddingen nodig waar ze zich kunnen ingraven en waar voldoende voedsel voorbij komt (dood organisch materiaal) | x | | |

Reptielen en amfibieën

In onderstaande tabel zijn de tabel 2- en tabel 3-soorten amfibieën en reptielen weergegeven die op basis van verspreidingsgegevens van Ravon [Ravon, 1996-2002] kunnen voorkomen binnen de gemeenten.

Tabel B5.6 Reptielen en amfibieën uit tabel 2 en 3 in de gemeenten Dalfsen, Staphorst en Zwartewaterland

| Soort | Status Rode Lijst | Habitat voortplantingsbiotoop en overwinteringsbiotoop | Dalfsen | Staphorst | Zwartewaterland |
|-------------------------|-------------------|--|---------|-----------|-----------------|
| Rugstreeppad (tabel 3) | Gevoelig | Voortplanting in ondiep water met weinig vegetatie. Pioniersbiotopen, zandlichamen van dijken of bij opgespoten zand. Overwintering aan land (bijvoorbeeld muizenholen, strooisellaag). | x | | x |
| Knoflookpad (tabel 3) | Bedreigd | Voortplantingsbiotoop bestaat vaak uit vrij grote en diepe poelen met een weelderige onderwater- en oevervegetatie en vaak een eutroof karakter. Leidt een ondergronds bestaan buiten de voortplantingsperiode door zich in rulle zandgronden in te graven | x | | x |
| Heikikker (tabel 3) | | Vooraf in heide, veengebieden, blauwgrasland, veentjes en petgaten | x | x | x |
| Ringslang (tabel 3) | Kwetsbaar | Eiafzetting in compost en bladhopen en in mestvaalten. Habitat: ondiepe wateren (stromend danwel stilstaand) met dichtbegroeide oevers of bos; foerageren in moerasgebieden, natte graslanden en broekbossen | x | | x |
| Kamsalamander (tabel 3) | Kwetsbaar | Over het algemeen in vrij grote, stilstaande wateren met een goed ontwikkelde onderwatervegetatie. Permanent watervoerende poelen, niet geheel beschaduwd. Wateren omgeven door kleinschalige landschapselementen: bossages, heggen. Deze dienen als overwinteringsbiotoop (bijvoorbeeld muizenholen, onder houtblokken en boomstammen). | x | | |

| Soort | Status Rode Lijst | Habitat voortplantingsbiotoop en overwinteringsbiotoop | Dalfsen | Staphorst | Zwartewaterland |
|---------------------------------|-------------------|--|---------|-----------|-----------------|
| Poelkikker (tabel 3) | | Meest geïsoleerde watertjes, onder andere in uiterwaarden. Overwintering aan land rond voortplantingswateren (bijvoorbeeld muizenholen, strooisellaag) | x | x | |
| Levendbarende hagedis (tabel 2) | Gevoelig | Levendbarend (eieren worden uitgebroed in het moederlichaam). De Levendbarende hagedis leeft bij voorkeur op enigszins vochtige heide of heide met vennen en in structuurrijke weg- en spoorbermen en ruigten. | x | | |
| Hazelworm (tabel 3) | | Gedurende een jaarcyclus bevinden hazelwormen zich in droge en vochtige terreinen die dicht bij elkaar liggen. Deze terreinen zijn bij voorkeur gradiëntrijk en beschermd. | x | | x |

Ongewervelden

Vlinders

Volgens verspreidingsgegevens uit 'De Dagvlinders van Nederland' [Bos et al., 2006] komen van de beschermde dagvlinders (de tabel 2- en tabel 3-soorten) alleen het Heideblauwtje en de Grote vuurvlinder nog voor in de gemeenten.

Tabel B5.7 Vlinders uit tabel 2 en 3 in de gemeenten Dalfsen, Staphorst en Zwartewaterland

| Soort | Status RL | Habitat-eisen | Dalfsen | Staphorst | Zwartewaterland |
|--------------------------------|------------------|---|---------|-----------|-----------------|
| Heideblauwtje (tabel 3) | Gevoelig | Terreinen met Dopheide, Struikheide en Muizeoor | x | x | |
| Grote vuurvlinder (tabel 3) | Ernstig bedreigd | Leeft in laagveenmoerassen bij ijl veenmosrietland en overgangen naar andere biotopen en komt uitsluitend voor in laagveengebieden. De waardplant van de Nederlandse Grote vuurvlinder is waterzuring | | | x |

Libellen

Van de libellen kunnen de Gevlekte witsnuitlibel en de Groene glazenmaker voorkomen.

Tabel B5.1 Libellen uit tabel 2 en 3 in de gemeenten Dalfsen, Staphorst en Zwartewaterland

| Soort | Status Rode Lijst | Habitatieisen | Dalfsen | Staphorst | Zwartewaterland |
|----------------------------------|-------------------|---|---------|-----------|-----------------|
| Gevlekte witsnuitlibel (tabel 3) | Bedreigd | Verlandingszones van laagveenmoerassen. Daarnaast in bosplassen en verlandingszones van hoogveen – heidegebieden op de hoge zandgronden en randzones van hoogveen. | | | x |
| Groene glazenmaker (tabel 3) | Bedreigd | Is strikt gebonden aan Krabbescheer. Alleen op locaties (veelal laagveengebieden) waar jaarlijks krabbescheervelden aanwezig zijn, komt hij voor. Bij vergaande verlanding is dit biotoop ongeschikt. | | | x |

Overige ongewervelden

Van de overige ongewervelden kan de Gestreepte waterroofkever voorkomen⁹.

Tabel B5.8 Overige ongewervelden uit tabel 2 en 3 in de gemeenten Dalfsen, Staphorst en Zwartewaterland

| Soort | Status Rode lijst | Habitatieisen | Dalfsen | Staphorst | Zwartewaterland |
|-------------------------------------|-------------------|---|---------|-----------|-----------------|
| Gestreepte waterroofkever (tabel 3) | | Typische bewoners van grote, permanente stilstaande wateren (Cuppen (2004) beschrijft het biotoop in Nederland als groot water in laagveen, eutrofe en oligotrofe poelen. | | | x |

⁹ Hans Huijbregts. Beschermde kevers in Nederland (Coleoptera)

Bijlage

6

Afsprakenformulier

De uitvoerende (bijvoorbeeld de aannemer of de gemeente) zorgt ervoor dat de werkzaamheden conform de in onderstaande checklist vastgelegde afspraken plaatsvinden. In dit afsprakenformulier legt de initiatiefnemer afspraken met de aannemer / uitvoerder vast met betrekking tot 'zorgvuldig werken'.

Minimaal twee weken voor aanvang van de werkzaamheden wordt onderstaand afsprakenformulier ondertekend door de initiatiefnemer. De aannemer ondertekent als blijk van ontvangst, kennisname en akkoord. Het afsprakenformulier wordt in tweevoud opgemaakt, initiatiefnemer en aannemer behouden elk een getekend exemplaar.

Het personeel en eventuele onderaannemers worden door de aannemer geïnstrueerd over de afspraken.

Afsprakenformulier Gedragscode Flora- en faunawet

De betreffende medewerkers die de werkzaamheden gaan uitvoeren dienen zich te houden aan de te nemen mitigerende maatregelen zoals omschreven in dit afsprakenformulier. Zij zullen persoonlijk op de hoogte gebracht worden van de te nemen maatregelen. Daarnaast zal het afsprakenformulier ter inzage liggen op de locatie waar de werkzaamheden uitgevoerd worden.

Locatie:
Datum:
Naam project:

Bijzonderheden met betrekking de planning van de werkzaamheden:

Bijzonderheden met betrekking tot voorbereiding van de werkzaamheden:

Te beschermen soorten (zie ook bijlage 5 van de gedragscode)

| Beschermde soorten die tijdens de inventarisatie zijn waargenomen | Locatie op kaart aangegeven? | Aangewezen en gemarkeerd in het terrein? |
|---|------------------------------|--|
| | Ja / nee | Ja / nee |
| | | |
| | | |
| | | |
| | | |
| | | |

Te beschermen andere elementen

| <i>Elementen die worden gespaard en ontzien (in de directe nabijheid rond het element worden geen werkzaamheden uitgevoerd¹⁰)</i> | Locatie op kaart aangegeven? | Aangewezen en gemarkeerd in het terrein? |
|--|------------------------------|--|
| • Broedgevallen langs sloten | Ja / nee | Ja / nee |
| • Nesten van kolonievogels | Ja / nee | Ja / nee |

¹⁰ Het betreft werkzaamheden in de periode waarin het element waarde heeft als broedbiotoop of verblijfplaats voor beschermde soorten. De zone waarbinnen geen werkzaamheden worden uitgevoerd dient door een ter zake kundig persoon te worden vastgesteld

| Elementen die worden gespaard en ontzien (in de directe nabijheid rond het element worden geen werkzaamheden uitgevoerd¹⁰) | Locatie op kaart aangegeven? | Aangewezen en gemarkeerd in het terrein? |
|--|-------------------------------------|---|
|--|-------------------------------------|---|

| | | |
|-------------------------|---------|---------|
| • Nesten van roofvogels | Ja /nee | Ja /nee |
|-------------------------|---------|---------|

| | | |
|-------------------|---------|---------|
| • Bomen met holen | Ja /nee | Ja /nee |
|-------------------|---------|---------|

| | | |
|--|---------|---------|
| • Nesten van eekhoorns, steenmarters en dergelijke | Ja/ nee | Ja/ nee |
|--|---------|---------|

| | | |
|--|---------|---------|
| • Anderszins te sparen waardevolle elementen | Ja /nee | Ja /nee |
|--|---------|---------|

Afspraken

Verplaatsen van beschermde plantensoorten

Wegvangen van vissen en amfibieën

Beschermen locatie waar vissen en amfibieën worden losgelaten tegen predatoren

Aanbrengen wapperende linten (om vestiging broedvogels op pas opgebracht zand en zandhopen te voorkomen)

Overige afspraken....

Initiatiefnemer:

Aannemer:

Datum

Datum

Plaats

Plaats

Handtekening

Handtekening